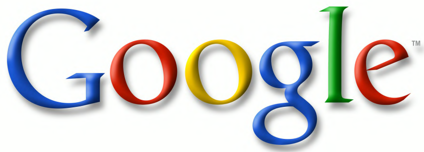

RESA I CENTRAL-AMERIKA

SENARE DELEN

RESA I CENTRAL-AMERIKA

1881—1883

AF

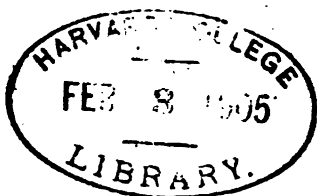
CARL BOVALLIUS

SENARE DELEN

MED 133 ILLUSTRATIONER OCH 4 KARTOR

UPSALA 1887
R. ALMQVIST & J. WIKSELL'S BOKTRYCKERI

Senare delens innehåll.

ADERTONDE KAPITLET.

Puerto Limon — San Juan del Norte.

NITTONDE KAPITLET.

Mosquito-kustens Indianer.

TJUGONDE KAPITLET.

San Juan-flodens delta.

TJUGOFÖRSTA KAPITLET.

Rio San Juan.

TJUGOANDRA KAPITLET.

El Desaguadero. Fort San Carlos.

TJUGOTREDJE KAPITLET.

Nicaragua-kanalen.

TJUGOFJERDE KAPITLET.

Ometepec.

Muyogalpa. Laguna de S:ta Rosa.

TJUGOFEMTE KAPITLET.

Ometepec.

Vulkanen. Charco Verde.

TJUGOSJETTE KAPITLET.

Rivas. Ceiba.

TJUGOSJUNDE KAPITLET.

Zapatera.

Bahia de Chiquero. Punta del Sapote.

TJUGOÅTTONDE KAPITLET.

Zapatera.

Menco. Punta de las Figuras.

TJUGONIONDE KAPITLET.

Nicaragua's forna invånare.

TRETTIONDE KAPITLET.

Granada. Leon.

Förteckning öfver illustrationerna i senare delen.

Kartor.

ADERTONDE KAPITLET.

Puerto Limon — San Juan del Norte.

Från Puerto Limon återvände vi lastade med byte från Talamanca-färden till vårt vänliga hem på Caño Secco, för att der ordna och inpacka våra dyrbarheter och rusta oss till en expedition till San Juan-flodens delta på gränsen mellan Costa Rica och Nicaragua. Regntiden nalkades nu med stora steg; vi måste derför afstå från planen att i kanot företaga resan, och beslöto att hellre invänta den engelska poståågaren, som en gång i månaden uppehåller förbindelsen mellan Puerto Limon och San Juan del Norte, den atlantiska porten till Nicaraguas förlofvade land. Väntningstiden användes till kompletterande af samlingarna, och då jag bland andra rariteter ifrigt önskade komma i besittning af en kungs-gam — "rey de zopilote" — köpte jag för en ringa penning en gammal, ryggbruten mula, ledde den till en öppen plats och sköt den. I en liten skogsdunge på 40 stegs afstånd från mulans dödsläger anordnade jag ett beqvämt bakhåll för att passa på, "när

gamarna samlades till åtelen". Det dröjde två dagar, innan den döda kroppen spred tillräckligt stark lukt för att locka de väntade gästerna. Tidigt på morgonen den tredje dagen var jag på post; ett tjugutal gamar af de båda vanliga arterna, den rödhöfdade och den gråhöfdade, sleto i all endrägt den ena blodiga remsan efter den andra ur det uppsvälda kadavret och hoppade blott ett par steg åt sidan, för att i lugn svälja sin stinkande föda. Då en hungrig vråk eller hök kom kretsande öfver dem, lysten att deltaga i kalaset, förenade de sig i en tät klunga med uppåtsträckta halsar för att med hesa skrän och häftiga slag med vingarna underrätta den objudna gästen, att alla platser voro upptagna vid festbordet.

Redan var jag i begrepp att lemna det äckliga skådespelet, då jag öfver mitt hufvud hörde de mägtiga vingslagen af gamarnas konung, som slog sig ned i toppen af ett högt mango-träd på andra sidan af den öppna platsen. Det var lustigt att se den tydliga förskräckelse, som genast gjorde sig gällande hos måltidssällskapet; med vingar och stjert släpande utefter marken och nedböjda hufvuden hoppade de alla på en gång från mulan och satte sig i ödmjuk väntan på stubbar och stenar på aktningsfullt afstånd från den fruktansvärde herskaren. Kungs-gamen var också en ganska imponerande fogel, af samma storlek som en gammal hafsörn, med den nakna halsen och hufvudet af brandröd färg och på pannan en högröd hudflik eller kam; ryggen, vingarna och bröstet voro isabellfärgade, gumpen och stjerten svarta. Då dessa foglar bruka jaga i par, väntade jag, till dess makan kom susande ned från storskogen, och sköt dem derefter begge, innan de ens fått smaka på den för dem uppdukade festmåltiden.

Vid min återkomst till haciendan fann jag väntande på mig en af mina naturforskande "uleros", som med stor belåtenhet lemnade mig ett af de djur, jag efterlyst med särskild belöning för dess gripande, nemligen en "klättrande myrätare" *) (fig. 76), samma art som jag förut funnit i Talamanca. Under flera dagar höll jag honom lefvande i en trålåda, der han hängde på en pinne, insatt i ett af hörnen, nästan orörlig, med hufvudet instucket mellan frambenen. Den mjuka, fina pelsen bestod af långa, silkeslena, mörkt brunröda hår, ljusare

Fig. 76. Klättrande myrätare, Cycloturus didactylus.

mot spetsarna. Då han ej kunde förmås att intaga någon föda, ehuru jag bjöd honom på ett rikt urval af nyss dödade myror, från tre till en half centimeter långa, dödade jag honom slutligen med chloroform. Till storleken var han något mindre än vår vanliga ekorre, försedd med en lång, mjukhårig gripsvans. En annan ulero sålde åt mig en liten madonnabild af silfver, klumpigt arbetad. Den var funnen i jorden vid en ruinplats mellan Parasmina- och Pacuare-floderna, der troligen någon

*) Cycloturus didactylus.

af spaniorernas kortlifvade missionskolonier från slutet af femton- eller början af sextonhundratalet fordom stått.

Då jag skulle ompacka min rätt betydliga samling af djur i sprit, gjorde jag en högst obehaglig upptäckt: mitt spritförråd befans i det närmaste uttömdt. För att ej sätta nykterheten hos peonerna på haciendan på alltför hårdt prof, hade jag nemligen deponerat min spritcistern hos den enda officiella myndighet, som fans i trakten, telegraf-föreståndaren på Siquirres' station. Det hade varit honom en för stark frestelse, och han hade så småningom groggat upp och kanske äfven sålt omkring 12 kannor. I följd häraf måste jag kasta bort åtskilliga dyrbara anatomiska preparat och reptilier. Det var en svår motgång, men ohjelplig, ty sprit fans ej att köpa på närmare håll än i San José, och att resa dit hade jag ej tid, enär ångaren väntades dagen derpå till Puerto Limon. Då herr Schäfer helt allvarligt försäkrade mannen i fråga, att i spriten förut förvarats ett halft dussin mycket giftiga ormar, föll han på knä, erkände tillgreppet och fick under nattens lopp till följd af förskräckelse en svår feber, så att jag till på köpet fick offra en del af mitt knappa chinin-förråd på honom.

Fig. 77. Mariabild.

Oaktadt trakten omkring haciendan Caño Secco ej ligger fullt 300 meter öfver hafvets nivå, njuter man här af ett angenämt klimat, tack vare passadvinden, som sänder sina uppfriskande flägtar ända hit öfver det jemna, låga kustlandet. Visserligen är medeltemperaturen här högre än på det costarikanska höglandet, der man utan öfverdrift kan påstå, att en evig vår herskar; men nätterna äro dock betydligt svalare än t. ex. i Panamá. Hvad växtlighet och jordens al-

stringskraft beträffar, har man här snart sagdt intet öfrigt att önska, och haciendans driftiga egare hafva också vetat att begagna sig deraf, så att de inom få år gjort sin egendom till en verklig mönster-hacienda. Utom kautschuk, cacao, sockerrör och frukter af mångfaldiga slag odlas här äfven det liberiska kaffeträdet *) med stor fördel, ehuru det visserligen ej är fullt säkert, att dess produkter kunna täfla i beskaffenhet med det berömda kaffet från höglandet. En produkt, som lofvar att blifva mycket vinstgifvande, är tobak, som här är af utsökt beskaffenhet och efter omsorgsfull vård under torkning och tillredning säkerligen skall kunna uthärda täflan med de bästa sorter i marknaden. De vidsträckta platanarerna eller bananas-odlingarna kunna i frukternas storlek och vigt fullt mäta sig med Isthmens. En klase eller "bunche" af plátanos **) väger från 30—40 kilogram och innehåller omkring 40 ända till en decimeter långa frukter. De mindre "patriotas" ***) räkna 90—100 frukter i hvarje klase. "Guinéas" †) äro de minsta; de ätas vanligen fullmogna och äro ej så härdiga för transport som de båda andra arterna. Från Caño Secco gå två gånger i månaden flera jernvägsvagnar fulllastade med bananer till Puerto Limon, för att derifrån exporteras till New-York och New-Orleans. Till haciendans drift användas endast 8 personer, vanligen nicaraguaner och chiriquaner, emedan de bättre tåla det varma klimatet än de costarikanska högländarne.

Efter några dagars väntan i Puerto Limon, stego vi ombord på Royal Mail Steamship Company's ståtliga

*) Coffea liberica.
**) Musa sapientum.
***) Musa paradisiaca.
†) Musa africana.

ångare "Medway" och lemnade Costa Rica den 14 Oktober, redan innan solen gått upp. I dagningen skymtade kusten fram ur en tät dimslöja, som endast motvilligt gaf vika för solens brännande strålar. Vi voro nu midt för Cerro de Loma och den låga kuststräckan der nedanför med Rio Reventazons och Parasminas mynnings-laguner och längre upp mot norr inloppet till Tortugero, en liten pueblo eller koloni, hufvudsakligen bebodd af uleros. Vester och norr om Cerro de Loma reste sig andra 200—500 meter höga toppar, förenade genom pittoreskt sig bugtande bergsryggar. Det låga kustlandet fortsatte ända till San Juan-floden, här och der visande smala inlopp till de talrika esteros eller laguner, som följa kusten utefter större delen af dess längd och utgöra en särdeles lämplig trafikled för kautschuk-samlarnes och manatee-jägarnes kanoter. Strax söder om San Juan del Norte draga sig inlandsbergen tillbaka och gifva rum för det vidsträckta delta-landet, som bildats genom de förenade ansträngningarna af floderna San Juan, San Carlos, Sarapiquí och Colorado, hvilken sistnämnda troligen är en fortsättning af eller står i förbindelse med Rio Sucio.

Vi ankrade utanför en af San Juan-flodens norra mynningar 5—6 kilometer från land; öfver låga, af hvita bränningar kransade sanddyner, dels nakna, dels bevuxna med en rik buskvegetation, sågo vi den lilla staden med sina hvita, luftiga hus inbäddade i den yppiga grönskan af palmer och löfträd. Från den nästan omärkliga öppningen mellan tvänne sandreflar krälade en rykande flotte sakta fram mot oss; det befans vara en ångpråm, som snart förde oss och vårt bagage öfver den fruktade sandbaren in i San Juan del Nortes rymliga, men nu till följd af det grus och slam, som floden

ständigt hopar der, nästan igenfylda hamn. Staden gjorde ett godt intryck genom sina snygga och nätta hus med rikt blommande trädgårdar, den lummiga bakgrunden med palmer och orangeträd, och den angenäma svalka, som spreds af den friska, spelande hafsvinden. Oaktadt den ligger mycket lågt, knappt en meter öfver hafsytan, och är omgifven af flodarmar och laguner, är den temligen sund, tack vare den luckra sandgrund, på hvilken den hvilar, och framför allt derför, att den ligger öppen för passaden, som drifver bort de osunda ångorna från de stagnerande vattnen.

Ehuru redan tidigt under den spanska tiden ett nybygge här anlades, erhöll staden först 1796 privilegier som hamnstad, men kunde ej svinga sig upp till någon betydelse, förrän den i början af detta århundrade befolkades af engelska köpmän från Belize och Blewfields. Efter oafhängighetsförklaringen 1821, då republikens regering hade full sysselsättning med ständiga inre stridigheter och revolutioner, utvecklade sig detta privatvälde alltmer, till dess Jamaicas guvernör, Sir Charles Grey, 1848 formligen lät taga staden i besittning och med väpnad hand tvang Nicaraguas regering att underteckna en afsägelse af sina rättigheter på Mosquito-kusten och San Juan-flodens mynning. Fyra år senare återlemnade emellertid England, genom det s. k. Clayton-Bulwer-fördraget, flodmynningen och dess område till Nicaragua, men med vilkor att San Juan del Norte skulle vara frihamn, öppen för alla nationers fartyg, hvilket ytterligare bekräftades genom en internationell traktat 1860. Beklagligtvis kom denna förmån San Juans hamn för sent till godo, ty då det ännu på 1840-talet fans så djupt vatten på baren och i lagunen, att en stor fregatt kunde ligga till ankars derinne, har sedermera år efter år allt mera re-

sidua lemnats qvar der af floden. Orsaken härtill är ej svår att förstå: förut gick största delen af San Juan-flodens väldiga vattenmassa genom hamn-lagunen och hade då ingen svårighet att öfvervinna den mot dess mynning slående strandbränningen och vräka ut i hafvet de impedimenter, som den förde med från sitt lopp. Men dels genom flodens egen kraft, dels genom menniskors oförstånd har en af flodens förra bi-mynningar, "Brazo de Colorado", allt mera utvidgats, och allt större del af San Juans vattenmassa har passerat ut till hafvet den vägen. Följden har blifvit, att den allt svagare flodarmen, som går genom hamnen, ej längre rår på hafvets bränning, utan hopar det medförda gruset och slammet inne i hamnen och mot dess mynning, der hafvet från utsidan och floden från insidan hjelpas åt att mura upp en allt högre sandvall — baren —, som slutligen skall alldeles stänga hamnen för andra farkoster än kanoter.

Emellertid finnes det hopp, att hamnen skall återfå sitt förra djup och sina beqväma inlopp, om nemligen den projekterade Nicaragua-kanalen kommer till stånd. Genom dammar skulle då floden ledas mera direkt på San Juan del Norte i en alldeles ny fåra, eller ock skulle på samma sätt Colorado-utloppet spärras. I begge fallen skulle floden ega tillräcklig kraft att sjelf rensa upp hamnen och öppna inlopp öfver baren.

Och snart nog kanske en ny æra börjar för den lilla staden, ty efter de senaste underrättelserna att döma är intresset i Förenta Staterna nu mycket lifligt för åstadkommandet af en *uteslutande nordamerikansk* interoceanisk kanal genom Nicaragua. Noggranna undersökningar äro redan verkstälda, och detaljerade kostnadsförslag äro uppgjorda af den framstående ingeniören Menocal; kostnaden härför skulle ej stiga högre än till

75 millioner dollars — under det Panamá-kanalen redan kostat 240 millioner dollars och ej ens är halffärdig. Nicaragua-kanalen skulle dessutom öfverträffa Panamá-kanalen deri, att den skulle kunna bjuda på goda hamnar vid sina begge ändpunkter. Som jag förut nämnt, är Colon en ytterst osäker hamn, och Panamá har ej skydd för djupgående fartyg närmare än vid Taboga. Nicaragua-kanalens atlantiska ändpunkt deremot blifver, om den får tillräckligt djup, en ypperlig hamn, och på Stillahafs-sidan är Brito en visserligen liten, men djup och väl skyddad hafsvik.

Härmed vill jag dock ingalunda hafva sagt, att jag skulle anse önskvärdt, att Nicaragua-kanalen bygges i stället för Panamá-kanalen. Ty fastän jag tror, att det Lessepska bolaget ej kan fullborda kanalbyggnaden, utan ramlar, sedan affärerna blifvit i grund förstörda, är jag öfvertygad om, att företaget, en gång påbörjadt, ej kan falla, utan att ett nytt bolag, visare styrdt och varnadt af det förras många misstag, skall upptaga arbetet och till sin och verldssamfärdselns fromma bringa kanalen till verklighet. Men två kanaler äro ingen orimlighet, om Förenta Staterna vilja hafva en för sig sjelfva; man kan möjligen tycka, att det är lyx, men det är en lyx, som de hafva råd att bestå sig.

På Mr Haslams hotell fingo vi rum, ej utmärkta af allt för stor beqvämlighet, men då ett försök, som Mr Ridgway, köpman från New-York och medpassagerare på Medway, och jag gjorde att få privat bostad i ett fritt beläget hus med den härligaste utsigt öfver det af grönt och silfver hopväfda flod-deltat utåt hafvet och mot de i norr blånande kustbergen, snöpligen misslyckades, måste vi åter taga vår tillflykt till hotellets dyrbarare gästfrihet. Blott ett dygn hade vi njutit af vår

luftiga, ljusa bostad; det var dock dystert att åter krypa in i Mr H:s trånga, mörka och möbellösa smårum.

Det intryck af trefnad, staden gör vid första anblicken, jäfvas ej af en närmare bekantskap, om man ej kritiserar med för stora anspråk. Luftiga hus, vackra trädgårdar, ovanligt rika på doftande blommor, breda gator eller snarare vägar, ståtliga cocospalmer och brödfruktträd och en liflig och jemförelsevis renlig befolkning äro fördelar, som ej ofta bjudas den, som reser i Amerikas tropiska trakter. Plazan är stor och rymlig; vid densamma ligger den lilla anspråkslösa kyrkan med gafveln utåt. Den är helt och hållet af bräder och har ett föga kyrkligt utseende, i synnerhet nu, sedan den genom eldsvåda förlorat det lilla, spetsiga tornet. Stadens invånare, till antalet väl något mer än 800, utgöras af ett tjugutal europeiska och nordamerikanska köpmän, ett tiotal nicaraguanska dito och resten mosquito-indianer och negrer samt alla möjliga stadier af blandningar mellan dessa. Nicaraguas regering representeras här af en guvernör, som för ordningens upprätthållande har under sitt kommando ett dussin soldater.

Mitt första göromål blef att skaffa mig underrättelser om förekomsten af manatees och möjligheten att komma i besittning af en eller annan. Det jag härom inhemtade lät i sanning lofvande, och jag beslöt att, oaktadt regntiden snart skulle börja i all sin kraft, dröja här en månad. Tiden för manatee-fångst var just nu den lämpliga, och de skickligaste manatee-jägarne på hela kusten, caraiberna från Caratasca-lagunen i Honduras, voro för tillfället här representerade af en båtbesättning. De två förnämsta männen af den lilla truppen, Stanley och Anderson, voro präktiga typer af denna kraftiga ras, som, så vidt jag kan döma, med full rätt

Gata i San Juan del Norte.

åtnjuter anseende för att vara det dugtigaste, intelligentaste och arbetsammaste folket på hela Central-Amerikas ostkust.

Dessa Honduras-caraiber, de enda som nu finnas qvar efter de talrika caraibstammarna, hvilka vid spaniorernas ankomst till Vestindien befolkade många af dess öar, äro ättlingar af caraiberna på St. Vincent. I de svårtillgängliga bergstrakterna på denna ö bibehöllo caraiberna sitt oberoende, långt sedan deras stamförvandter blifvit utrotade eller fördrifna från de öfriga öarna. Slutligen blefvo de, efter otaliga blodiga strider mot de engelska kolonisterna, år 1796 besegrade, och de öfverlefvande transporterade till ön Ruatan i Honduras-bugten. Der förökade de sig snart ansenligt och flyttade af fri vilja öfver till kusten af Honduras i början af detta århundrade. Omkring Caratasca-lagunen, Rio Patuc och längs efter kusten till Truxillo hafva de talrika byar och nybyggen. Männen utvandra vanligen för ett eller par år eller på kortare tid, för att söka arbete, och hafva i synnerhet gjort sig väl kända som utmärkta "mahagony-cutters" i Belize och Honduras. Med hopsparad arbetsförtjenst återvända de hem och lefva sedan i sina byar af ett litet, men välskött åkerbruk och framför allt af fiske och jagt, till dess vandringslusten åter griper dem. Såsom sjömän äro de oöfverträffade, och det är vanligen en kanot eller "dory" med besättning af caraiber, som vid inloppen till Cabo Gracias à Dios, Blewfields och San Juan del Norte för passagerare och gods i land genom bränningen under de tider af året, då dessa inlopp äro lifsfarliga att passera.

Så snart vädret var lämpligt, medföljde jag dessa mina nya vänner till Colorado-grenen, ett af San Juans

utlopp, för att ändtligen komma i besittning af mitt så ifrigt efterlängtade villebråd.

Jagten tillgick på följande sätt. En timme före dagningen paddlade caraiberna, sedan jag blifvit satt i land, ljudlöst fram mot en låg, gräsbevuxen sandbank, der djuren brukade söka sig föda och understundom till och med lära krafla sig upp på land några meter från vattenkanten. Stanley stod upprätt i stäfven af kanoten med den öfver två meter långa harpunen i högra handen, och den smäckra harpun-linan uppskjuten öfver venstra armen. Han liksom hela besättningen var fullkomligt naken. Harpunspetsen eller klingan, som är 2 decimeter lång, af stål och försedd med bakåtrigtade hak eller hullingar, är löst instucken i det smäckra skaftet; vid basen af klingan är harpun-linan stadigt fästad. Skaftet är förfärdigadt af ett temligen tungt trä, troligen hemtadt från någon palm. På några hundra meters afstånd från gräsbanken stannade kanoten och hölls under en halftimmes tid med försigtiga paddeltag stilla på samma plats mot den temligen starka strömmen. Plötsligt lyfte Stanley armen och slungade harpunen mot ett gråsvart föremål i vattenbrynet, ej olikt en gammal trädstam eller sidan af en kantrad kanot. Hela besättningen kröp strax ned på bottnen af kanoten, hvilken nu började med en fart af 4—5 knop skära fram än i den ena, än i den andra rigtningen öfver den breda flodarmen, utan att jag kunde upptäcka den kraft, som satte den i rörelse. Efter några minuters förlopp grepo caraiberna åter till paddlarna och försökte komma sitt byte på lifvet, men åter började den vilda bogseringen, och paddlarna togos in. Snart mattades dock djuret, blodfläckar syntes på vattenytan, försigtigt halades harpun-linan in, och efter flera skick-

liga manövrer för att undvika djurets kraftiga stjert, ändade Stanley med ett kraftigt klubbslag på den breda nosen kolossens lif. Vanligen begagnas macheten för att gifva dödshugget, men jag hade uttryckligen betingat mig, att djurets hud skulle skadas så litet som möjligt, och derför användes i stället en tung klubba. Ofta rusar djuret, då det känner sig träffadt af harpunen, ut mot mynningen af floden, kanoten skulle då vara i fara att kantra i bränningen på baren, och derför kastas linan öfver bord, fästad vid ett flöte.

Så snart djuret var dödt, sprungo alla caraiberna i vattnet, kantrade kanoten, så att den fyldes, pressade ned dess ena reling under manateen och vältade in den i båten. Simmande bogserade de sin farkost närmare mot land, länsade den, och så bar det åter af hem till San Juan del Norte.

Det var en stor hane, mätande 306 centimeter i längd, dess största omkrets var 220 cm. Manatee'n hör till Sirendjurens grupp, dess enda slägtingar äro *Halicore* eller "dugongen", från östra Asiens och Australiens haf, och den sedan mer än hundra år utdöda *Rhytina,* hvilken hade sina betesmarker kring stränderna af Bering-ön. Om Sirendjurens plats i det zoologiska systemet råda ännu olika meningar, och den torde ej definitivt kunna bestämmas, förr än den embryologiska utvecklingen hos Manatus och Halicore blifvit närmare studerad.

Kroppsformen är tjockt spolformig (fig. 79) med tydlig hals och ett framtill bredt, klumpigt hufvud, baktill afsmalnar kroppen hastigt mot stjerten, som bildar en bred, horisontell, afrundad stjertfena. Hudfärgen är mörkt grå öfver hela kroppen, under den ytterst tunna, lätt lossnande öfverhuden eller epidermis är den klart ljusgrå. Enstaka, högst 3 centimeter långa, styfva hår äro

spridda öfver hela kroppen, men så fåtaliga, att huden vid första anblicken tyckes vara alldeles naken. Ögonen äro mycket små; deras diameter är föga mer än en centimeter. Öronen bilda två små runda öppningar, näsborrarna äro stora, runda, belägna på öfre framkanten af nosen; de kunna inifrån tillstängas medelst två tjocka muskulösa hudflikar, som sluta till så tätt, att man på det nyss dödade djuret hade svårt att upptäcka näsöpp-

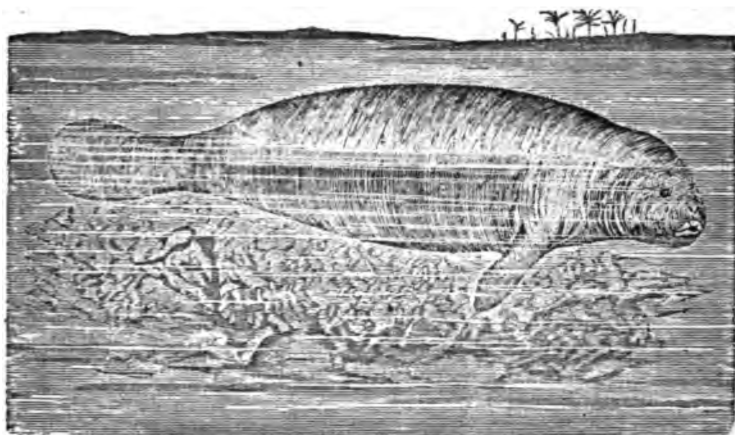

Fig. 79. Manatee, Manatus australis.

ningarna. Öfverläpparna äro tjocka, besatta med några få grofva, tagglika munhår. Munnen saknar framtänder och hörntänder, men är i stället utrustad med starkt utvecklad, tjock tuggknöl. Framfötterna äro påfallande klena i förhållande till den stora kroppen, 30—35 cm. långa. Fingrarna äro betäckta af en gemensam tjock hud, så att handen eller framfoten bildar ett slags roddorgan, en fena, men på öfre sidan utmärkes hvarje finger af en tjock, af huden kringvuxen nagel. Bakre extremiteter saknas alldeles, men små rudimentära bäckenben

finnas. Huden är tjock och fast, i rygglinien var den $2^{1}/_{2}$ cm. tjock, under buken tunnare, blott 1,3 cm. Af huden förfärdigas ridpiskor, seldon m. m. Köttet är särdeles läckert och ätes allmänt, dels färskt, dels rökt och soltorkadt. Till färgen är det mörkt rödt, hos unga djur ljusare; till smaken påminner det om fett svinkött.

Djuret är således mycket värdefullt, och jagten lönar sig väl. Troligen är derför också den tid ej långt aflägsen, då manatee'n är fullkomligt utrotad och blifver, liksom sin slägting Rhytinan, ett minne blott.

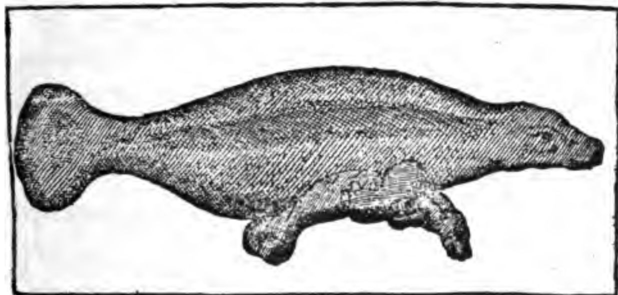

Fig. 80. Fascimile af Oexmelin's afbildning af Lamantin bärande sin unge.

Genom sin egendomliga form och sina utmärkta egenskaper som födoämne ådrog den sig tidigt uppmärksamhet bland europeerna i Vest-Indien och vid fastlandets kuster. Oexmelin, från hvilken jag lånat en rätt god figur af "Lamantinen" eller manatee'n (fig. 80), säger derom:

"Lamantinen är det bästa af alla djur såsom föda för menniskan; han har kroppen skapad som en hvalfisk ända till stjerten, som är platt och rund och olik den hos andra fiskar, ty de hafva alla stjerten i samma rigtning som refbenen, och Lamantinen har den helt och hållet i samma rigtning som ryggen och buken (= horisontal). Hufvudet har samma form som en mullvads;

mulen skiljer sig i intet från en kos, ögonen likna svinets; dess käkar likna en hästs. Han har inga tänder framtill, utan endast en knöl, hård som ben, med hvilken han krossar gräset. Han har 32 kindtänder på sidorna af de begge käkarna, alldeles som hästen. Detta djur kan ej se bra, till följd af sina små ögon .... Det har också alla för hörseln nödvändiga organ, och man kan säga, att det hör bäst af alla djur, ty man tror, att det hör till och med djupt ned i vattnet. Det fins folk med stor erfarenhet, som påstå, att då ett fartyg kommer in i en hamn eller vik, der det finnes Lamantiner, och affyrar några kanonskott, så fly alla djuren, och det dröjer länge, innan man åter träffar på dem.... Flibustiererna salta köttet af detta djur, röka det och tillvarataga äfven fettet, i hvilket de koka grönsaker .... Honorna hafva två spenar, hvilka hvarken i läge, storlek, tjocklek, utseende eller substans skilja sig från negerqvinnornas .... De hafva ej mer än en unge i sender; efter födseln bära de den alltid med sig, tills den sjelf kan beta, hvilket den kan efter ett års förlopp."

Dampier, en af sin tids bästa och mest intresserade iakttagare, lemnar en ypperlig skildring af djurets yttre och af dess lefnadsvanor och beskrifver, för 200 år sedan, sättet att fånga detsamma nästan i alla detaljer så, som det än i dag eger rum; tyvärr är hans framställning för lång att här kunna anföras, och jag öfversätter derför endast de första och de sista raderna af hans beskrifning:

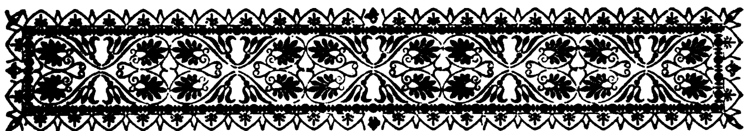
"Utom vid Blewfields-floden har jag sett manatees i Campeachy bay, vid kusterna af Boca del Drago och Boca del Toro, i Darien-floden och bland South Keys eller små-öarna söder om Cuba. Jag har hört sägas, att några få blifvit funna på norra kusten af Jamaica och en stor

mängd af dem i floderna i Surinam, hvilket är ett mycket lågt land. . . . . Manateen tycker om att lefva i bräckt vatten, och den uppehåller sig vanligen i bäckar och floder nära hafvet. Detta är troligen orsaken, hvarför de ej finnas i Stilla hafvet (för så vidt jag kunnat iakttaga), der kusterna äro mycket höga och vattnet djupt tätt intill land med hög sjö och svåra bränningar; med undantag af Panamá-viken, men äfven der saknas manatee. Deremot har Vest-Indien, som så att säga är en stor vik sammansatt af flera smärre, vanligen lågt land och grundt vatten och erbjuder lämplig betesmark (om jag så må uttrycka mig) åt manateen. Ibland funno vi dem i salt vatten, ibland i sött — dock aldrig långt ut i sjön."

"Jag kände två Mosquito-män, som under en veckas tid hvarje dag på detta sätt förde ombord två manatees, af hvilka den minsta vägde minst 600 skålpund; och detta i en liten kanot, i hvilken knappast tre engelsmän skulle riskerat att färdas utan annan last än sina egna personer. Då de harpunera en hona, som har en unge, gå de sällan miste om denna senare, ty honan tar vanligen ungen under den ena fenan. Men om ungen är så stor, att hon ej kan bära den, eller om hon är så förskräckt, att hon ej tänker på annat än att rädda sig sjelf, så följer ungen dock med henne, till dess Mosquitomännen få tillfälle att harpunera äfven den."

Under min vistelse i San Juan del Norte lyckades jag taga till vara sex fullständiga exemplar af Manatus, hvilka alla hemsändes, hudar och skelett inpackade i salt och de anatomiska preparaten i sprit.

NITTONDE KAPITLET.

Mosquito-kustens indianer.

Då jag under mera än tre månaders tid uppehöll mig i San Juan del Norte och trakten deromkring — halfva tiden före min färd till det inre Nicaragua och halfva tiden vid min återkomst derifrån —, kom jag i mycken beröring med de olika indianstammar, som bo uppåt kusten och vid stränderna af de närmaste floderna.

Mosquito-kusten eller konungariket Mosquitia, som dess officiella titel lyder, har en ganska märkvärdig historia. Oaktadt spaniorerna underkufvade de flesta stammar rundt der omkring, lyckades de aldrig fatta fast fot på kusten, der los Mosquitos bodde, hvilka ända till det spanska väldets slut förblefvo dess afsvurna fiender och aldrig försummade något tillfälle att förena sig med Spaniens fiender för att plundra och bränna dess kolonier. Redan från det första uppträdandet af flibustierer i de vest-indiska vattnen finna vi Mosquito-männen såsom deras trogna följeslagare; i synnerhet hyllade de sig till engelsmännen. Indianerna på Mosquito-kusten bestodo af flera olika stammar, men gingo under äldre tider under namnet "Mosquitos", och utmärkte sig alla för stor stridbarhet och personligt mod och framför allt

genom sin skicklighet som fiskare och jägare. En mängd förrymda negerslafvar togo sin tillflykt hit och blefvo uppblandade med en eller annan af stammarna, men ej med alla. Derför kan man än i dag skilja temligen noga mellan Mosquito-indianer och Sambo-mosquitos; de lefva skilda i olika byar och ingå ej gerna giften sinsemellan. Redan under början af sextonhundratalet begynte engelska flibustierer och handlande slå sig ned på kusten, och den förnämsta köpingen eller staden, Blewfields, har sitt namn efter en ryktbar engelsk flibustierkapten, som lefde der någon tid. Der och i flera af de kusten kantande lagunerna hade flibustiererna länge ostörda sina hem och stapelplatser för sina röfvade skatter. Ruiner efter deras skansar finnas ännu flerstädes. Under slutet af sextonhundratalet, år 1670, förklarades Mosquito-kusten stå under engelskt protektorat; då ansågs den innefatta hela kuststräckan mellan Cabo Gracias à Dios och Chiriquí-lagunen. I slutet af sjuttonhundratalet afstod England sina skyddsherreanspråk till Spanien, och de engelska nybyggarne förständigades att utflytta. Spaniorerna kunde dock ej heller nu taga landet i besittning, utan fingo draga sig tillbaka med blodiga hufvuden, och Mosquitia var fritt som förut. I början af vårt århundrade återställdes det brittiska protektoratet, men varade ej längre än till 1860, då republiken Nicaragua högtidligt tillerkändes suveränitetsrätten öfver området. Under detta sista skede af dess historia innefattade landet kusten från Cabo Gracias à Dios till San Juan-flodens mynning.

Los Mosquitos hafva blifvit mycket olika bedömda af de författare och resande, som egnat dem någon uppmärksamhet; spanska författare finna ej nog starka uttryck för att skildra deras råhet och vildhet, beskylla

dem för kannibalism m. m.; nordamerikanska författare hysa ej heller höga tankar om dem, men erkänna dock en och annan god sida; engelska författare deremot berömma dem i allmänhet för tapperhet, ärlighet och företagsamhet. Den lilla erfarenhet om åtskilliga af deras stammar, i synnerhet om de verkliga los Mosquitos, jag kunnat förskaffa mig, gör mig mest böjd att instämma med de engelska författarna, desto mera ju närmare jag lärt känna andra indianstammar. Och hufvudskälet, hvarför jag ställer los Mosquitos ganska högt, är deras arbetslust och företagsamhet. Under en förståndig styrelse skulle deras land säkerligen blifva rikt producerande, ty det eger, hvad de flesta andra tropiska land sakna: arbetskrafter.

På hästryggen företog jag en ridt utefter playan till mynningen af Rio Indio. Några mil uppåt skulle finnas en liten by, bebodd af Simoos, den till antalet största af de stammar, som bebo Mosquito-området. Vägledd af en ulero, som hade sin provisoriska hydda vid flodens mynning, begaf jag mig på väg dit, men måste snart sitta af och till fots fortsätta på den allt besvärligare s. k. gångstigen. Efter tre timmars marsch alltjemt uppåt öfver allt brantare stalp kommo vi till en liten röjning med åtskilliga små planteringar och tre temligen stora hyddor. Vi möttes genast af ursinnigt skällande hundar och af en äldre indian med det nakna bröstet tätt bemåladt med svarta linier och bizarra figurer. Han jagade visserligen undan hundarna med några hugg af macheten, men syntes alldeles icke trakterad af vårt besök. Hans uppsyn blef väl något blidare, då Joe, uleron, ifrigt förklarade, att jag ej var spanior, utan en "inglés från Europa", dock intog han fortfarande en reserverad hållning. Allt flere indianer af

begge könen samlades emellertid omkring oss, till dess jag fann för godt att helt ogeneradt slå mig ned på en af stockbänkarna i det största huset, och vändande mig till en äldre qvinna, som såg ut att kunna vara husets herskarinna, förklarade jag med tecken, att jag var både hungrig och törstig. Genast blef det rörelse bland qvinnorna; en bragte mig mogna bananer, en tillrörde i en kalebass en starkt luktande, tjockflytande dryck, hvars hufvudbeståndsdel var cacao. Husmodern utkaflade en majstortilla och gräddade den på glöden.

Då den gamle mannen tog ned sin machete för att skära saccate — foder — åt min häst, såg jag, att vapnet var gammalt och dåligt; jag spände derför min egen från sidan och skänkte honom den. Hans buttra ansigte sken upp, och med synbar förtjusning grep han min hand och höll ett långt tal, som innehöll, enligt Joes tolkning, en förklaring, att jag var hans och hans stams vän, och att jag finge bo hos dem, så länge jag önskade, m. m.

Sedan sålunda det bästa förhållande inträdt mellan mig och mina värdar, kunde jag andraga mitt egentliga ärende, som var att förmå indianerna att samla djur åt mig. Af mina uleros hade jag nemligen hört, att exemplar af den svarta jaguaren *) skulle finnas i dessa trakter, och jag önskade ifrigt få registrera in den i min däggdjurs-samling. Indianerna voro villiga att stå mig till tjenst och lofvade uppmana sina längre in i landet boende stamförvandter att äfvenledes samla för min räkning. Resten af dagen tillbragte jag i den lilla byn, sysselsatt med att inhemta notiser om Simoos' seder och språk, och den ordsamling, som jag här an-

*) Endast en färgvarietet af den vanliga jaguaren — Felis onca —, men sällsynt och särdeles vacker.

lade, växte under min senare, rätt lifliga beröring med dem till nära trehundra ord.

Några spridda drag från deras lif och sedvänjor meddelar jag här *).

De lefva vanligen i små byar om 3—6 hus. Deras största by är Boluhn, som af dem beskrifves som mycket stor och anses som ett slags hufvudstad. Den är belägen en half dagsresa från Rio Russwass, en biflod till Blewfields-floden. Deras hus äro långsträckta och sakna vanligen väggar; taket, omsorgsfullt lagdt af palmblad, är starkt stigande, vanligen tillspetsadt mot gaflarna, så att det får formen af en bred upp- och nedvänd kanot. Marken utgör golfvet, på dess midt finnes härden, bestående af några stenar. Sofställningar, sådana de brukas hos de civiliserade indianerna och äfven hos los Talamancas, begagnas ej här, utan familjens gemensamma sofplats är ett slags vind, tre till fyra meter öfver golfvet; en palmstam med inhuggna hak tjenstgör som trappa dit upp, och den från härden uppstigande röken håller sängkammaren fri från mosqviter och andra insekter.

Husgerådet utgöres af starka och rätt smakfulla, ehuru enkla lerskålar af olika storlek och en mängd olika formade jicaras och huacaler. Bland redskapen anträffade jag äfven några stenmejslar (fig. 81 och 82), som ännu användas att klyfva palmspjel, och en särdeles väl arbetad pilspets (fig. 83) af flinta. Den var dock enligt egarens uppgift gammal, men sådana användas ofta äfven nu för tiden längre inåt landet.

Indianernas kroppsfärg är rödbrun; de äro temligen

*) För en del af dessa notiser har jag att tacka d:r WIEN, en tysk läkare, som någon tid uppehöll sig på Mosquito-kusten och som välvilligt låtit mig jemföra mina anteckningar med hans.

storvuxna, med fylliga former, ehuru ej särdeles muskelstarka. Ansigtsuttrycket är godt, ögonen små, näsan kraftig, kindkotorna temligen framstående och läpparna fylliga. Håret är långt, slätt, svart och hänger vanligen ned öfver pannan till ögonen. Händer och fötter äro små. Männens klädedrägt utgöres blott af "Tuno" eller "Tuni", förfärdigadt af kautschukträdets bark. Det är en lång binda — liknande Talamanca-indianernas "giparovå" — som flera hvarf lindas om lifvet. Qvinnorna bära

Fig. 81.

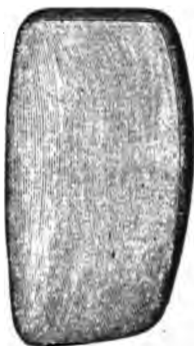

Fig. 82.

Moderna stenmejslar.

också ett stycke tuno, men i form af en kort kjortel, fästad med ett snöre af cocosbast öfver höfterna. Tuno beredes på följande sätt: så långa stycken som möjligt af kautschukträdets bark skäras hela loss från stammen, läggas derefter för några dagar i vatten, sedermera bultas styckena, utsträckta på en flat sten, med en träklubba, till dess blott bastfibrerna äro qvar, bildande en mjuk, smidig våfnad; flera sådana stycken sammansys vid kortändarna med pita-tråd *) och nål af en palmtagg, och drägten är färdig.

*) Af Bromelia pita.

Både män och qvinnor måla sig, qvinnorna vanligen blott i ansigtet, männen äfven på bröst, skuldror, armar och lår. Mycken tid nedlägges på denna målning, som förnyas till alla fester eller vid andra vigtiga händelser.

På fester äro Simoos mycket begifna, och vid dessa konsumeras ofantliga qvantiteter af "Muschla", en syrlig och spritstark dryck, åstadkommen genom den långsamma jäsningsprocessen af majskorn, som blifvit bragta till groning. Den tjockflytande vätskan är på en gång föda och rusdryck. En aldrig försummad anledning till "muschla"-fest är ett dödsfall, i synnerhet af en af familje-fäderna i byn. Begrafningsceremonierna äro rätt invecklade.

Fig. 83.
Modern pilspets af flinta.

Liket utsträckes på marken i huset med hufvudet mot söder och fötterna mot norr, derefter målas ansigte och bröst på det omsorgsfullaste, ett stycke tuno lägges sedan öfver den dödes ansigte och bröst. De manliga invånarna i de omkringliggande husen och byarna infinna sig väpnade med korta käppar — "duspanik" — af tungt rödt palmträd. Qvinnorna uppehålla sig utanför huset och uppstämma sorgetjut. Ett par af männen upplyfta liket, andra sträcka ut dess armar och ben, hvilka nu krossas med slag af de korta käpparna, äfven ryggraden krossas. Derefter placeras liket i sittande ställning på ett stort qvadratiskt stycke tuno. Den aflidnes hustru eller hustrur afskära sitt hår och lägga

det på hans bröst, de fyra snibbarna af tuno-stycket knytas tillsammans, en stång köres derigenom, och liket föres under ständig klagolåt ut i skogen ett stycke från byn. Här gräfves en $1^1/_2$—2 meter djup grop, och liket nedsänkes, hvarefter grafven igenfylles, men ingen jordkulle uppkastas deröfver.

Dagen derpå hålles grafől på begrafningsplatsen, hvarvid muschla drickes, så länge sådan finnes, ibland under flera dagar. Qvinnorna få ej närvara på sjelfva begrafningsplatsen, utan samlas för sig sjelfva ett stycke derifrån och dricka likaledes muschla. Omkring platserna, der graffölet hålles, sträckas mellan träden snören spunna af bomull för att utestänga de onda andarna. Derefter börjas dans, hvarvid männen dansa för sig, qvinnorna för sig, och ej samtidigt. Musikinstrumentet utgöres af "Tepal", en stor kalebass, i hvilken en eller två stenar ligga; mynningen tillslutes af ett bastnät eller ormskinn. Således ett slags trumma.

Giftermålen försiggå med mindre ceremonier än begrafningarna, men ofta förekomma långa förlofningar, i det barn redan tidigt bestämmas för hvarandra; de ega då sjelfva förklara, när de, sedan de hunnit manbar ålder, önska sätta bo. De begge familjerna bygga dem då en hydda, och dermed är giftermålet gjordt. I annat fall måste flickan köpas af modern; den giftaslystne mannen har då att betala kläder eller husgeråd till ett värde af några dollars. Är modern död, mottager fadern köpeskillingen. Polygami är vanlig. Äktenskapsbrott straffas med prygel för begge de skyldiga, förförande af en ogift qvinna lika så; är den förförda en enka, kan den skyldiga få lösa sig från prygelstraffet med böter. Barnen få från tidiga år sköta sig sjelfva, och från 4—6 års ålder åligger det dem att förse fa-

miljen med fisk från floden och honung och frukt från skogen. De väcka också förvåning genom sin tidiga utveckling, sin intelligens och sin smidighet. Jagt, båtbyggeri och majsodlingar skötas af männen.

Genom Simoos fick jag visserligen ej något exemplar af den efterlängtade svarta jaguaren, men deremot många andra för samlingen värdefulla djur. Det vigtigaste var en mycket sällsynt art af sengångare*) (fig. 84), som tyckes visa ett exempel på "mimicry" eller skyddande förklädnad, i det att de sträfva håren antagit en gröngrå

Fig. 84. Bradypus castaneiceps.

färg, hvilken gör det svårt att urskilja djuret från det omgifvande löfverket; tyvärr var exemplaret illa medfaret. En annan art sengångare **), ej så sällsynt, förde de lefvande till mig, och jag behöll honom under ett par dagar i fångenskap. Under dagarne höll han sig fullkomligt orörlig, hängande i alla fyra benen under en fri takbjelke i mitt rum, långsamt vändande på hufvudet vid något häftigare buller. Om natten spatserade han fram utefter takbjelken, vid hvilken han var tjud-

*) Bradypus castaneiceps.
**) Cholopus Hoffmanni.

rad, och undersökte de löfruskor, jag hängt upp till föda åt honom, men de behagade honom icke. Slutligen tog jag lifvet af honom med chloroform i en oxblåsa, som träddes öfver hans hufvud och tillknöts om halsen.

De vid kusten boende verkliga Mosquito-indianerna öfverträffa i många hänseenden Simoos. Dels äro de smärtare, högvuxnare och utrustade med betydligt större kroppsstyrka; dels äro de intelligentare, mera arbetsamma och ej så begifna på att dricka, hvarför de visade sig vara vida mera pålitliga samlare än mina festande vänner uppe bland bergen.

De få notiser, jag här meddelar, gälla emellertid hufvudsakligen de något längre upp från flodmynningarna lefvande Mosquitos, och ej de i de större byarna eller köpingarna vid hafsstranden boende, hvilka genom sitt samlif med de europeiska nybyggarna och köpmännen blifvit, enligt hvad de sjelfva påstå, "true english".

Mosquitos bygga sina hus på en liten, af olika jordarter hoparbetad kulle, hvars yta blifver hård som cement och bildar ett utmärkt golf. Väggarna bestå af bamburör. Taket uppbygges likaledes af bambu; hvarje rör omlindas med palm-blad, och rören bindas sedan fast tillsammans öfver och bredvid hvarandra. Ett sådant tak beräknas hålla minst 10 år och är fullkomligt ogenomträngligt äfven för det starkaste regn. Huset har blott ett enda stort rum, med sofställningar — af samma form som hos los Talamancas — af bamburör på fyra stolpar placerade utefter väggarna; de äro oftast försedda med mosqvitnät, hvartill tyget köpes från handelsbodarna vid kusten. Från dessa bodar härstamma också vanligen kokkärlen och en större eller mindre del af husgerådet.

Klädedrägten är densamma som hos Simoos — tunos —, men männen bruka stundom anlägga en mera civiliserad drägt, bestående af skjorta och byxor, af bomullstyg. Qvinnorna spinna på en enkel slända tråd af bomull, pita och palmbast, och förfärdiga deraf ett groft bomullstyg, hängmattor, väskor m. m.

De hafva planteringar af bananer, cassava *), sockerrör, cacao, papaya **), bomull ***) och sötpotäter. Dessa planteringar skötas hufvudsakligen af qvinnorna, men männen verkställa allt röjningsarbete, sköta hästar och nötboskap och sysselsätta sig dessutom med jagt och fiske. De äro, som förut är nämdt, ypperliga sjömän. Deras farkoster utgöras af "*pitpan*", en bred kanot utan köl, afsedd till fraktfärd på floderna och i lagunerna, och "*dory*" †), en smal, skarpstäfvad kanot, med hvilken de i den svåraste sjö och genom de häftigaste bränningar gå till hafs, för att fånga sköldpaddor eller frakta varor till de mera aflägsna platserna vid kusten. Dessutom begagna de flottar, vanligen gjorda af bambu, för att föra kautschuk och boskap utför floderna.

En död höfding begrafves i jorden, hans itusågade pitpan tjenstgör som likkista, all hans egendom, med undantag af penningar och boskap, medföljer i grafven; det säges ibland förekomma, att hans hustru eller, om han hade flera, alla hustrurna strypa sig och begrafvas med honom.

Giftermål sker på samma enkla sätt som hos Simoos. Vid äktenskapsbrott betalar den manlige brotts-

---

*) Iatropha manihot.

**) Carica papaya.

***) Gossypium.

†) På mosquito-språket: duerka tacra.

lingen en oxe i böter; gör han ej det, får den otrogna hustrun prygel.

Mosquitos förstå att bereda spritstarka drycker såväl af sockerrör som af cassava, papaya och bananer.

Hos Mosquitos lyckades jag göra en ganska betydlig ordsamling, omkring 1,200 ord, af hvilka i synnerhet namnen på djur och växter äro af intresse. Mosquitos hafva nemligen en ganska märklig förmåga att urskilja

Fig. 86. Sambo-mosquito.

äfven mycket närstående arter och benämna dem hvar och en med sitt särskilda namn.

Sambo-mosquitos (fig. 86) bo längre mot norr, nära Cabo Gracias à Dios. De hafva uppkommit genom blandning af förrymda negerslafvar med Simoos och andra af de längre in i landet boende stammarna, möjligen ock, ehuru i ringa grad, genom blandning med de verkliga Mosquitos. De äro storvuxna och kraftigt byggda, af svartbrun färg, med grofva anletsdrag och stora händer och fötter. De äro dugtiga och härdiga

arbetare — när de arbeta, men lata och opålitliga i jemförelse med Mosquitos.

Den förr stora och mägtiga Rama-stammen representeras nu af några få familjer i en liten by vid Ramaflodens mynning. De lefva hufvudsakligen af fiske i mycket fattiga omständigheter. Till det yttre likna de Simoos, men hafva ett alldeles olika språk, af hvilket jag åstadkom en ordsamling af något mer än 300 ord. Hufvuddelen af stammen utvandrade för omkring femtio år sedan, redan då hopsmält till blott ett femtiotal familjer, under anförande af sin höfding Hannibal, till den lilla ön Rama-cay i Blewfields-lagunen. Der hafva de sedermera bildat ett rätt välmående samhälle och blifvit kristna genom de outtröttliga ansträngningarna af metodist-missionärer.

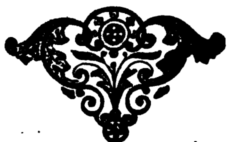
I det inre af landet bo åtskilliga stammar utefter stränderna af Blewfields-floden, Rio Grande och Rio Coco; om dem och deras seder och bruk känner man nästan intet.

Antalet invånare i Mosquitia är svårt att bestämma och är mycket beroende af den utsträckning inåt landet, man anser området hafva. Dock torde följande approximativa siffror vara temligen rigtiga, åtminstone hvad proportionen mellan de olika stammarna beträffar.

Simoos 10,000, Mosquitos 4,500, Sambo-mosquitos 3,000, Toacas, boende kring Rio Coco och dess bifloder, 1,500, Poyas, boende söder om Toacas ända ned mot Blewfields-floden, 1,500, Woolwas, Kookras, Ponamakas tillsammans 1,000, Caraiber 500 och Ramas 300.

Hela områdets befolkning skulle således väl kunna uppskattas till något mer än 20,000, om området tages i vidsträckt omfattning.

Oaktadt Mosquito-kusten är under en stor del af året hemsökt af ihärdiga regn, liksom hela den östra kusten af Central-Amerika, njuter den dock af ett jemförelsevis ganska helsosamt klimat; ett godt bevis derpå är det friska och kraftiga utseendet af såväl färgade som hvita bebyggare på kusten. Gula febern är här okänd, och ehuru febrar ofta förekomma, i synnerhet under regntiden, äro de mycket sällan af elakartad beskaffenhet. Den förnämsta anledningen till detta goda förhållande är utan allt tvifvel passadvinden.

TJUGONDE KAPITLET.

San Juan-flodens delta.

Regntiden herskade nu enväldigt i San Juan del Norte och gjorde det svårt att företaga exkursioner till lands; äfven till sjös kunde blott kortare färder göras, ty mer än tre eller fyra timmar kunde man ej uthärda genomvåt utan att riskera en feber. Dock hade jag full sysselsättning, ty dagligen kom en eller flera af de talrika uleros, som till följd af regntiden voro inspärrade i staden, till mig med däggdjur, foglar eller ormar. Och knappast en dag förgick, utan att någon af mina talrika indianvänner infunno sig med liknande saker.

Den fuktiga luften hade naturligtvis trängt in äfven i mitt arbetsrum och gjorde det omöjligt för mig att torka konserverade foglar och djurskinn. Jag måste derför inventera en torkugn och lyckades också göra en sådan, både billig och enkel. Den bestod af en s. k. "drap-box", en trälåda, inuti klädd med zink. Den stäldes på ett bord, hvars fötter stodo i små pytsar med carbolvatten, för att hindra de ytterst besvärliga myrorna att hemsöka mina skatter. Inuti lådan uppsattes tre hyllor af zinkplåt, och under den nedersta placerades en eller flera små fotogénlampor. En i ugnen upphängd termometer tillät mig kontrollera värmen, som dygnet om

hölls vid omkring 50° Celsius. På detta sätt åstadkoms en jemn och ej för häftig torkning, som lemnade särdeles vackra resultat. Utan en sådan apparat skulle det hafva varit omöjligt att konservera ett enda fogelskinn under den värsta regntiden.

Ofta upphörde regnet för en eller två timmar på middagen, men två gånger räckte det sju dygn i sträck och en gång nio dygn utan en minuts uppehåll; vattnet föll i verkliga strömmar och förvandlade torg och gator till sjöar och bäckar. Nero badade under ett par veckors tid dagligen på sjelfva hotellgården, och jag sköt från verandan änder, som makligt simmade på torget framför huset.

Ibland måste jag emellertid ut under flera timmar i regnet. Det var då jag efter en häftigare storm ville undersöka, hvad hafvet kastat upp på de yttre sandreflarna, eller när mina caraiber kommo med en ny manatee. Jag klädde mig då så tunt som möjligt och afundades caraiberna, som helt nakna höllo på med styckningen af sitt byte.

Under det långt framspringande taket, just utanför mitt fönster, hade en stor, grann spindel utspänt sitt 2 meter långa och mer än 1 meter höga nät, i godt skydd för regnet. Dagligen fastnade deri en mängd insekter, och dagligen vid middagstiden såg jag också ett par smaragdglänsande colibris under ett par timmars tid surrande utanför mitt fönster. Då jag ej kunde tro, att de voro der för att uppvakta mig, började jag närmare iakttaga dem och fann, att de voro på post för att, när någon dem behaglig insekt, vanligen små dipterer, fastnade i nätet, ljustra densamma med tunga och näbb, till stor förtviflan för spindeln, som af fruktan för snyltgästernas hvassa näbbar ej vågade sig fram ur sitt hörn. Denna egendomliga jagtmetod iakttog jag under en veckas

tid; derefter upphörde regnet, och de små jägarne försvunno, förmodligen för att begagna jagtmarker, som regnet stängt dem från.

Men slutligen började barometern stiga, solen visade sig längre på middagarna, och vi kunde nu vänta några vackra dagar. Dessa måste begagnas till exkursioner, och i caraibernas präktiga "dory" rodde och seglade vi härs och tvärs genom de krokiga och bugtiga kanaler och laguner, som bildade San Juan-flodens intrasslade delta. Vid Harbour Head, ett af flodens utlopp nordost om San Juan del Norte, utvidgar den sig till en bred lagun, prydd med många små holmar, somliga af dem endast gräsbevuxna bankar, andra betäckta med så rik trädvegetation, att det är nästan omöjligt att tränga upp på dem. De rikaste tillfällen till jagt på sjöfoglar och vadare erbjödo sig här, äfvensom på de vågiga, endast af sträft starrgräs och låga buskar sparsamt bevuxna sanddynerna vid sjelfva flodmynningen. Här lyckades jag skjuta ett par af en för det tropiska Amerika karakteristisk simfogel "Pato de aguja" *). Ytterst försigtig och skarpsynt flyttade den sig från udde till udde, allt efter som kanoten nalkades, långt innan vi kommo inom håll. Jag narrade honom genom att gömma mig på en liten holme och tåligt vänta ett par timmar, till dess caraiberna, skickligt manövrerande med båten, lyckades drifva honom nära mitt bakhåll. Han har en praktfull fjäderklädnad: hufvud, hals, rygg och buk äro djupt gröna med stark metallglans, vingarna svarta med gråblå band, stjerten är grönsvart, lång och rundad baktill, med fanet på de två mellersta stjertpennorna krusadt, som om det nyss varit utsatt för en perukmakares tång.

* Plotus anhinga.

En annan märkvärdig fogel blef också här mitt byte; det var den stora, svartryggiga, "saxnäbbade tärnan"*). Den har ett högst egendomligt utseende, derigenom att undernäbben är betydligt längre än öfvernäbben, hög och hoptryckt från sidorna, med spetsen tvärt afhuggen, liknande en mejsel. Säkerligen bildar den ett mycket kraftigt verktyg för att spränga sönder musslor och dylikt.

Vi begåfvo oss derefter söderut för att på en hacienda vid den arm af floden, som fått namnet Rio Toro, söka få reda på, om någon "Tilpa", mosquito-namnet för tapir, nyligen låtit se sig der. Caraiberna påstodo bestämdt, att der var godt om dessa djur. Jag var särdeles angelägen att förskaffa mig ett exemplar, dels derför att den var af högsta värde för våra museer hemma, der arten ej förut fans, dels derför att det var af intresse att taga reda på, hvilken af de båda för Central-Amerika egendomliga arterna **) här var representerad.

På vägen lade vi till vid eller rättare i en liten fattig rancho vid stranden; sjelfva huset var nemligen nu, då floden till följd af regnet stigit mer än 2 meter, till hälften kringflutet, och vattnet steg upp till golfvet. Vi lade derför till vid sjelfva tröskeln och stego direkt in i rummet, der vi blefvo undfägnade med "tiste", en dryck som beredes af kallt vatten, rostad, malen majs och cacao-pulver med något socker. Det är en både lätt tillagad och på samma gång uppfriskande och närande dryck. Invånarna i hyddan, som voro mestizer, och sjelfva uppgåfvo sig tillhöra Melchora-indianernas stam, lefde för tillfället i ganska bekymmersamma omständigheter, ty största delen af deras bananasfält stod under vatten, och

*) Rhyncops nigra.
**) Tapirus Bairdi och T. Dowi.

många af träden voro redan uppryckta af floden eller förstörda af drifvande trädstammar. Hvad som kunde bergas af frukterna, hade de skördat, stående i sin kanot.

Det fans ej många dyrbarheter i huset, men åtskilliga särdeles fint snidade jicaras väckte min uppmärksamhet, och jag köpte de vackraste; en af dem hade dessutom en ganska ovanlig form (fig. 86). Jag tillhandlade mig äfven några ridpiskor (fig. 87), förfärdigade af hopflätad hafstång; efter stark storm finnes denna

Fig. 86. Jicara.

tångart uppkastad på sandreflarna. Den flätas, under det den ännu är mjuk. Den tjockaste delen af stjelken böjes i hop och ombindes med en bastsnodd och hänges derefter upp för att torka. Efter några dagar är den färdig och är en ypperlig ridpiska, i hållbarhet och elasticitet täflande med dem, som göras af manatee-hud.

Efter intagandet af en middag af bananer och ägg lemnade vi åter ranchon och kommo efter några timmar

till målet för vår färd. Då vi der fingo höra, att en tapir dagen förut varit sedd ett litet stycke derifrån, der den antagligen hade sitt stånd, beslöt jag att dröja på haciendan öfver natten, för att tidigt på morgonen med hundar, som under tiden skulle anskaffas, försöka min lycka. På qvällen gick jag med en indianpojke som vägvisare till en liten vik af floden, der enligt utsago såväl hjortar som "warrees" — vildsvin — brukade komma för att dricka strax efter solnedgången. Jag stod der två timmar utan att få skjuta annat än en Congo eller vrål-apa och ett par tucaner*), men blef under tiden så sönderbiten af mosquiter, att hela ansigtet svullnade upp och jag knappt kunde öppna ögonen tillräckligt för att leta mig åter till haciendan.

Nästa morgon voro vi långt före solens uppgång i skogen, följande en smal, slingrande gångstig, som nästan lika ofta förde genom vatten som öfver land. Allt landet här är naturligtvis ett verk af floden och är så luckert och löst, att den nyckfulla floden vid hvarje regnperiod skär sig nya banor, än här, än der, och genomtränger hela delta-landet, så att hvarje liten sänka i marken blifver en lagun eller ett träsk. Som vägvisare tjenstgjorde en bredskuldrad mulatt, hvilken helt anspråkslöst meddelade mig, att han var den skickligaste jägaren vid Rio San Juan, men att han föraktade jagten på tapir och vildsvin. Det vore lagom sysselsättning för de der svarta caraiberna. Sjelf offrade han sitt krut blott på puman, jaguaren och "manigordo" **). Mitt hopp hvilade dock mindre på Na-

Fig. 87. Ridspö af hafs-tång.

*) Rhamphastos tocard.

**) Felis pardalis.

pier, så kallade sig mulatten, än på två små magra, schakal-liknande hundar, som kopplade i en bastlina helt lugnt följde efter oss. Då vi kommit till platsen, der tapiren blifvit sedd, släpptes hundarna och började ifrigt genomsöka det höga gräset mellan stammarna i en vidsträckt förvildad platanar, der vi nu befunno oss.

Redan var jag i begrepp att följa mulatten och hundarna nedåt floden — de hade redan ett godt försprång, och hundarnas gläfs hördes allt svagare —, då en af caraiberna sakta rörde vid min arm och hviskade: "Tilpa" — tapiren. Bakom mig på 200 meters afstånd såg jag ett svartaktigt, klumpigt djur makligt klifva upp på stranden af en liten lagun, som det nyss genomvadat. Ehuru hållet var långt, sände jag dock begge skotten efter detsamma. Det stannade ögonblickligt, satte häftigt ned det lyftade frambenet på marken, vände hufvudet åt oss och vädrade ett ögonblick med den korta, tjocka snabeln, derefter satte det i väg rätt in i täta skogen med en fart, som man visst ej skulle kunna trott dess klumpiga former i stånd att utveckla. En af männen sändes efter hundarna, och vi andra störtade oss i lagunen; det gick långsamt att komma igenom den, ty botten bestod af långt snärjande gräs, och vattnet steg oss på ett par ställen upp under armhålorna. Då vi kommo in i skogen, hade vi ej den ringaste svårighet att följa tapirens spår, ty hans väg betecknades af en, nära en meter bred, snörrät gata, och vi behöfde endast huka oss ned för att följa den röjda stigen; små palmer och buskar voro afbrutna eller nedtrampade, och starka lianer afslitna, som om de bestått af segelgarn. På tre ställen sågo vi blodspår, men de voro ej betydliga, och den snabbhet, hvarmed tapiren gifvit sig af, antydde också, att han ej var svårare träffad. Då vi följt denna

lilla skogstunnel ungefär 2 kilometer, befunno vi oss vid flodstranden och sågo på andra sidan af den temligen smala flodarmen märkena efter tapirens landstigningsplats. Vi hade ingen kanot på flera kilometer nära och kunde derför ej komma öfver. Och enligt hvad caraiberna försäkrade mig, lönade det sig ej heller att förfölja honom längre utan hundar och kanoter på flera ställen på samma gång, ty tapiren skulle gå öfver flodarm efter flodarm, till dess han inne i tjocka skogen träffade någon lagun eller dalsänka, der han i frid kunde hvila ut.

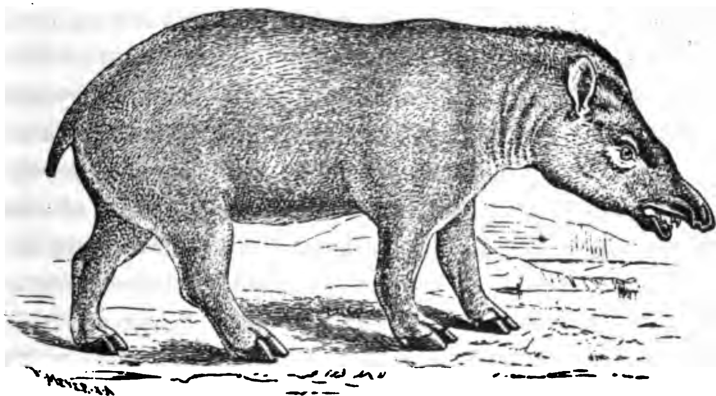

Fig. 88. Dow's Tapir.

Vi vände således hemåt utan tapir, men belöningen för våra ansträngningar kom några dagar derefter, ty en sådan, som blifvit skjuten något längre upp åt floden, sändes mig, och jag fick tillfälle öfvertyga mig om, att det var "Dow's tapir" *) (fig. 88) och kunde preparera huden och delar af skelettet.

En annan kanotfärd företog jag uppför Juanillo, förut en biflod till San Juan, nu dess nordligaste arm.

*) Tapirus Dowi.

Tätt invid Juanillo ligga flera laguner, somliga förenade med densamma genom smala utlopp, andra isolerade. Kring stränderna af dessa laguner råder det rikaste fogellif, och i desamma ej mindre rikedom på fisk — och krokodiler. I Laguna de Ibo lade vi ut nät strax innanför det lilla utloppet, i hopp att få några sköldpaddor*) af en art, som jag redan förut erhållit från denna lagun. Derefter sköt jag i småskogen kring stränderna åtskilliga småfoglar och bland dem flera exemplar af en Tanagrid**), "Cacique", som med fullt skäl kan kallas dessa trakters prydnad. Den är närmaste slägting till den förut af mig omtalade "Sangre del Toro", och det är svårt att afgöra, hvem af dem som är vackrast; denne är djupt sammetssvart öfver hela kroppen med undantag af nedre delen af ryggen, som är lifligt orange-röd med kraftigare glans än silke.

Då vi skulle taga upp nätet, funno vi det mycket tungt, och häftiga ryckningar läto förmoda, att det innehöll en eller flera mycket stora fiskar. Då vi fått nätet närmare land, blefvo vi ganska förvånade att deri finna en mer än tre meter lång krokodil; han hade helt och hållet rifvit sönder och snärjt in sig i detsamma. Sedan vi fått en lina med rännsnara om hans hals och en annan om det ena bakbenet, sträcktes linorna, och en af caraiberna dödade honom med stygn af macheten rätt genom hjertat.

Krokodilerna här — så vidt jag kunde finna, samma art som i Panamá-viken och Golfo de Nicoya***) — äro fega och jemförelsevis ofarliga för menniskor. Det enda fullt bevisade fall från San Juans delta, då krokodil anfallit menniska, egde rum i Shepherds lagun, tätt bakom staden San Juan del Norte, der en qvinna sysselsatt med tvätt

*) Emys sp.
**) Rhamphocoelus passerini.
***) Crocodilus acutus.

blef gripen i benet af en stor krokodil. På hennes klagoskrik rusade några pojkar till stranden, de kastade stenar och träbitar på odjuret, och en vadade ut och grep gumman i armen, då krokodilen var nog hygglig att släppa sitt tag — och gumman undslapp med förskräckelsen och ett illa sargadt ben.

Det andra fallet från Nicaragua inträffade i Managuasjön, der en 7-årig gosse under badning på playan utanför staden Managua greps af en krokodil; endast hans stympade lik kunde återfinnas. Men den resande får lätt höra en mängd fasansfulla berättelser om mordlystna krokodilers angrepp. En närmare efterforskning visar dock nästan alltid, att berättelserna äro fabler. Ett bevis för krokodilernas ofarlighet är ock den omständigheten, att rundt playorna af de båda stora Nicaragua- och Managua-sjöarna qvinnorna pläga stå ända till midjan i vattnet, när de tvätta kläder, hvilket visserligen ej skulle vara rådligt, om krokodilerna hade för vana att hålla sig till menniskokött för sin näring.

Min egen erfarenhet om saken — jag har skjutit mellan 20 och 30 stycken i Nicaragua och skadskjutit än flera — gifver mig också rätt att ej hysa några höga tankar om deras mod. Det har aldrig händt, att en sårad krokodil vändt sig mot mig eller ens försökt anfalla Nero, fastän han ofta förföljt dem långt ut i vattnet. Krokodiler och hajar voro de enda djur, mot hvilka jag använde exploderande kulor.

På hemvägen rodde vi fatt en med kautschuk tungt lastad kanot; den var bemannad med sex uleros, alla negrer. En liberal utdelning till dem af tobak, som de under mer än en månads tid varit i saknad af, gjorde dem villiga att meddela mig upplysningar om de trakter, der de under tre månaders tid vistats för att samla "ule".

Så fort vi landat, bjöd jag hela negersällskapet upp till mig, och under det de inmundigade rom och vatten och rökte San Juan-havannas, lockade jag ur dem en mängd nyttiga notiser om indianer och djurlif i Chontales' sydligaste bergstrakter, der de senast haft sin sysselsättning. De föra ett lif fullt af umbäranden och faror, dessa uleros, men så är vinsten också kolossal, om de lyckas föra sin „rubber-" eller ule-last välbehållen utför forsar och floder till någon af de talrika uppköparne.

Kautschuk är för närvarande en af de mest vinstgifvande exportartiklar såväl från Nicaragua som från dess syster-republiker, men tyvärr skall denna inkomstkälla för de små staterna snart vara uttömd, till följd af det okloka och barbariska sätt, hvarpå kautschukssamlandet bedrifves. De respektive regeringarna hafva ej heller gjort det ringaste för att reglera och bevara denna vigtiga näringsgren och skola troligen vidtaga skyddsåtgärder först då, när det är för sent och de rika kautschuks-skogarna äro ohjelpligt förstörda.

För närvarande bedrifves kautschuks-handteringen på följande sätt. En köpman eller en haciendoro utrustar en större eller mindre trupp af uleros med det nödvändigaste för några månaders vistelse i skogarna, såsom gevär, krut och bly, machetes, några kokkärl, filtar m. m. Detta allt lemnas på kredit till „ulero-pris", d. v. s. 70 till 100 procent dyrare än för vanliga köpare. Häremot förbinda sig uleros att sälja all den kautschuk, de kunna samla, till förlagsmannen för gångbart pris. Denna förbindelse är naturligen endast muntlig, ty nästan ingen ulero kan skrifva ens sitt namn.

Ofta bryta uleros sådana kontrakt och sälja sin ule på annan ort. Affären är derför ganska riskabel för förlagsmannen, men så lönande, att en enda lyckad spekulation

betäcker fem misslyckade. Köparen gör nemligen först och främst en betydlig vinst på de varor, han förskotterat, och dessutom betalar han en stor del af köpeskillingen för den återstående kautschuken i nya varor. En del af köpmännen lära heller ej göra sig samvete af att väga in kautschuken med lättare och väga ut sina varor med tyngre vigter än de normala. Dock finnes det ett stort antal uppköpare, som i denna senare punkt iakttaga ett fullt hederligt handlingssätt.

Samlaretruppen, sällan bestående af färre än tre, vanligen af fem till åtta man, begifver sig oftast i en kanot, mera sällan till fots, uppför någon flod eller liten bäck, till dess en trakt rik på kautschuks-träd anträffas. Der uppreses ett litet skjul, täckt af palmblad, jemnt så stort att det skyddar sällskapets sofplats; en härd anordnas på marken efter indianskt mönster: några flata stenar och tre käppar i kryss, som uppbära kitteln. Dermed är lägret färdigt.

I träden huggas nu rundt stammen V-formiga skåror, med spetsarna rigtade nedåt. Dessa skåror äro 3—4 centimeter breda, inhuggna på 1 meters afstånd den ena öfver den andra och gå djupt in i veden. För att kunna hugga in de öfre skårorna betjenar man sig af stegar, som trädet sjelft vanligen erbjuder i de långa nedhängande lianerna. I vinkeln af den nedersta skåran sättes ett tuviket löf af trädet såsom pip. Vid foten af trädet under pipen gräfves en rund, 15—20 centimeter djup grop med flat botten. Mjölksaften rinner ur trädet på ett par timmars tid; ett stort, friskt träd lemnar 30—40 liter saft eller omkring 50 engelska skålpund ule. När saften runnit ut, tillsättes dekokten af en i skogarna vanlig planta, *Apocynum* (?), hvilken åstadkommer mjölksaftens koagulering; eller ock tillsättes alun. Den runda kakan kallas nu "tortilla".

Naturligtvis har jord och annat blandats in i densamma, och denna ofrivilliga blandning underhjelpes ofta af uleros för att derigenom öka tortillans vigt. I skårorna har en del af den sist utsipprade saften stannat i form af långa strängar eller tjocka droppar. Dessa hopbundtas och kallas "borruchas". De hafva mindre handelsvärde än tortillas, men äro segare och af mera elastisk konsistens.

Då alla träden i lägrets närhet blifvit skattade, uppsökes en ny plats, och så allt framgent, till dess sällskapet fått så stor qvantitet, som lämpligen kan fraktas i kanoten eller på en eller annan flotte. En sådan samlings-expedition kan räcka från en till tre månader. Hvar och en af deltagarne kan, oaktadt den dryga beskattningen vid försäljningen, i gynsamma fall förtjena 1,000 dollars och mera.

De tappade träden dö nästan alltid, och derför minskas år från år ule-tillgången. Om handteringen sköttes rationelt, skulle träden ej underkastas en så sträng beskattning, utan i stället kunna tappas årligen under flera års tid, och dessutom kunde med största lätthet nya träd planteras. De växa mycket fort, så att sådana planteringar äfven i liten skala skulle väl betala sig.

Under sin vistelse i skogarna förakta uleros visst icke små biförtjenster, såsom att vaska guld, stjäla och sälja indianer, i synnerhet barn, skjuta tillfälliga resande för att komma i besittning af ett godt gevär eller en späckad börs. Många hemska berättelser om deras dater cirkulera här och i Costa Rica, och om blott en tiondedel är sanning, hafva de ett svårt syndaregister. Detta gäller hufvudsakligen om neger-uleros i de östra delarna af Nicaragua och Costa Rica. Indianer och mestizer i vestra Nicaragua åtnjuta deremot ett vida bättre rykte.

Då uleros fått penningar för sin ule, börjas genast ett vildt lif, och de äro oinskränkta herrar i den lilla köping eller stad, der affären afslutats, — men herrar för en vecka blott, ty längre räcka ej penningarna, hur stor vinsten än varit. Baler och supgillen omvexla med vilda hasardspel; musikkåren, om sådan finnes, förhyres, och ut-styrda med all upptänklig lyx, i cylinderhattar och hand-skar, ringar och guldkedjor, blankläderskor och siden-paraplyer, tåga de med musiken i spetsen genom ga-torna och tillställa de galnaste upptåg. Men, som sagdt, penningarna taga snart slut. I bästa fall har en och annan sin fina drägt qvar, de flesta hafva intet, och måste börja på nytt med att på kredit få utrustning till en ny ule-expedition, vanligen af samma köpman, som nyss gjort en lysande vinst på att få sälja ut sitt gamla värdelösa kram.

En dag kom en indian, som bodde i utkanten af staden, till mig och omtalade, att en "tigre" — jaguar — de två sista nätterna varit framme vid hans hus och slagit och tagit en gris hvardera natten; han bad mig skjuta den fräcke röfvaren. Jag lofvade göra mitt bä-sta, och väpnad med min goda express-studsare och en grof revolver försökte jag under hvar och en af de fyra nästa nätterna förgäfves att få sigte på jaguaren; och dock infann han sig hvarje natt och grep en gris, men han undvek alltid den sida, der Nero och jag stodo på post. Först då han redan slagit sitt byte och var stadd på återtåg, fick Nero upp spåret, hvilket regelbundet ledde till sumptrakterna söder om staden. Ett försök att följa spåret genom dessa bottenlösa marker höll på att kosta mig lifvet, och i ett ömkligt tillstånd kom jag hem den natten, betäckt med gyttja upp till hakan. Nero hade likaledes hastigt nog blifvit svart i stället för gul.

Den femte natten fick jag ändtligen syn på min glupske motståndare. Han hade på sjelfva plazan slagit ett svin och hade nätt och jemt hunnit ut på den öppna marken utom staden med sitt byte i munnen, då Nero, som följde spåret, varseblef djuret och under högt skall i fullt språng satte efter det. Jag skyndade efter, och just som jaguaren var i begrepp att försvinna i den lagunen kantande småskogen, sköt jag — jaguaren svarade med ett argt rytande. Då jag kom fram till platsen, fann jag Nero i färd med att undersöka det redan döda svinet, som jaguaren i sin förskräckelse lemnat i sticket. Vi följde spåren ännu ett stycke, men de gingo som vanligt ned i träsket, och varnade af vårt förra missöde, afstodo vi från vidare förföljelse. Jag släpade emellertid det döda svinet till staden, der det uppvägdes till 92 eng. skålpund. Jaguaren hade således haft en ganska tung börda under mer än en kilometers språngmarsch. Min afsigt var att förgifta den döda kroppen för att begagna den som åtel, emedan det var högst sannolikt, att jaguaren skulle återvända för att afhemta sin feta stek. Så skedde, och följande morgon var den efterhängsne älskaren af svinkött ett objekt för min dissektionsknif.

Mina samlingar hade under min vistelse i San Juan del Norte antagit storartade dimensioner; jag var i tillfälle att från denna station hemskicka en rik samling såväl af däggdjur, foglar, reptilier och fiskar som af etnografiska föremål. Regntiden började nu blifva mig allt mera outhärdlig, och jag började längta efter sol och blå himmel, oaktadt det vänliga bemötande, jag rönte flerstädes i den lilla staden: hos Mr Scotts älskvärda familj, der jag var en nästan daglig gäst, hos Messrs Brown och May, hos D:r Ennis, hos Don Federigo

García, redaktören af El Comercio, m. fl. Då Mr Ridgway delade min längtan att få se San Juan-floden och besöka det vestra eller egentliga Nicaragua, beslöto vi oss för att i slutet af November medfölja flodångaren Irma uppför floden till den lilla köpingen San Carlos, belägen vid Nicaragua-sjöns utlopp i Rio San Juan. Derifrån skulle en annan ångare frakta oss öfver den stora sjön till Granada, Nicaraguas äldsta spanskbyggda stad.

TJUGONDEFÖRSTA KAPITLET.

Rio San Juan.

Vårt kotteri, bestående af Mr Ridgway, Mr May, Mr Salter, svåger till Mr Scott, och jag, inqvarterade sig på aftonen ombord på Irma i de s. k. första klassens hytter. På ingen svensk passagerare-ångbåt, det kan jag tryggt påstå, finnes det tarfligare inredda kojplatser för besättningen i skansen än dessa första klassens platser, som nu kostade oss 25 dollars stycket för en resa af $2^1/_2$ till 3 dagars längd. Då emellertid våra anspråk ej voro stora, inrättade vi oss helt gemytligt och beslöto, att resan, hvad som än kunde möta, skulle betraktas som en lusttur. Tidigt på morgonen dagen derpå lemnade vi San Juan del Norte. Irma dref rundt med strömmen och stretade sakta, men med full maskin uppför "Caño de las animas", en af San Juans många armar. Från båtens höga däck fingo vi en vacker afskedsvy öfver den lilla staden, ty liksom för att visa oss hvad vi förlorade, sken solen just nu fram och lät de små, hvita, inbjudande husen klart afteckna sig mot den saftiga, djupt grönskande bakgrunden. Irma, den ålderstigna post-ångaren, som skulle blifva vårt hem för ett par dagar

var ett 25 meter långt, flatbottnadt jernskrof i pråmform, 7 meter bredt. Med last låg den nu nära 1½ meter djupt, med relingen knappt 2 decimeter öfver vattnet. Den framdrifves af ett stort akterhjul, s. k. stern-wheel, 6 meter bredt och 4 m. i diameter. Tre meter ofvan relingen ligger det öfre däcket, hvilande på grofva jernstöttor; mellan de begge däcken lastas det tyngre fraktgodset, och på det öfre hafva passagerarna sitt tillhåll, skyddade mot sol och regn af ett suntält. Midten af öfre däcket intages af en ladu-liknande hytta med trånga celler för första klassens passagerare, andra klassens få logera på däck så godt de kunna. Mellan suntältstöttorna sträckte vi tvärs öfver däck våra hängmattor, och vi kunde derifrån utan för stor ansträngning beundra det härliga panorama, som flodens stränder i vexlande vyer erbjödo oss.

Till följd af det ihärdiga regnet hade floden svält högt öfver sina bräddar; platanarer och „portreros" — ängsmarker — lågo på långa sträckor öfversvämmade, och den skimrande vattenytan sträckte sig så långt in, ögat kunde nå, mellan stammarna i de täta skogar, som nästan utan afbrott betäckte stränderna. Här och der syntes en enslig rancho, byggd på 2—3 meter höga pålar; dessa visade sig vara nödvändiga nu, ty floden steg i alla fall nästan upp till tröskeln. Kanoten var invånarnas enda möjliga kommunikationsmedel. En mängd större och mindre långsträckta holmar, eller rättare höga bankar, bevuxna med långt, stråft gräs, mötte ögat öfverallt och visade tydligt nog, huru flodens lopp tilltäppes, och hur den tvingas att ständigt söka nya banor. En af flodmynningarnas värsta fiender är säkerligen det långa gräs, som betäcker dessa bankar; det växer mycket fort och bildar inom kort tid en fördämning, som

delar upp floden i små strömmar, ofta så smala och grunda, att de äro tillgängliga endast för kanoter och småbåtar. Strömmen var hård emot oss; knappast med tre knops fart arbetade vår ångpråm sig fram.

Strandvegetaionen var öfverallt rik, men bestod blott af låga träd och storbladiga sumpväxter. Efter fem timmars färd passerade vi Colorado-utloppet, 30 kilometer från San Juan del Norte, och detta utlopp visade klart och tydligt, hvarför San Juan del Norte's hamn nu saknar vatten, ty mer än 25/26 af flodens vattenmassa söker sig här väg till hafvet. *) För knappt 50 år sedan var detta utlopp helt obetydligt, och endast en ringa vattenmängd tog denna väg, men strändernas lösa beskaffenhet tillät floden att skära sig allt bredare bana, och menskligt oförstånd underhjelpte förstöringsarbetet. Ty, så berättades mig af en sedan länge här bosatt haciendoro, midt i den nu mer än 400 meter breda Colorado-armen låg förr en lång holme, rikt bevuxen med ståtliga cocos-palmer och andra stora träd. En nybyggare slog sig ned der, och för att bereda bete för sina kreatur och plats för bananas-odling, röjde han bort en stor del af skogen. Då marken ej längre sammanhölls af den bindande kraft, som trädens rötter erbjödo, blef holmen ett lätt byte för den kraftiga floden, som år efter år bortförde allt större delar af densamma, så att nu blott det vestligaste hörnet finnes qvar i form af en liten, knappt öfver vattenytan uppskjutande sandbank.

Ofvanför Colorado-utloppet är floden majestätisk i

---

*) Enligt uppmätning, gjord af den nord-amerikanska undersökningskommissionen 1873, var i Maj vattenmängden, som passerade vid början af Brazo de Colorado, 16,190 kubikfot i sekunden; vid en punkt af sjelfva San Juan, nedanför Brazo de Colorado, endast 607 kubikfot i sekunden.

sin bredd, och stränderna resa sig mer och mer, men äro dock skogsklädda ända till vattenbrynet. Gräsbankarna blifva allt sällsyntare, och sumpväxterna försvinna från stränderna och ersättas af smärta, sirliga palmer och massiva, kraftiga cedrelor.

På eftermiddagen ströko vi sakta förbi utloppet af ett af San Juan's mägtigaste tillflöden, Rio Sarapiquí, 51 km. från San Juan-floden. Vid dess förening med San Juan är den en bred, ståtlig flod, föga smalare än sjelfva hufvudfloden. Dess stränder äro starkt kuperade och klädda af en högstammig urskog. Sarapiquí, hvars hela längd belöper sig till omkring 80 kilometer, kommer från Costa Rica's högland; dess källfloder rinna upp på vulkanerna Poas och Barba. Ungefär 30 km. uppåt från mynningen är den segelbar för åtminstone 2 meter djupgående farkoster; derefter spärras den af vattenfall. Vegetationen på San Juan's stränder blef nu allt högrestare och palmerna allt talrikare. Den södra stranden var starkt kuperad, den norra fortfarande mera låg. Om än här och der skogiga bergskullar och höjder syntes, gingo de ej ned till strandbrädden, utan lemnade vanligen ett 1—2 km. bredt låglandsbälte mellan sig och vattnet. Der hade också floden begagnat sig af tillfället och skurit sig nya rännor, på sådant sätt bildande långsträckta, fruktbara öar.

Hvarken dessa öar eller stränderna af floden voro dock bebodda, och med all den rika fägring, som naturen här utvecklade, gjorde taflan ett underligt intryck genom frånvaron af alla spår af mensklig verksamhet. Vid Rio Francisco, en liten bäck kommande från norr, togo vi i land för att fylla vårt förråd af bränsle. Jag försökte bana mig väg ett stycke in i skogen, men måste snart afstå, ty den var nästan ogenomtränglig och dess-

utom så sumpig, att man hade svårt att få tillräckligt fotfäste, för att med någon kraft kunna svänga macheten mot de fiendtliga lianerna. Irma stannade öfver natten qvar vid denna landningsplats, ty nattetid ansågs det omöjligt att fortsätta resan, oaktadt vi njöto af det härligaste månsken.

Vid solens uppgång ångade vi åter uppför floden, och tröttnade ej att beundra det präktiga sceneriet omkring oss; hvitstammiga heliconier började nu uppträda talrikt och stucko bjert fram mellan det djupgröna, fuktiga löfverket. Ficus-arter med tjocka, glänsande blad, passiflorer med stora, röda och hvita blommor, och andra rikblommiga lianer, höggula, saftiga bromeliaceer och orchideer med färger från sammetspurpur till den finaste vaxgula teint gåfvo en så glänsande och kraftig dekoration åt de gröna väggarna, att den trotsar all beskrifning.

Taflan lifvades också af ett skiftande fogellif. Der satt på den yttersta, kala, förtorkade grenen af en nästan kullfallen cedrela en "Pato de aguja" *), en bild af sjelfva vaksamheten, med långt utsträckt hals och hufvud och halft lyftade vingar, hvarje ögonblick färdig till flygt; den djupgröna fjäderdrägten glänste som emalj i solskenet. Talrika flockar af änder flögo upp, då vi nalkades, och slogo åter ned några hundra meter framför oss, för att åter lyfta, då vi hunnit fram till deras nya tillflyktsort. På detta sätt kunde en och samma flock under en timmes tid fortsätta att liksom visa oss vägen. Vråkar, hökar och fiskörnar sutto på sömnig vakt i de högsta trädtopparna, allt dåsigare och mindre skygga, ju högre solen steg. Af småfogel visade sig

*) Plotus anhinga.

endast en och annan liten smaragdgrön kungsfiskare *) och smärre flockar af glänsande, blåsvarta Sanates **). Vi passerade mynningen af den lilla floden Trinidad, på södra sidan; den är utloppet för Laguna de Manati, en liten insjö på det costarikanska området. Snart kommo vi till mynningen af San Juan's andra stora tillopp, Rio San Carlos, 88 km. från San Juan del Norte; liksom Sarapiquí kommer den från Costa Rica's högland. Dess totallängd är något större än Sarapiquí's, 90—100 kilometer. Ett af dess källflöden, Rio S:ta Clara, härstammar från vulkanen Poas, de öfriga från bergstrakterna mellan Poas och Cerros de los Guatusos.

På samma gång dessa båda stora floder tillföra San Juan en högst betydlig vattentillökning, vräka de också ut i densamma en så stor mängd sand, slam och andra residua, att man måste betrakta dem som de förnämsta orsakerna till förstörandet af flodens segelbarhet och tilltäppandet af dess gamla mynningar. Rio San Carlos är segelbar för smärre farkoster 30—40 km. uppåt till en plats benämnd "El Muelle", der en costarikansk tullstation är förlagd; till San José går derifrån en temligen god ridväg.

Vid Rio San Carlos' mynning ligger en rätt stor, 20—30 meter hög sandö, förut troligen ett hörn af landet på vestra sidan af mynningen, friskuret genom begge flodernas förenade inverkan. Vid denna ö stannade vi under en timmes tid för att intaga provisioner för köket; ön var nemligen bebyggd och odlad.

Här har San Juan en bredd af mer än 300 meter. Från Rio San Carlos upp till de första forsarna — "los

*) Ceryle superciliosa.

**) Quiscalus macrurus.

raudales“ — visar floden en annan karakter, i det de norra stränderna, som förut voro jemförelsevis låga, blifva allt mera kuperade och bergiga; den södra stranden är fortfarande, så långt ögat kan nå, fyld med mägtiga bergmassor. Vi nalkades nu passet, der San Juan-floden brutit sig igenom Cordilleran för att komma till hafvet. Strömmen var här betydligt svagare än nedanför Rio San Carlos' inlopp; denna del af floden har ock fått det betecknande namnet “Agua muerte“ — det döda vattnet. Vi hade ej hunnit många kilometer från vår proviantplats, då vi sågo skorstenen af en ångare sticka upp ur vattnet; den hade några dagar förut törnat på en klippa och sjunkit. Oaktadt ångbåtstrafiken på San Juan-floden ej har så synnerligt gamla anor, äro såväl floden som Nicaragua-sjön ovanligt rika på ångbåtsvrak. Knappt hade vi passerat olycksstället, förrän vi mötte en annan liten ångare, “Coburg“, en bogserbåt af minsta sorten, som under mer än ett års tid ensam uppehållit passageraretrafiken på Nicaragua-sjön, ofta fraktande mer än 100 passagerare, af hvilka knappt 30 kunde få sittplats under en resa af 20—30 timmars tid. Ombord der befann sig nu direktören för det bolag, som innehar monopol på trafiken mellan San Juan del Norte och Granada, den förnämsta staden vid Nicaragua-sjön. Af honom fingo vi den föga hugnesamma underrättelsen, att Irma ej skulle föra oss ända fram till Fort San Carlos, slutstationen vid flodens utlopp ur sjön, utan måste aflemna oss i Castillo, den nicaraguanska tullstationen, och återvända utför floden för att hemta ny last. Ett uppehåll af åtskilliga dagar förestod oss således, och utsigten att tillbringa dem i den lilla köpingen Castillo var just ej uppmuntrande.

Vi fortsatte emellertid vår väg uppför floden och kommo snart till foten af den första forsen, "los raudales de Machuca". Namnet är gifvet till minne af den förste spanior, som farit utför hela San Juan-floden och således kan sägas hafva upptäckt densamma. Vid mynningen af den från norr kommande lilla floden af samma namn stannade vi några timmar, för att förnya vedförrådet och taga upp högsta möjliga ångtryck, för att kunna passera forsen.

Slutligen kastade vi loss, och Irma sträfvade frustande uppför forsen; hela besättningen, 10 man, var placerad för-ut, väpnad med långa "palancas" — bärlingar. Så fort båten hotade att taga en gir, stöttades den med dessa bärlingar — djupet i rännan var ej fullt 2,5 meter — och hindrades således att kasta sig tvärs för strömmen. Midt i forsen ligger en liten klippa, "La Diamantina", och på densamma står den rostiga pannan af en förolyckad ångare, ett "memento mori" för flodtrafikanterna. Också upphäfde våra palanqueros jublande triumfrop, då vi efter en halftimmes arbete passerat forsen; skrytsamt förklarade de, att endast de yppersta sjömän kunde föra en ångare uppför "så svåra vattenfall". Från Machuca hade vi temligen mild ström under 7 kilometers väg till nästa fors, "las Balas". Ända hit har södra stranden af floden varit costarikanskt område, men här drager sig gränslinien några kilometer inåt land, så att återstoden af floden flyter helt och hållet genom nicaraguansk mark.

Las Balas passerades lyckligt, och äfvenså den tredje af Machuca-forsarna, "el Mico". Floden flöt nu lugnt för en längd af 9 kilometer, med en medelbredd af 250 meter, mellan pittoreska, kuperade stränder. Derefter vidgade den sig hastigt vid Castillo till en liten, half-

cirkelformig lagun, som beherskas af ett gammalt, förfallet fäste, beläget på toppen af en 50—60 meter hög, jemnt afrundad kulle. Vid kullens fot, på den trånga strandremsa, som den lemnar mellan sig och vattnet, ligger i ett långt, smalt band den rad af palmhyddor och brädhus, som hedras med namnet "Villa de Castillo". Afståndet från San Juan del Norte till Castillo är 130 km.

Kl. 5 e. m. gjorde vi fast båten vid träkajen utanför den vigtigaste byggnaden eller tullmagasinet. Det bevakades af fem soldater, hvar och en bärande någon uniformspersedel; dock kunde alla dessa persedlar tillsammans ej bilda *en* komplett uniform.

Alla höjder rundt omkring Castillo voro röjda från skog och bevuxna med ett tätt, frodigt gräs. Här och der syntes en solstekt rancho, och i skuggan af någon enslig sten eller buske lågo magra, knotiga kor och kalfvar. I stadens närmaste grannskap funnos åtskilliga platanarer och majs-odlingar. Sjelfva staden bestod af två rader hus och emellan dem hufvudgatan, eller rättare sagdt den enda gatan. Midt på densamma löpte en skenväg, som är af stor vigt för flodtrafiken. Ty under slutet af den torra årstiden, då flodens vattenstånd är för lågt för att tillåta flod-ångarne passera de strax ofvanför staden belägna Castillo-fallen, måste på denna spårväg fraktgodset föras omkring fallen, för att derofvan tagas ombord på fartyg och ångare från sjön. De flesta af husen i staden äro större och mindre hyddor af palmspjel, täckta med palmblad; några få brädhus med tegeltak och luftiga verandor finnas dock.

Nästan i hvartannat hus, huru obetydliga de än äro, finnes en butik, och i hvarje butik utan undantag finnes rom och "aguardiente". Den förnämsta publiken

i dessa butiker och på de ej fåtaliga spelhusen är uleros. Castillo är nemligen en af de vigtigare orterna för ule-handteringen, alldenstund god tillgång på kautschuksträd ännu finnes qvar, såväl uppefter de små floder, som från costarikanska höglandet mynna ut i trakten af Castillo, som ock på norra sidan af San Juan i Chontales' bergstrakter.

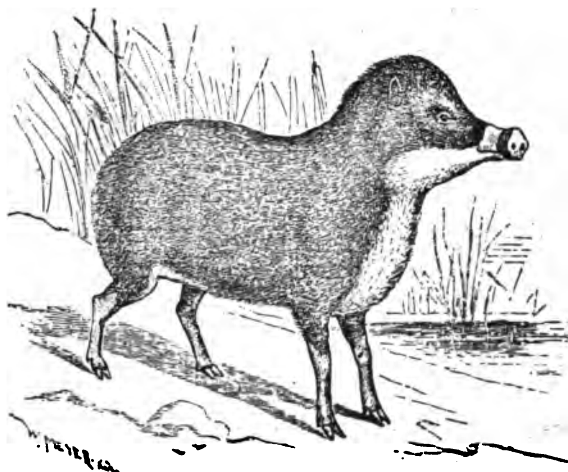

Fig. 89. Warree, Dicotyles labiatus (1/20 af nat. st.).

Då för tillfället ett rätt stort antal uleros uppehöll sig i staden, skyndade jag att knyta förbindelser med dem, för att under mitt nödtvungna uppehåll på platsen vinna förkofran för mina samlingar. Jag följde med ett parti af fem man, sex timmars väg uppåt bergen, till deras läger vid Rio Pocosol. Den färden inbringade mig, förutom åtskilliga ormar, ödlor, spindlar och insekter, skinnet af en några dagar förut skjuten ståtlig "Puma" — det amerikanska lejonet*) —

*) Felis concolor.

och ett vackert exemplar af "Warree" (fig. 89), den större af de två arter vildsvin*), som finnas i Central-Amerika. Den är som svin betraktad ett särdeles vackert djur, ja man skulle till och med vara frestad att kalla den graciös, en sådan smidighet utvecklar den i alla sina rörelser, oaktadt den trinda kroppen och det stora hufvudet. Den warree, som här blef mitt byte, försvarade sig länge mot tre utsvultna och viga hundar, till dess en ulero med ett spjutstygn sträckte honom till marken. Att skjuta var omöjligt, utan att riskera att träffa någon af hundarna, så snabba evolutioner gjorde djuret, ständigt bjudande fronten åt sina ifriga angripare.

Den andra arten, "Sajino", lefver ensam eller parvis, och är skyggare än warree'n, som vanligen uppträder i flockar om 30—80 stycken och är ett modigt och stridslystet djur. Flocken anfaller utan tvekan både puman och jaguaren. En ulero berättade mig, att han med knapp nöd räddat lifvet undan en hjord af warrees. Han hade en morgon, sysselsatt med kautschuks-tappning, märkt en hjord passera förbi, och han sköt en af dem, för att föra hem till lägret en läcker stek till supén; genast vände hela hjorden, liksom på kommando, mot honom. Han hade nätt och jemnt tid att medtagande bössan klättra upp i ett träd, förrän warrees omringade detsamma under ilskna fnysningar och grymtningar. Rasande söndertrampade de alla effekter, han måst lemna i sticket, filt, väska, kautschuk m. m. Oaktadt han sköt ut all sin ammunition och dödade ytterligare åtta af hjorden, stannade vildsvinen qvar och höllo ut belägringen hela den återstående delen af dagen. Först en god stund efter mörkningen begåfvo de sig i samlad trupp derifrån,

*) Dicotyles labiatus och D. tajacu.

och utttröttad och uthungrad hade vår man den föga afundsvärda lotten att utan ett skott i bössan under den mörka natten leta sig väg genom urskogen till det flera kilometer aflägsna lägret.

I Don Augustin González, inspektören för tullväsendet i Castillo, och hans närmaste man, Don Felipe Alfaro, funno vi snart välvilliga vänner, som gjorde allt hvad i deras förmåga stod för att göra vår vistelse på platsen så behaglig som möjligt, och från dem och

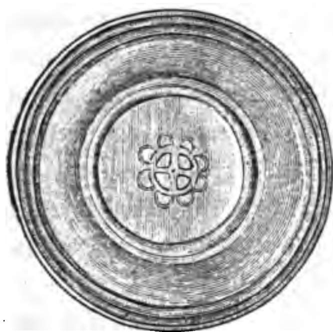

Fig. 90. Vatella från Castillo.

Fig. 91. Vatella från Zapatera.

deras älskvärda familjer hafva vi idel angenäma minnen. Hos garnisonens chef och kommendanten för den s. k. fästningen gjorde vi visit och erhöllo genast tillstånd att bese den senare. Beledsagade af en stafett, stretade vi uppför den solstekta kullen och passerade den gamla, nu af buskar och gräs nästan igenfylda vallgrafven, på en murken, nödtorftigt lappad vindbrygga, äfven den så rikt bevuxen med buskar och öfverhöljd af jord och grus, att säkerligen hela besättningen med förenade krafter ej skulle förmått att hissa upp densamma. Yttermurarna, uppförda af grofva stenblock, voro mycket förfallna och betäckta af en rik flora, prunkande med synnerligen vackra

ormbunkar. Det inre af kastellet befann sig i ett ännu mera ruinartadt skick. Tak fans qvar blott på ett af hörntornen, och entré-korridoren skyddades af ett provisoriskt tak af palmblad och gräs; der bodde hela besättningen, 15—20 man. En gammal sergeant förde oss omkring för att visa, hvad som var sevärdt, men der fans nästan intet att se, med undantag af utsigten från tornen; den var dock desto mera storartad öfver den starkt kuperade urskogen och den slingrande floden med det skummande Castillo-fallet, och gaf full ersättning för besväret att sträfva dit upp. Sergeanten upplyste mig vidare, att fästningen var bevärad med sex kanoner. Oaktadt den noggrannaste efterforskning, kunde jag ej upptäcka mer än tre, en på en murken lavett med blott ett hjul och detta trasigt, och två till mer än hälften begrafda i det grus, som betäckte vallgången; funnos de tre andra, så voro de väl dolda under grus eller växter.

Så föga fruktansvärd fästningen nu ser ut, har den dock vackra minnen. År 1769 kom en engelsk eskader uppför floden, belägrade fästningen och försökte flera stormningar. Kommendanten låg sårad eller sjuk, och besättningen, modlös, var i begrepp att kapitulera, då en ung qvinna, kommendantens dotter, Doña Rafaëla de Herrera, tog befälet och med sitt mod och sin entusiasm eldade det sjunkande modet hos soldaterna; sjelf rigtade hon kanonerna, sjelf mötte hon med svärdet i hand på vallarna, der fienden stormade upp. Två anfall tillbakaslogos på detta sätt; i det sista stupade engelsmännens chef, hans trupper retirerade, och fästningen var räddad.

Det andra, mera bekanta minnet, som är förknippadt med Castillo's historia, är dess eröfring genom Nelson

år 1780. Han var då löjtnant och förde befälet öfver en båt-flottilj. Då han ej kunde storma fästningen från flodsidan, ej heller med framgång derifrån beskjuta den, lät han sina matroser släpa några kanoner

Fig. 92. Jicara från Castillo.

insydda i segelduk, genom skogen rundt omkring fästningen och uppför en brant kulle söder om densamma. Här upprättade han sitt batteri, och då den höjd, han intagit, fullkomligt beherskade fästningen, tvang han den, efter ett par timmars beskjutning, att kapitulera. En-

gelsmännen höllo fästningen besatt under ett par års tid, men utrymde den slutligen, till följd af de febrar, som der hemsökte dem. Slutligen blef den 1848 intagen och till stor del raserad af den från Jamaica af Sir Charles Grey utsända engelska expeditionen, hvarom jag förut talat.

Den enda industri, som fans representerad i Castillo, förutom beredandet af åtskilliga enklare ule-persedlar, var tillverkningen af fat af cederträ — "vatellas" — och temligen groft snidade jicaras och huacaler. Jag förskaffade mig åtskilliga sådana jemte "conejos" *) —

Fig. 93. Conejo från Castillo. Fig. 94. Conejo från Ometepec. Fig. 95. Conejo från Masaya.

fotställningar till de rundbottnade jicaras — och afbildar dem här ofvan jemte liknande från senare åtkomstorter (fig. 90—95). Jicaras förvaras vanligen stående i långa trall, eller hyllor med vida hål, eller ock upphängda på en s. k. "corazon de las jicaras", ett mer eller mindre hjertformigt bräde af ceder- eller mahognyträ med snedt stälda pinnar af palmträ (fig. 96). Instrumentet, som användes för snidandet, är blott en simpel knif, ofta en liten machete, och dock kunna indianerna, t. ex. i Masaya och Belen, dermed åstadkomma verkliga konstverk i snideri.

*) Conejo betyder hare.

Då Irma efter tre dagars lossningsarbete lofvade att blifva klar att återvända utför floden den fjerde dagen, funno vi alla för godt att följa med henne tillbaka, hellre än att ett obestämdt antal dagar i Castillo invänta nästa ångare. Sista qvällen i hamn beslöto vi använda för att gifva en liten afskedssupé för våra artiga och välvilliga vänner i Castillo. På akterdäck uppdukades en mycket originell sexa, bestående af de mest olikartade konserver, som vi lyckats uppleta i de många handelsbodarna: "danish butter" från San Francisco, franska sardiner från Boston, oliver, "corned beef", pickles, senap, rysk marmelad m. m.; men aftonens pièce de résistance var dock svensk punsch. Mr Ridgway hade under sina resor jorden rundt någonstädes hört talas om den svenska favoritdrycken, och som svensk student borde jag naturligtvis förstå mig på att brygga den. Jag hörsammade uppmaningen, och efter flera timmars arbete åstadkom jag en väldig bål med en vara, som jag tror skulle bestått profvet äfven inför punschveteraners smakorgan. Den var bryggd och arbetad efter alla konstens regler, med omsorgsfullt kokad och filtrerad sockerlag, gammal gul rom i stället för arrak och doftande, fullmogna limoner i stället för citroner. Aftonen blef glad, och

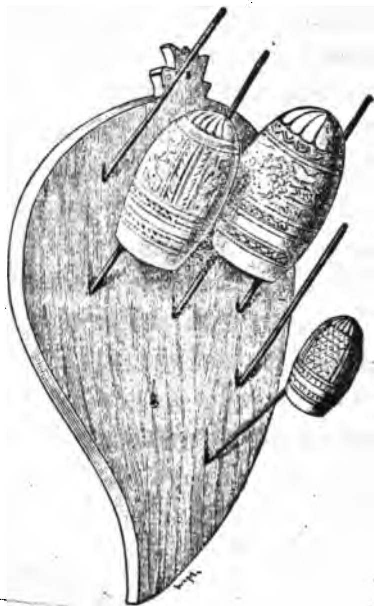

Fig. 96.
Corazon de las jicaras från Zapatera.

punschen väckte allmän förtjusning hos våra gäster. Ohörda förklingade mina varningar att endast i måttliga doser njuta af den guldglänsande, simmiga nektarn; "den kunde inte vara farlig, den var ju så len och söt och ej det ringaste stark". En mängd blixtrande tal höllos, på spanska, engelska och franska: för våra suveräner och för våra hemland; för Nicaragua, tropikernas paradis och verldssamfärdselns blifvande centrum, för dess handel och industri, skyddad och befordrad af "oegennyttiga och sjelfuppoffrande" utländingar, för Förenta Staterna, hemmet för frihet och storslagen industri, för England, hafvens herskarinna, för Sverige, Carl den tolftes och Linnés hemland, m. m. Punschen var slut, och i den mest animerade stämning upplöstes sällskapet.

Irma lemnade ej Castillo förr än middagstiden dagen derpå, men få af gårdagens gäster hade hunnit upp och kunde önska oss farväl; en af dem sade med ett matt försök till leende: "el ponche sueco es muy peligroso" — den svenska punschen är mycket farlig.

TJUGOANDRA KAPITLET.

El Desaguadero. Fort San Carlos.

Med god fart gledo vi nedför floden och mötte redan samma afton den uppgående ångaren "Managua" vid Rio San Carlos' mynning. Vi förflyttade oss ombord på densamma och voro nu för andra gången på väg upp mot Nicaragua-sjön. För natten togo vi fast i land vid foten af Machuca-fallen, och följande dagen vid middagstiden kunde vi åter förtöja på vår gamla landningsplats vid Castillo. Derefter lossade Managua hela sin last, hvilken på spårvägen fördes förbi fallet till en landningsplats ofvanför detsamma. Tom låg flodångaren föga mer än en meter djupt, och då rännan i "el raudal del Castillo" hade en och en half meter vatten, var det möjligt att komma genom densamma. Det gick också lyckligt för sig följande dag, sedan två linor blifvit förda i land ofvan fallet; de varpades hem på vindspel i land, och båten arbetade med full maskin. Nu skulle lasten ånyo tagas ombord; det tog två dagars tid, hvarunder jag gjorde åtskilliga exkursioner i trakten.

Nedanför fallet fans det godt om hajar af mellan två och tre meters längd. Oaktadt jag hade det läck-

raste bete på mina krokar, lyckades jag ej fånga någon af dem; det var en svår missräkning, ty det skulle hafva varit af stort intresse att undersöka, huruvida dessa hajar tillhörde någon af de arter, som äro vanliga utanför San Juan's mynningar, eller om de äro identiska med den haj-art, som förekommer i Nicaragua-sjön. Det senare är mycket sannolikt, men hittills ej bevisadt. På det smala strandbältet mellan det kuperade landet och floden fann jag flera arter sötvattenssköldpaddor. Så fort de märka, att de ej kunna hinna undan en angripare eller iakttagare, draga de, som bekant, in hufvud, svans och en del af benen i öppningarna fram och bak mellan ryggskölden och bukskölden; de breda, mer eller mindre fenlika fötterna betäcka då större delen af öppningarnas sidor såsom tätt slutande lock. Äfven för ett rofdjur, utrustadt med fina och skarpa tänder, är det mycket svårt, nästan omöjligt att komma åt ens de yttersta flikarna af fötterna.

Här anträffade jag emellertid en annan sköldpadda — *Cinosternon* —, som vetat att på ett ännu fullkomligare sätt skydda sig mot sina fiender. Cinosternon kan liksom de ofvannämnda *Emys*-arterna draga in hufvud, svans och extremiteter, men dessutom äro främre och bakre delarna af bukskölden, för att så säga, försedda med gångjern. När djuret dragit sig in under ryggskölden, tillslutas dessa rörliga delar med starka muskler, som locket på en snusdosa, så tätt intill undersidan af ryggskölden, att det är omöjligt att få in äfven ett tunt knifblad deremellan. Sålunda erbjuder djuret sin angripare en fullkomligt tillsluten, benhård kapsel och låter sig vändas och kastas hur våldsamt som helst, utan att öppna portarna till sig sjelf. Den kallas af kreolerna "el tabacero", tobaksdosan.

Tidigt på morgonen tredje dagen efter vår ankomst till Castillo voro vi ändtligen klara och kunde fortsätta färden. Efter några timmar passerade vi mynningen af den från söder kommande Rio Pocosol, näst Sarapiquí och Rio San Carlos det betydligaste af San Juan's tillflöden. Stränderna på denna sidan af Castillo aftogo hastigt i höjd, och vegetationen var ej så rik och omvexlande som förut. Höga träd, såsom cedrelor och mahognyträd, voro sällsynta; deremot voro coyolito-palmer *) talrika, och här och der reste "el Palmito", eller kålpalmen **), sin vackra, fjädrade krona öfver de lågvuxna löfträden. På många ställen invid sjelfva vattenkanten prålade Sapotes ***) med sina stora, nyss utslagna, vackra hvita och röda blommor. Äfven ståtliga ormbunkar uppträdde här och der, men i allmänhet var grönskan ej så djup och mångskiftande som längre ned vid floden.

Desto rikare var fogellifvet: kungsfiskare, hägrar, lommar, trastar, kråkfoglar, grant färgade väfvare †), snäppor och hökar aflöste hvarandra, och likt glänsande vimplar i de svenska färgerna hängde ståtliga Aras ††) i de vajande palmkronorna.

På flera ställen, der de allt lägre flodstränderna skickade ut små sand- och gräsbankar, togo talrika sällskap af krokodiler sin siesta och krälade motvilligt ned i vattnet, då vi nalkades, föga aktande på de salfvor af skarpa skott, hvarmed några unga nicaraguaner ombord trakterade dem ur nyköpta revolvrar och salongsgevär.

Vi nalkades nu "el raudal del Toro", det sista hindret för seglationen på floden, från Atlanten räknadt.

---

*) Oenocarpus batava.
**) Euterpe oleracea.
***) Achras sapota.
†) Icterus sp.
††) Ara macao.

Visserligen ser man här på båda sidor om floden några obetydliga kullar, men ingen egentlig bergformation; prof af de lösa stenblock, som åstadkomma forsen, visa, att de äro af vulkaniskt ursprung, hvarför man kan vara berättigad antaga, att de vid häftigare flöden blifvit förda hit från sjöns stränder, och att hindret här således skulle vara mera tillfälligt, under det fallen vid Castillo och Machuca tydligen bero på flodens genombrytande af den bergsträckning, som förbinder Costa Rica's högberg med Chontales-bergen.

Forsen var ej så särdeles stark och betydligt lättare att passera än de föregående. Den består på en och en half kilometers längd af tre afdelningar; den första, "el Ternero" — kalfven —, med låga stränder, är den svagaste, den mellersta, "el Toro" — tjuren —, är den starkaste, med kullar på begge sidor, och den sista, "la Vacca" — kon —, är temligen lång, men föga stark. Midt för denna sista del af forsen utmynnar på södra sidan Rio Zavalo del Sur, strax ofvanom fallet kommer från Chontales-bergen den rätt betydliga Rio Zavalo del Norte. På den östra stranden af dess mynning ligger en temligen stor hacienda, tillhörig en tysk, Hr Lange. Detta nybygge är märkligt derför, att det är ett af de få ställen inom republiken, der odling af kautschuks-träd förekommer. Senare under min resa, då jag i kanot färdades på San Juan, besökte jag haciendan och uppehöll mig der en dag; den lofvar att snart mångfaldigt återgälda det arbete, dess driftige egare nedlagt på densamma.

Midt emot på södra stranden låg vid tidpunkten för Nicaragua's eröfring en stor indiansk stad vid namn Voto. Hvarken af den eller af de talrika byarna och köpingarna utefter San Juan's stränder, som omtalas

från det spanska Nicaragua's första tider, stå nu några spår att finna.

För tillfället talade man mycket om Rio Zavalo del Norte, ty ett stycke uppför floden hade nyligen rika guldgrufvor blifvit upptäckta, och man diskuterade ifrigt möjligheten af deras bearbetande. Guldgrufvor finnas nemligen flerstädes i Chontales, men endast några få af dem bära sig till följd af bristen på kommunikationer och den stora svårigheten att till ort och ställe frakta behöfliga maskinerier.

Vi passerade ytterligare två flodmynningar på södra sidan, Rio Raudal och Rio Mosquito, och ej mindre än fem på den norra. Af dessa floder var den vestligaste, Melchora, den största, ehuru äfven den snarare en bäck än en flod. San Juan hade nu blifvit allt bredare, och dess stränder, allt lägre och enformigare, bredde ut sig åt båda sidor till vidsträckta, med högt gräs och låga träd och buskar bevuxna sumpmarker. Upprepade gånger under de sista timmarna af färden hade jag iakttagit den stora, hvita egretthägern*), men ej i flockar, såsom den vanligen brukade uppträda, utan i enstaka exemplar. Det egendomliga var dock, att den nästan alltid, i 14 af 17 annoterade fall, var beledsagad af en blå häger**), och detta antingen den hvita hägern, spatserande i det grunda vattnet, var sysselsatt med fiske eller hvilade sig på någon trädgren. Då ångaren kom så nära, att egretthägern ansåg sin säkerhet hotad, lyfte han och flög ett stycke fram, och samtidigt lyfte hans blå kamrat; på samma ställe slogo de också ned och fortsatte tillsammans sitt fiske. Att detta kompaniskap konstaterades för så många fall, visar, att dertill fans

*) Ardea alba eller Herodias egretta.
**) Florida coerulea.

någon annan orsak än blotta slumpen. Sedan vi kommit till San Carlos, smög jag mig utefter stranden i håll och sköt ett par af dessa oskiljaktiga fosterbröder och öfvertygade mig sålunda, att de tillhöra de två vidt skilda arter, jag ofvan uppgifvit. Någon förklaring af förhållandet är jag emellertid ur stånd att gifva.

Den lilla, hvita hägern *) svärmade i stora skaror kring sjöns utlopp och hade här lärt sig använda ett fiskesätt, som, enligt hvad jag vet, ej förut blifvit omnämdt i litteraturen. Under det eljest dessa prydliga foglar, liksom alla deras slägtingar, pläga på sina höga, smärta ben vandra omkring i grundt vatten vid flod- och sjöstränder eller i kärr och med den långa, starka, spetsiga näbben ljustra sitt byte på den mer eller mindre mjuka bottnen af vattensamlingen, togo deremot San Carlos-hägrarna flygande öfver djupt vatten sina offer i eller strax under sjelfva vattenytan. De erbjödo en kostlig syn, der de med hopkrökt kropp, nedböjdt hufvud och långa, dinglande ben, under korta, flaxande vingslag höllo sig tätt öfver vattenytan, då och då körande ned den långa näbben ända till ögonen i vattnet. När de lyckats harpunera en liten fisk, slängde de hufvudet rätt upp i vädret och manövrerade skickligt in sitt byte i svalget; de fortsatte derefter med stor uthållighet sitt fiske. Det såg ut alldeles, som om de hållit på att hoppa kråka på vattnet. Troligen hafva de lärt sig sättet af fiskmåsarna — sådana voro ock, såsom jag sedermera fann, representerade vid Nicaragua-sjöns stränder.

Vid San Carlos är floden, eller "Desaguadero" **), som den allt sedan dess upptäckt kallats af spaniorerna,

*) Garzetta candidissima.

**) Desaguadero = vattenaflopp.

mera lik en från sjön inskjutande lång vik än en flod. Stränderna äro rundt omkring flacka och sumpiga, med undantag af det norra hörnet, som intages af den lilla staden, vegetationen är låg, gräsbankar skjuta ut i vattnet och bilda här och der små holmar, kantade af tät och hög vass.

På den 15—20 meter höga udde, som bildar gränsskilnaden mellan sjön och dess aflopp, ligger den anspråkslösa skans, som kallas "Presidio de San Carlos", öster om densamma och skild derifrån genom en vacker dalgång reser sig en mägtigare höjd, som sakta sänker sig i kulle efter kulle inemot landet. På dess topp trona de grönskande ruinerna af den fordom mycket starka fästning, som spaniorerna för tvåhundra år sedan här byggde för att hindra flibustiererna att från San Juan-floden tränga in i Nicaragua-sjön. I dalen mellan de begge fästningsruinerna — äfven den i bruk varande skansen är föga annat än en ruin — ligger den lilla staden, som väl en gång skall blifva stor och välmående. Den har nemligen ett läge, som, så snart Nicaragua på ett eller annat sätt kan blifva satt i stånd att utveckla sina oerhördt rika ressurser och träda i mera direkt förbindelse med den öfriga verlden, skall göra denna just vid början af landets stora pulsåder, el desaguadero, belägna stad till en af de vigtigaste i republiken. Under den långa väntan på denna sin framtid, ofta utlofvad af det ena kanalprojektet efter det andra, har den dock på egen hand gått framåt, om än med mycket små steg. För 30 år sedan hade den föga mer än 400 invånare; nu har den omkring 1,000, samt åtskilliga ganska välbyggda brädhus bland mängden af palmhyddor. Dess förnämsta inkomstkälla är ångbåtstrafiken och kautschuks-handteringen.

Till den enkla ångbåtsbryggan vid flodens strand leder en smal, af sten byggd väg öfver den vattensjuka, träskartade marken. Denna gångstig försvaras af en postering af 8 soldater, logerade i en tarflig rörhydda, och framför densamma en gammal kanon, som, för att ej för mycket fresta den murkna lavetten, står framstupa med mynningen djupt ned i jorden.

Vi mottogos på det mest förekommande sätt af Mr Augustin, f. d. kompanjon till Mr Scott i San Juan del Norte och sedan några år här etablerad som köpman. I hans sällskap besågo vi staden; den gjorde ett vida bättre intryck än Castillo och har äfven ett mycket sundare läge. Derefter aflade vi ett besök på skansen; den bestod af en stor, men temligen bristfällig barack och tjugo till trettio meter bitvis vall qvarstående, största delen hade för länge sedan rasat ned. Besättningen utgjordes af ett tjugotal soldater under befäl af en kapten; bestyckningen af ett par sönderrostade tjugofyrapundingar. Några metallkanoner lågo halft begrafda i marken.

Strax före solnedgången bestego vi höjden, på hvilken den gamla öfvergifna fästningen utbredde sina vidsträckta, massiva ruiner. Murarna stodo ännu qvar till 10 à 12 meters höjd, alldeles obrutna af den rika vegetation, som inrotat sig på och ibland dem. Genom de ett par meter tjocka qvaderstensmurarna ledde väl bibehållna porthvalf in i det inre; allt tydde på, att fästningen från början varit uppförd med största omsorg af en insigtsfull ingeniör. Der den låg, dominerade den fullkomligt floden och den närmaste delen af sjön.

Från murarna njöt man af ett storartadt panorama. Borta i fjerran reste dubbel-ön Ometepec sina mägtiga vulkaner, härifrån sedda sammansmältande till *en* symmetrisk kägla; i sydvest höjde de costarikanska bergen sina blåa,

dimmiga massor; framför oss utbredde den stora Nicaragua-sjön sin i norr mot horisonten förtonande spegel, ej djupblå och glänsande som hafvet, utan grådaskig och småvresig. En präktig dekoration på dess yta var den låga, långsträckta, skogklädda Solentiname-arkipelagen, de små, kulliga, grönskande öarna "Las Balsillas" och längre i norr Guarumo och el Boquete. Framför våra fötter mynnade den ansenliga, klarvattniga Rio Frio, som kommer från Costa Ricas minst kända bergstrakter, der de mycket omtalade, men föga kända Guatusos-indianerna hafva sina boningar. Åt öster kunde ögat för en lång sträcka följa San Juans breda, lugna fåra, som omarmade den ena lilla grönskande holmen efter den andra.

Vid ett senare uppehåll i San Carlos fick jag underrättelse om, att en stor jaguar, olik den vanliga, blifvit dödad vid en rancho i närheten. Jag skyndade dit, men kom för sent att rädda annat än skinnet och skallen. Det var en rätt sällsynt varietet; jag afbildar den derför här (fig. 97) *). Han hade under en veckas tid dödat två kor och fem svin och genom sin slughet gäckat alla försåt, till dess han på sistone ömkligen förlorade lifvet genom sin glupskhet att förtära förgiftad-svinstek, alldeles som hans kamrat i San Juan del Norte, om hvilken jag ofvan talat.

San Carlos befästades första gången år 1602, då der anlades en skans med en liten garnison för att skydda inloppet till sjön mot de allt närgångnare flibustiererna. De hade vid den tiden fattat fast fot på flera ställen af Central-Amerikas östra kust, men försökte dock ej förrän år 1665 att uppför San Juan tränga in i Nica-

*) Till ställningen är figuren kopierad från A. G. Wolfs afbildning till originalbeskrifningen.

ragua. Nämnda år gick flibustier-chefen David uppför floden i spetsen för en föga talrik trupp — 150 man —, intog skansen vid San Carlos, seglade öfver sjön och stormade, plundrade och brände Granada, som då var en af Central-Amerikas rikaste städer. Ett yttrande af Da-

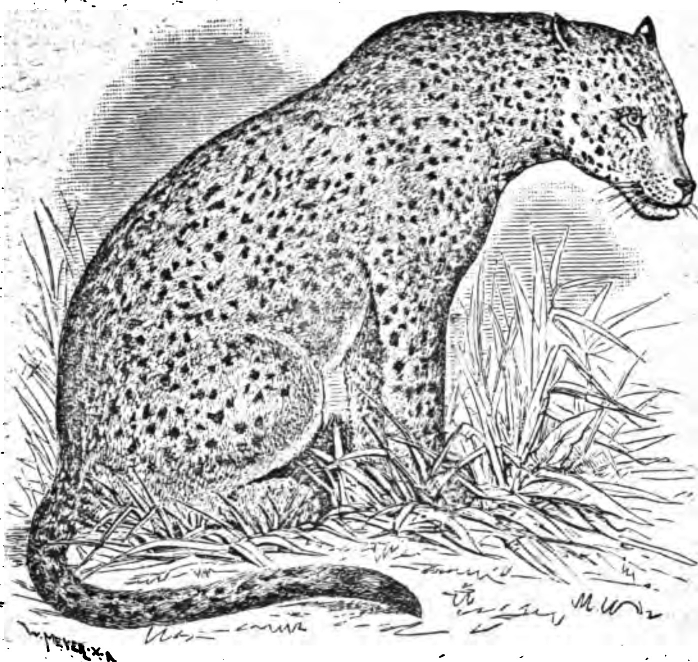

Fig. 97. Jaguar, Felis onca var. Hernandezi. $^1/_{12}$ af nat. st.

vid, då han med sina farkoster fullastade af byte stod i begrepp att återvända samma väg, han kommit, förtjenar här anföras. "Ej till värdet af en butelj vin", sade han, "skattar jag allt vårt byte mot upptäckten af denna lätta kommunikation med Stilla hafvet." Han ville — berättar sägnen vidare — söka förmå "Portugal's konung och Jamaica's guvernör" att i förening er-

öfra landet och der åstadkomma en samfärdsväg mellan de båda verldshafven för att gifva dödsstöten åt Spaniens amerikanska välde.

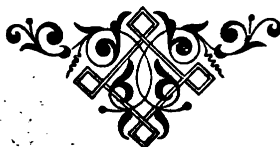
Då flibustiererna lemnat floden, byggdes 1666 dels en skans vid Castillo, dels vid San Carlos den starka fästning, hvars ruiner ännu väcka beundran. Hur stark än fästningen var, kunde den dock ej hindra en annan flibustier-höfding, Gaillardillo, att år 1670 intränga i sjön, förstöra den nybildade staden San Carlos — fästningen kunde han ej intaga — och plundra åtskilliga platser på sjöns östra kust.

Sedermera eröfrades fästningen af engelsmännen under slutet af sjuttonhundratalet, men hölls besatt blott för kort tid. Slutligen intogs den år 1848 af den förut omnämnda engelska expeditionen från Jamaica under befäl af kapten Lock och förstördes till stor del. Den sista stöten erhöll den under det sorgliga inbördeskrig, som rasade 1854—1857, och hvars förnämsta orsak var den nordamerikanske äfventyraren Walker's inblandning i Nicaragua's politiska strider.

Från San Carlos måste vi fortsätta färden öfver sjön till Granada på ett segelfartyg, skonaren "Geraldine", emedan den nya och beqvämt inredda ångaren "Victoria", som nyss börjat uppehålla trafiken på sjön, redan för ett par dagar sedan lemnat hamnen. Flodens hela längd från San Carlos till San Juan del Norte är 186 kilometer, och afståndet öfver sjön raka vägen mellan San Carlos och Granada 150 km.

Vi embarkerade således på Geraldine, i hvars kapten, Signor Maineri, jag återfann en bekant från Panamáviken; han hade nemligen varit anstäld i kanalbolagets tjenst som föreståndare för den meteorologiska stationen på Naös. Solen gassade så, att becket kokade i nåten

på däcket, vinden dog alldeles ut, och vi drefvo med en svag ström sakta tillbaka mot San Carlos; plötsligt kom ett häftigt slagregn öfver oss och jagade oss ned under däck, derefter sprang en frisk nordost upp, och vi passerade tätt förbi de fagra Solentiname-öarna, som sågo rigtigt inbjudande ut med sina talrika, lummiga holmar och krokiga sund. Ometepec reste sina imponerande vulkankäglor allt högre och högre ur vattnet, Maderas stympade topp var molnfri och aftecknade sig skarpt mot den djupblåa himlen, Ometepec deremot bar på sin spets en tjock, nästan klotformig, orörlig molntapp. Mot qvällen blef vinden mera nordlig, vi sträckte öfver mot Chontales-landet och vände först, när mörkret föll öfver oss. Ett par timmar före dagningen sågo vi ett svagt, ensligt ljus på vestra stranden, för öfrigt var allt ogenomträngligt mörker rundt omkring oss, och ingen stjerna lyste. "Det är nog ett ljus i Granada", sade den sömnige rorsmannen och styrde förtroendefullt på detsamma. Lyckligtvis var det så, och i dagningen ankrade vi i Granada's hamn öfver hvilken det breda skrofliga Mombacho reste sin, i soluppgången rödglänsande, nakna hjessa. Vi förtöjde framför det gamla kastellet, som förr skyddade hamnen, men nu tjenstgör som landfäste för ångbåtsbryggan. Men innan vi stiga i land på den nicaraguanska isthmens minnesrika jord, vill jag lemna en kortfattad redogörelse för frågan om anläggandet af en interoceanisk kanal genom Nicaragua, helst det är en fråga för dagen och för den närmaste framtiden.

TJUGOTREDJE KAPITLET.

Nicaragua-kanalen.

Äfven för den, som blott på kartan studerar Central-Amerikas konfiguration och ser den stora vattenvägen San Juan-floden, den väldiga inlands-reservoiren Nicaragua-sjön och den knappt 20 kilometer breda landremsa, som skiljer densamma från Stilla hafvet, måste det förefalla naturligt, att man just här sedan länge sökt lösa det stora problemet: en central vattenförbindelse mellan de båda verldshafven. Visserligen är vägen från haf till haf här längre än på åtskilliga andra ställen, som för en sådan kommunikation varit ifrågasatta, men på samma gång är den ju onekligen den, för hvilken naturen gjort mest, ja man skulle nästan vara frestad att påstå, att naturen sjelf utpekat densamma.

Redan vid Columbi fjerde resa, år 1502, väckte San Juan-floden hans uppmärksamhet, och till följd af dess bredd och lugna lopp trodde han sig här hafva funnit målet för sina käraste önskningar: sundet till hafvet framför Indien. Denna hans illusion stärktes än mer genom de här boende indianernas fantastiska berättelser om det mot nordvest belägna landet Ciguare's högt utvecklade civilisation och dess hopade skatter. Colum-

bus identifierade det naturligtvis med det för hans tankar ständigt hägrande Indien. Troligen syftade hans sagesmän på Mexico, Cortez' blifvande byte, eller möjligen på Quiché-riket i Guatemala, hvilket föga mer än två årtionden senare föll för Alvarado's eröfraresvärd.

Strax efter Nicaragua's eröfring af Gil González de Avila, 1521—22, och Francisco Hernandez de Córdova, 1523—24, väcktes frågan om en lättare förbindelse mellan de båda hafven öfver Nicaragua-sjön. Upptäckten af "el Desaguadero" genom Ruy Diaz, 1525, gaf ett vigtigt stöd åt dessa planer. Han seglade på det första af europeer byggda fartyg, som plöjt Nicaraguasjöns spegel, en "bergantin" byggd i Granada på Hernandez de Córdova's befallning. Hvarken Ruy Diaz eller Hernando Soto, Missisippis blifvande upptäckare, som utsändes 1526, eller Martin Estete, som utsändes 1529 för att undersöka utloppet, kom längre än till mynningen af Rio Zavalo del Sur; men år 1536 lyckades kapten Diego Machuca de Çuaço och Alonso Calero passera hela floden och i samma farkost, i hvilken de lemnat Granada, komma till Nombre de Dios, beläget på norra kusten af Panamá-Isthmen.

Dermed var den nya kommunikationsvägen öppnad, ehuru den ej kom till större användning förr än efter Francis Drake's berömda härtåg utefter södra och mellersta Amerikas vestkust, 1578—1580, hvilket åstadkom en sådan fruktan hos spaniorerna på Mexico's och Guatemala's vestra kuster, att de, i stället för att sända sina varor utefter kusten till Panamá, skickade dem öfver land till Granada för att derifrån fraktas utför San Juan till Nombre de Dios och Cartagena. Denna för Nicaragua särdeles inkomstbringande transitotrafik räckte till medlet af sextonhundratalet, då, såsom redan förut är nämdt,

flibustiererna funno på att gå uppför San Juan för att dela vinsten med Granadas köpmän.

Från den tiden daterar sig den fortgående uppgrundningen af forsarna och flodens mynning. Man är i tillfälle att temligen noggrant fixera denna tidpunkt med stöd af gamla handlingar och berättelser. Så uppgifves det, att forsarna vid Castillo och Machuca blifvit betydligt grundare efter de svåra jordbäfningar, som 1648 och 1651 hemsökte landet. Vidare berättas det, att ett stort fartyg af omkring 120 tons' drägtighet, som år 1662, lastadt med varor från Havanna, kommit uppför floden till Granada, ej kunde återvända till följd af forsarnas uppgrundning, utan blef instängdt i sjön för alltid.

Efter Davids förut omtalade plundring af Granada lät Nicaragua's dåvarande guvernör, Don Juan de Salinas y Cerda, ej nöjd med att uppföra skansar och fästen på flera ställen utefter floden, vräka stora stenblock i forsarna el Toro och Castillo för att på så sätt stänga vägen för flibustiererna — en åtgärd som var till vida större skada för Nicaragua och dess handel än för dess fiender. Nicaragua blef också allt mera afspärradt från beröring med sina grannar österut.

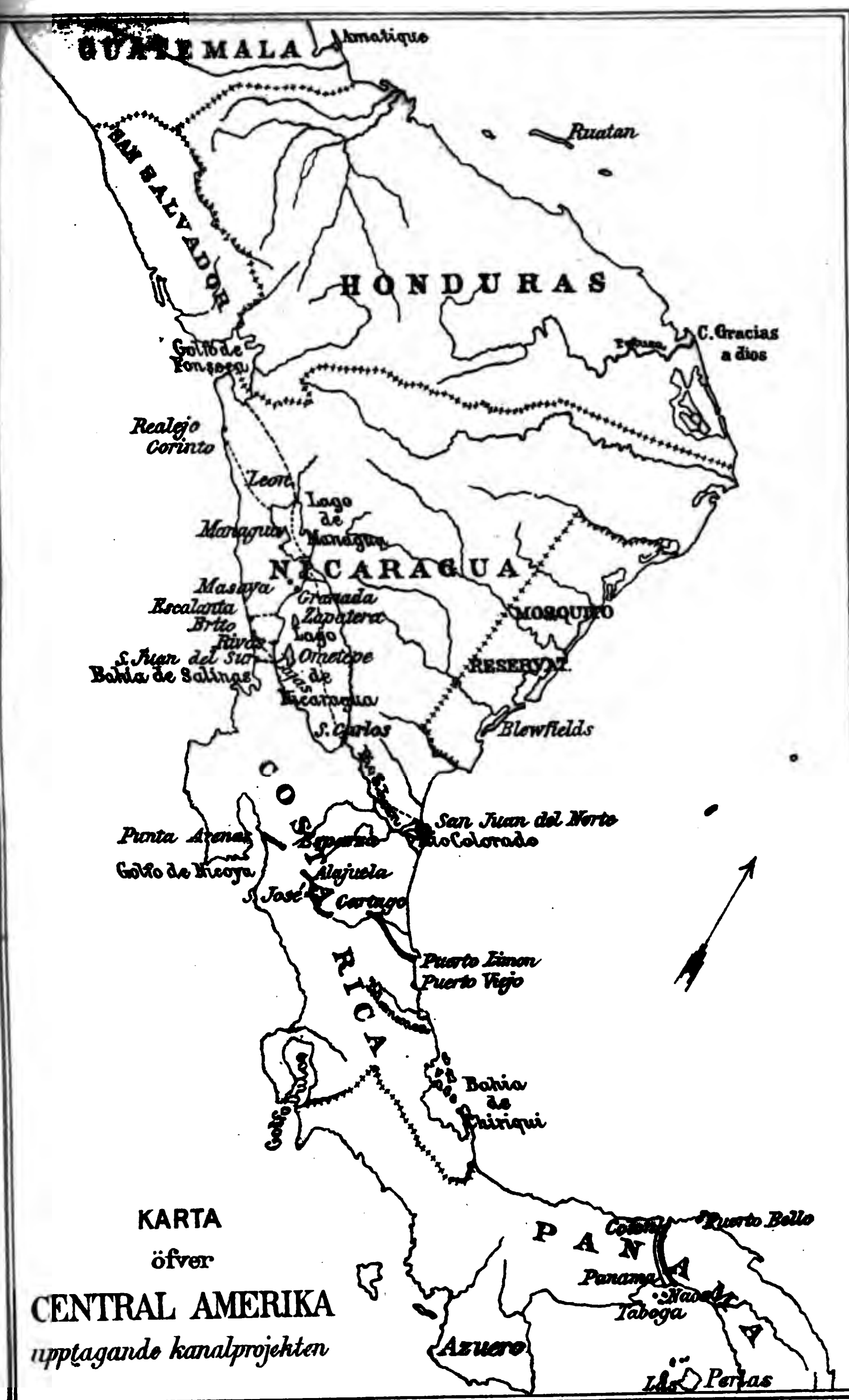
Vid slutet af det adertonde och begynnelsen af det nittonde seklet börjar dock frågan om tillgodogörandet af denna samfärdsväg åter få lif. Den första verkliga undersökning för att finna en lämplig kanal-linie gjordes år 1781. Spanska regeringen hade nemligen sent omsider bestämt sig för att göra något i denna rigtning och utsände detta år ingeniören Don Manuel Galisteo, hvilken verkstälde en noggrann undersökning af en del af isthmen mellan Nicaragua-sjön och Stilla hafvet och bestämde nivåskilnaden dem emellan. Under den följande tiden aflöste det ena kanalprojektet och bolaget det andra,

och äfven mycket äfventyrliga förslag sågo dagen, såsom att konstruera en skeppsjernväg förbi fallen och öfver Rivas-isthmen, liknande den jernväg, kapten Eads föreslagit för Tehuantepec, att frakta fartygen uppför floden på stora flottar eller grundgående flytande dockor, m. fl.

Af de många olika projekten vill jag här anföra några, dervid anmärkande, att alla öfverensstämma i att begagna San Juan-floden och Nicaragua-sjön; det är blott vägen från Nicaragua-sjön till Stilla hafvet, som gifvit anledning till mycket skilda meningar. Nicaragua-sjöns yta ligger ungefär 35 meter högre än Atlantens och Stilla hafvets medelvattenstånd.

Jag nämner då först Commodore E. Belcher's förslag, emedan det utlopp, han ville gifva kanalen, är det nordligaste. Oaktadt ingen detaljerad undersökning ligger till grund derför, är det tilltalande, emedan dess slutpunkt, Bahia de Fonseca, är den utan all jemförelse bästa hamn, som blifvit ifrågasatt; tyvärr blifver vägens längd här större än enligt något af de öfriga förslagen. Den skulle nemligen från Nicaragua-sjön genom en kanal med slussar stiga upp till Managua-sjön — nivåskilnaden emellan dessa båda sjöar är 7,5 meter —; från Managua-sjöns nordvestra hörn skulle derefter en omkring 60 kilometer lång kanal gräfvas och sprängas, till dess den träffade Estero Real, hvilken skulle uppmuddras till erforderligt djup och begagnas till sitt utlopp i Bahia de Fonseca.

En sådan genom Managua-sjön förlängd väg föreslogs år 1846 af kejsar Napoleon III, då fånge på Ham; den skulle genomskära Leon-slätten och mynna i Realejo's hamn. Äfven detta förslag har fördelen af en god hamn vid den vestliga ändpunkten, men vägen genom Leon-slätten är genom 1872—73 års nordamerikanska kommissions recognoscering bevisad vara omöjlig.

Amatique
Ruatan
SAN SALVADOR
HONDURAS
C. Gracias
a dios
Golfo de
Fonseca
Realejo
Corinto
Leon
Lago
de
Managua
Managua
NICARAGUA
Masaya
Granada
Escalanta
Britto
Rivas
Zapatera
Lago
Ometepe
de
Nicaragua
S. Juan del Sur
Bahia de Salinas
MOSQUITO
RESERVAT.
Blewfields
S. Carlos
COSTA
RICA
San Juan del Norte
Rio Colorado
Punta Arenas
Golfo de Nicoya
Alajuela
S. José
Cartago
Puerto Limon
Puerto Viejo
Bahia
de
Chiriqui
PANAMA
Colon
Puerto Bello
Panama
Taboga
Azuero
Las Perlas
KARTA
öfver
CENTRAL AMERIKA
upptagande kanalprojekten

Alla de återstående förslagen förorda en direkt väg från Nicaragua-sjön till Stilla hafvet. Nicaraguanska regeringens ingeniör, Maximilian von Sonnenstern, har tillstyrkt att från Zapatera-viken eller Charco Muerte i Nicaragua-sjön följa floden Ochomogo, från denna öfvergå till Escalante's floddal och följa denna till flodens mynning i Stilla hafvet; der skulle en hamn *konstrueras*. Den nordamerikanska kommissionen har emellertid funnit, att denna väg ej är förmånlig.

Den danske ingeniören A. Oersted ville, att man från sydvestra delen af Nicaragua-sjön skulle följa Rio Sapoa, öfverstiga betydliga bergshöjder och låta kanalen mynna i Bahia de Salinas, på costarikanskt område; senare undersökningar hafva emellertid visat den vägen vara alldeles omöjlig.

Nu återstå endast de förslag, som skulle kunna kallas de nordamerikanska. De hafva enats om samma vestliga ändpunkt, den lilla hamnen Brito, som skulle kunna utvidgas och genom vågbrytare göras fullt säker.

Commodore Orville Childs föreslog efter noggranna undersökningar att från sjön följa Rio Lajas och derifrån öfvergå till Rio Grande's floddal och följa den till Brito. Kommissionen af år 1872—73, under befäl af Commander E. P. Lull och ingeniör A. G. Menocal, fann det förmånligare att lemna Nicaragua-sjön vid Rio Medio, några kilometer norr om Rio Lajas, låta kanalen följa dess dalgång, genomskära höjdsträckningen och följa Rio Grande's floddal, der kanalen ungefärligen skulle sammanfalla med den för Lajas-linien föreslagna. Kanalens längd mellan Rio Medio's mynning och Brito skulle blifva 26,7 kilometer*), med 10 slussar. Hvad den öfriga delen

*) Alla mått äro tagna direkt från den nordamerikanska undersökningsexpeditionens publicerade kartor.

af linien beträffar, skulle uppmuddring och möjligen sprängning behöfva företagas endast i den del af sjön, som är närmast San Carlos. Afståndet mellan Rio Medio's mynning och San Carlos är omkring 100 km. Derefter skulle sjelfva floden, vederbörligen uppmuddrad och, der det behöfdes, försedd med strandskoningar, begagnas till Castillo-fallen; ofvanför dessa skulle en 310 meter lång och nära 7 m. hög dam placeras tvärs öfver floden. Derigenom skulle flodens vattenyta ända dit höjas i nivå med sjöns och följaktligen forsarna vid el Toro försvinna. Castillofallet skulle kringgås genom en 1,2 kilometer lång kanal med en sluss. En dam n:o 2, nära 400 m. lång, skulle uppföras tvärs öfver floden vid det mellersta af Machucafallen, Las Balas, höjande flodens yta mellan de båda dammarna tillräckligt för att komma Mico-fallen att försvinna. Förbi Balas-fallen skulle byggas en 2,5 kilometer lång kanal med en sluss. Nedanför sjelfva Machucafallen skulle en tredje dam byggas, 280 m. lång; rundt densamma en kanal af 1,9 km. längd, äfven den med blott en sluss. Slutligen skulle en fjerde och sista dam, 330 m. lång, afspärra floden ungefär 2 km. nedanför Rio San Carlos' mynning. För att afleda denna flods öfverflödiga vatten skulle på södra stranden ett nytt utlopp för densamma gräfvas förbi dammens fäste. Ungefär en half kilometer ofvanom dammen n:o 4 skulle kanalen lemna floden, men dock löpa i dess dal temligen nära densamma till den punkt, der San Juanillo-grenen lemnar San Juan, ungefär halfvägs emellan Sarapiquí's mynning och Colorado-afloppet. På denna del af kanalen skulle belöpa sig 4 slussar, hvardera af 3,4 meters lyfthöjd. Härifrån skulle kanalen gå i nästan rak linie till San Juan del Norte och mynna tätt invid östra hörnet af den lilla staden. Under vägen har den att passera Si-

lico- och Ibo-lagunerna, och är försedd med 3 slussar. Denna sista del, från dammen vid Rio San Carlos, har en längd af 67,7 km. Hela längden af denna samfärdsväg skulle således blifva 292 km., deraf byggd kanal 100 km.; 26,7 km. med 10 slussar skulle komma på vestra delen och 73,3 km. med likaledes 10 slussar på den östra; sjönavigation skulle blifva omkring 100 km.*), och flodväg 92 km. Kostnaderna beräknades för hela denna anläggning till något öfver 52 millioner dollars, och med 25 % tillägg för oförutsedda svårigheter till mellan 65 och 66 millioner.

Enligt detta projekt är det sålunda visadt, att det väldiga företaget är möjligt och kan verkställas för en jemförelsevis måttlig summa. En svaghet deri är dock det stora antalet slussar, som både vålla större dröjsmål för de trafikerande och äro dyrbara i underhåll.

Det sista förslaget, jag har att omtala, synes på ett lyckligt sätt hafva öfvervunnit denna brist. Det är framstäldt af ingeniören A. G. Menocal, densamme som var själen i undersökningskommissionen 1872—73, och är grundadt på förnyade vidlyftiga undersökningar, de sista företagna år 1885. Det är detta projekt, som ligger till grund för de nu i gång varande förarbetena till en kanal genom Nicaragua.

I åtskilliga vigtiga punkter skiljer det sig från 1872—73 års förslag. Hvad den vestra delen beträffar, låter Menocal kanalen från Brito på en vägsträcka af 15 kilometer stiga upp 36—37 meter eller till Nicaragua-sjöns nivå. Härtill skulle han använda blott 4 slussar, den första med en lyfthöjd af 11 meter, de tre öfriga med 9—10 meters. Derefter följer kanalen åter den redan af Childs

*) För längden öfver sjön kan ej säker uppgift erhållas, emedan kartorna äro opålitliga och skilja sig betydligt sins emellan.

föreslagna Lajas-routen till sjön. Hvad sjön vidkommer, äro inga förändringar ifrågasatta; men i stället för att gå utför San Juan-floden med tillhjelp af 4 dammar och tre kanalbitar till Rio San Carlos' mynning, vill han bygga en enda jättedam ungefär 6 kilometer nedanför sistnämnda flodmynning och medelst denna dam resa San Juan's yta så högt, att den vid dammens front blifver obetydligt lägre än sjöns nivå; derigenom blefve på en gång alla de nuvarande forsarna oskadliggjorda. Strax ofvanför dammen skulle kanalen lemna San Juan-floden och gå i nästan rak rigtning till San Juan del Norte, derunder för ungefär 13 eller 14 kilometer begagnande San Francisco-flodens lopp. Sträckan af byggd kanal på den östra sidan skulle derigenom ej blifva mer än 37 kilometer. Under omkring 8 kilometers våglängd skulle denna östra kanal sänka sig 34—35 meter till nivå med Atlanten. Detta skulle ske genom endast tre slussar, af hvilka den första skulle vara en jättesluss med 17—18 meters lyfthöjd, de andra två hafva en lyfthöjd af 8—9 meter hvardera. Kanalens djup skulle blifva 9—10 meter.

Denna linies totallängd skulle blifva 10—12 kilometer kortare än enligt det förra förslaget, således omkring 280 km.; sammanlagda längden af byggd kanal skulle blifva 66 km. i st. f. 100 km., således några kilometer kortare än Panamá-kanalen; flodvägen skulle ökas från 92 till 119 km.

Kostnaderna för hela kanal-liniens åstadkommande äro anslagna till 50 millioner dollars, men genom att beräkna 50 % af det nödiga kapitalet såsom reserv för oförutsedda arbeten har slutsumman stigit till 75 millioner. För arbetets fullbordande skulle en tid af 4 till 6 år behöfvas.

Man kan visserligen anmärka, att, förutsatt att begge kanalerna blifva fullbordade, Nicaragua-kanalen till följd af sin betydligare längd skall hafva svårt att konkurrera med Panamá-kanalen. Men åtminstone hvad segelfartyg beträffar, ställer sig saken ungefär lika för begge linierna; ty under det segelfartygen Nicaragua-vägen måste beräkna bogsering från kanalens ena ändpunkt till den andra, men vid de begge ändpunkterna vanligen skola finna vind, så kunna segelfartygen, gående Panamá-vägen, visserligen vanligen räkna på vind vid Colon, men på den andra sidan måste de, som ej gynnas af en särskild tur, vara beredda på bogsering från Panamá till Panamá-vikens mynning, och tvärtom. Detta är en väglängd, som fullt uppväger flod- och sjövägen af Nicaragua-linien.

Men det finnes en annan sak, som afgjordt talar för Nicaragua-kanalen, och det är dess inverkan på det närmast omgifvande landet. Om än Panamá-kanalen kan komma att blifva af stor betydelse för Central-Amerikas utveckling, genom att draga dit både kapital och företagsamt folk, så torde dock svårligen på sjelfva Panamá-isthmen någon verkligt industriidkande befolkning kunna hålla sig qvar; dertill är klimatet allt för osundt. Och dess förmåga att verka för höjandet af bildningen hos de central-amerikanska republikernas invånare skall väl blifva obetydlig till följd af det jemförelsevis stora afståndet och bristen på andra kommunikationsvägar än hafven.

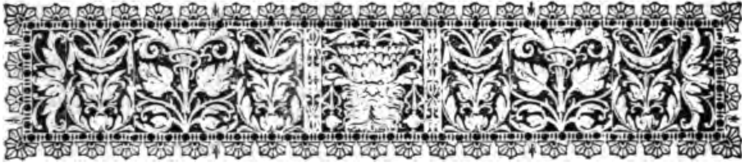
Nicaragua-kanalen deremot löper genom ett jemförelsevis sundt land, der alla förutsättningar finnas för den snara uppkomsten af en blomstrande industri. På södra sidan af kanal-linien skola inom kort uppför Sarapiquí, Rio San Carlos, Pocosol och Rio Frio bildas lätta

kommunikationer med Costa Rica's högland, som njuter af ett klimat, sådant att det bör kunna tillfredsställa äfven den mest ömtåliga europé. Och på liniens norra sida finnas genom de stora sjöarna lätta vägar till Chontales' och Segovia's högland, och längre norrut till Honduras' berg och Guatemala's härliga platå, som erbjuda en mängd platser med lämpligt klimat för europeiska invandrare.

Men efter mitt förmenande är en sådan invandring, ehuru troligen välgörande för republikerna, ingen hufvudsak, ej ens behöflig, ty jag tror, att dessa länder i indianerna, i ättlingarna efter de folk, som fordom der bröto bygd, ega ypperliga krafter för sin framtida utveckling.

Den resande, som ej, intagen af den hvita rasens fördomar mot Amerikas röda barn, dömer Central-Amerikas indianer blott efter en flyktig bekantskap från däcket af en beqväm ångare eller genom fönsteröppningen på en jernvägswaggon, utan lefver med dem i deras trånga hyddor, delar deras enkla kost och följer dem i kanoten eller på igenvuxna skogsstigar, skall liksom jag villigt erkänna, att det finnes få af de ädlaste instinkter, man plägar berömma hos ett folk, som ej hos dem äro representerade. Gästfria, högsinta, oegennyttiga och intelligenta, behöfva de blott vakna till medvetande om att de äro frie, sjelfständige män, som ega ett härligt fädernesland att försvara och förkofra. Intet skulle, enligt min uppfattning, fortare kunna framkalla ett sådant uppvaknande än just landets öppnande för europeisk och nord-amerikansk civilisation genom en inter-oceanisk samfärdsväg.

TJUGOFJERDE KAPITLET.

Ometepec.

Muyogalpa. Laguna de S:ta Rosa.

Vi landstego på den långa trä-pir, som förmedlar Granada's förbindelse med ångarne, ty huru grundgående dessa än äro, måste de i den s. k. hamnen hålla sig på aktningsfullt afstånd från playan, mot hvars langgrunda sida en häftig bränning nästan alltid slår.

På ömse sidor om piren var playan garnerad med lätt klädda qvinnofigurer, tvättande och badande. Nero gaf sig in bland en flock af unga vattennymfer och uppväckte både förskräckelse och munterhet.

På en antik oxkärra placerades våra saker, och vi vadade genom den djupa sanden upp till den breda till staden ledande "calle de Gran Lago".

I "Hotel de los Dos Leones" fingo vi luftiga och stora rum, och sedan skyldiga besök blifvit gjorda, och vi under ett par dagar njutit af den gästfrihet stadens invånare på det mest förekommande sätt erbjödo oss, skyndade jag att begagna första tillfälle för att börja mina undersökningar af den stora sjöns öar, och afseglade en afton med Geraldine till Ometepec.

Vid femtiden på morgonen — det var Nyårsdagen 1883 — ankrade vi i Muyogalpa's hamn, belägen vid nordvestra hörnet af den stora ön. Framför oss reste sig en väldig molnstod, som tycktes göra mörkret ännu djupare omkring oss; det var den vidt berömda vulkanen. Åt norr och vester spredo måne och stjernor sitt sken, men framför och öfver oss var allt mörker, beherskadt af den molnklädde jätten. Plötsligt kom dagen, med ett oförlikneligt färgspel i de lätta dimmor, som höljde vattenspegeln, och i kanterna af de tjocka molnen, men Ometepec, ännu höljd i sin svarta moln-

Fig. 96. Antik skål från Ometepec.

kappa, dolde obevekligt sjelfva soluppgången, och ännu kl. 7 f. m., då vi gingo i land, kunde vi endast urskilja bergets breda bas; topp och sidor tycktes utsvälda i en tung, violett massa, nästan orörlig, ehuru en frisk nordost blåste.

Från sjön såg den lilla staden treflig och inbjudande ut, med sina små, låga hus inbäddade i lummiga trädgårdar och en mängd kanoter uppdragna på den af uråldriga träd beskuggade playan. Der samlades snart en stor skara af nyfikna öbor, som vänligt välkomnade oss vid vår landstigning och under muntert glam med okonstlad hjertlighet togo hand om oss och vårt bagage och

i en stojande trupp följde oss uppför stadens förnämsta gata.

Det var ej lätt att finna husrum i den lilla staden, men slutligen lyckades jag, tack vare kapten Maineri's förord och mina rekommendationsbref, hos Sennora Canton få hyra en liten mörk skrubb, hushållets majsbod, der med knapp nöd ett litet arbetsbord, min hängmatta och Boströms fältsäng fingo rum. Genom en liten glugg, försedd med jerngaller, kom så mycket dagsljus in i cellen, att det midt på dagen var möjligt att skrifva der inne. Hur dyster och naken vår bostad än från bör-

Fig. 99. Statyett af brons. Ometepec.

Fig. 100. Fragment af vas. Ometepec.

Fig. 101. Madonnabild af silfver. Ometepec.

jan såg ut, blef den snart både treflig och pittoresk, då hylla efter hylla med dyrbara konserverade foglar hängdes upp under takbjelkarna, väggarna draperades med däggdjursskinn och skelett, det ena sällsyntare än det andra, och på golfvet — marken — raden af burkar med ormar, ödlor, batrachier och fiskar började tillväxa.

Snart blef rummet så fullpackadt, att jag ej längre kunde mottaga de talrika sjukbesök, hvaraf jag hemsöktes, utan blef tvungen att under en lummig mango i den park, som omgaf byggnaden, etablera ett särskildt

mottagnings- eller expeditionsrum. Redan från första dagen, jag kom till ön, blef jag nemligen starkt anlitad som läkare af den till allra största delen af indianer bestående befolkningen. Ej blott febrar — min specialitet — och yttre kroppsskador förekommo i min praktik, utan äfven mångåriga krämpor och frånvarande slägtingars sjukdomar drogos under mitt visa råd. Inga protester hjelpte, ty hvar och en skulle anlita den underlige doktorn, som ej fordrade hårda pesos *), utan endast djur och sällsynta växter till ersättning för sina anvisningar och medikamenter.

Ej många dagar hade jag vistats på Ometepec, förrän jag till mina naturhistoriska undersökningar lade ett nytt forskningsområde, det arkeologiska. Jag befann mig nemligen här på en af hufvudpunkterna för den civilisation, som herskat i Nicaragua vid spaniorernas invasion, och som blifvit af dem så grundligt utrotad, att den nu bildar ett af de dunklaste kapitlen i Amerikas dunkla fornhistoria.

Bland de många indianer, hvilka såsom samlare eller patienter kommo i beröring med mig, funnos äfven några, som kunde gifva mig upplysning om ställen, der vid tillfällig gräfning fornsaker blifvit anträffade. Sådana upplysningar antecknades sorgfälligt och infördes på en karta öfver ön. Blott få af dessa lokaler hade jag tillfälle att besöka, och på ännu färre kunde jag verkställa systematiska gräfningar. Bytet blef visserligen ej så rikt, som jag väntat, men åtskilliga intressanta föremål lyckades jag dock införlifva med mina samlingar. Några af dessa föremål afbildas här, några andra längre

*) En peso duro, det gällande myntet, är till värdet något mindre än en dollar.

fram tillsammans med fornsaker från Zapatera för att visa öfverensstämmelsen dem emellan.

Fig. 98 är en lerskål af temligen tjockt gods, målad i en blekt crême-röd färg med lineära och punkterade ornament i mörkt brun färg; färgerna äro särdeles väl bibehållna. Fig. 100 visar ett fragment af en stor klotformig urna, målad i brunt med en ingraverad eller

Fig. 102.
Fot till vas. Ometepec.

Fig. 103.
Mansfigur af lera. Ometepec.

inristad bård; fig. 102 en af fötterna till stora, rödmålade, trefotade, låga vaser eller skålar; fragment af sådana voro ej sällsynta. Fig. 103 är en sittande mansfigur, med händerna stödda mot höfterna. Den är af lera, målad i tre färger på gulaktig botten. Fig. 104 framställer ansigtet af en menniska eller af en apa, det utgör fragment af en vas. Fig. 105 är en väl bibehållen, nästan klotformig vas med lock, den är mörkt brun-

röd med framstående ornament målade i svart och hvitt. Vid två af de anstälda gräfningarna anträffades de små metallstatyetter, som afbildas fig. 99 och 101. De härstamma naturligtvis ej från samma kultur som lerkärlen, de gamle Niquiranernas, utan från en tidigare eller senare period af den spanska tiden. Dock är det ej omöjligt, synnerligen hvad beträffar amuletten, fig. 101, att den är förfärdigad af indianska arbetare i Nicaragua eller någon annan del af det spanska Amerika. Den påminner mycket om den madonnabild från nordöstra Costa Rica, jag förut omtalat.

Fig. 104.
Hufvud af lera. Ometepec.

De flesta fyndorter, jag undersökte, tycktes hafva varit begrafningsplatser; ett par af dem hade möjligen hyst tempel eller offerplatser. I allmänhet vilja indianerna högst ogerna lemna några upplysningar om platser, der fornlemningar finnas, ja man har till och med exempel på, att de hafva gräft ned eller på annat sätt dolt gamla gudabilder m. m. Jag är alldeles öfvertygad om, att det endast var den vänliga stämning, de redan från vår första bekantskap hyste för mig, som gjorde, att jag kunde aflocka dem särdeles värdefulla notiser i detta hänseende.

Innan jag går vidare i skildringen af mitt lif på ön, torde det vara lämpligt att lemna några topografiska upplysningar om denna Nicaragua's ädelsten.

Den ligger i vestra delen af Nicaragua-sjön, midt emot Rivas-isthmen, den smalaste delen af den landhals, som förenar det vestra Nicaragua med Guanacaste. Den arm af sjön, som skiljer den från fastlandet, är 10—15

kilometer bred, smalast i norr. Ön kan med skäl kallas dubbel-ö, ty den består af två mägtiga vulkaner, omgifna af en smal strandremsa och förenade med hvarandra af en låg, kort landhals, ej mer än 1,6 km. bred. Hela öns längd — dess längdaxel går i NV och SO — är 31,8 km., dess största bredd 18 km. Vulkanen på den nordligare, större delen af ön kallas vanligen Ometepec liksom det hela, men erhöll af de spanska conquistadorerna namnet "Cerro de Consumcion". Den

Fig. 105. Vas med lock. Ometepec.

nordliga delen af ön är nästan lika bred som lång, 18 km. mot 18,5 km. Ometepec-vulkanen utmärker sig för sin regelbundna, koniska, fullt symmetriska form, och är såsom sådan kanske den första i hela verlden. Den är nära 1,700 meter hög; på toppen i den ovanligt lilla kratern finnes eller, rättare sagdt, fans en liten sjö, ty knappt 3 månader sedan jag lemnat densamma, hade vulkanen, efter mer än 400-årig hvila, ett våldsamt utbrott, som förstörde en del af öns förnämsta stad, Alta Gracia, och kringliggande ranchos. Från foten upp till top-

pen är vulkankäglan täckt af en yppig skogs-vegetation, med undantag af en del af vestra sidan, som från 200 till 1,100 meters höjd är betäckt af en rik gräsmatta och genomdragen af flera raviner, genom hvilka vattnet vid slutet af regntiden, då den lilla sjön svämmar öfver sina bräddar, störtar ned för bergets branta sida, men vanligen suges det upp af den porösa marken, innan det hinner sjöns strand.

Det sakta sluttande strandbältet, som på öns norra och vestra sidor har flera kilometers utsträckning, är utomordentligt fruktbart och äfven jemförelsevis rikt odladt. På norra sidan är öns betydligaste stad belägen, den nyssnämnda Alta Gracia, en äkta indianstad, med två till tre tusen invånare. På nordvestra sidan om vulkanen ligger Muyogalpa, hvars befolkning, omkring 1,200, visar en större uppblandning med mestizer; på vestra strandremsan söder om Muyogalpa den tredje lilla köpingen, Los Angeles, som väl ej har mer än omkring tre till fyra hundra invånare. Mellan dessa tre hufvudorter på ön är landet uppdeladt i en mängd, vanligen omsorgsfullt inhägnade haciendor och smärre ranchos, här kallade "possessiones", der majs, ris, sockerrör, tobak och bananer odlas och gifva de rikaste skördar. Östra sidan af ön, der strandremsan är smalare, bildar till större delen en jungfrulig urskog.

Den sydliga delen af den långsträckta ön intages af vulkanen Madera, hvilken, ehuru ej fullt så regelbunden i sin form som Ometepec, dock är en af de skönaste vulkankäglor, man kan få se. Den är betäckt med urskog rundt om, från foten ända upp till toppen, talrika bäckar eller rännilar sila sig ned från dess topp, men de hafva ej förmått bryta det gröna hölje, som täcker dess sidor. Sjelfva toppen är mera stympad än

Ometepec's och visar en högre nordlig och en lägre sydlig spets; mellan dessa finnes en temligen betydlig kratersjö.

Stranden kring vulkanen är mera brant och svårtillgänglig än på norra delen af ön och till följd deraf glesare bebodd och odlad. Den sydliga delen af ön har ej heller att uppvisa någon större by eller köping; den mäter i längd 13,3 km. mot en bredd af 8 km.

Muyogalpa har en särdeles vacker belägenhet tätt invid stranden af den breda sjö-arm, som skiljer ön från Rivas-landet. Bakom den bildar den ståtliga vulkanen den yppersta fond man kan önska. Marken sluttar ganska hastigt mot sjön och gifver ett lätt aflopp för regntidens ihärdiga skurar.

Husen äro i allmänhet välbyggda, af cederplank eller adobe, några få under tegeltak, de flesta täckta med palmblad. Endast i utkanterna af staden finnas några rörhyddor. Hvarje hus är försedt med en stor trädgård, vanligen bakom detsamma, emedan husen, tvärt emot det indianska bruket, gerna äro byggda invid gatorna. Kyrkoherdens eller "Curan's" hus är det prydligaste af dem alla, men dock ganska anspråkslöst. Kyrkan ligger i nordvestra hörnet af staden, en gammal, men snygg liten byggnad af adobe. Gatorna äro naturliga d. v. s. intet försök till stenläggning eller annan omvårdnad kan spåras; och dock skulle det väl behöfvas här. Ty det största obehaget för stadens invånare är det fina, svarta, öfverallt inträngande sandstoft, som oupphörligt sättes i rörelse af de friska fläktarna från vulkanen eller från sjön.

Klimatet i Muyogalpa och på hela ön är utmärkt och vida helsosammare än på fastlandet midt emot; för öfrigt eger man ju på vulkanens sidor möjlighet till sanato-

rier, der man efter behag kan välja lämpliga temperaturförhållanden.

Ordningsmagten utgöres af en alkald, som till sitt förfogande har en garnison af sex soldater. Dessa taga dock sällan i sina gevär, utan arbeta som peoner inom eller utom staden mot dagspenning. Lefnadskostnaderna här äro billiga och lefnadssättet mycket enkelt, utan all rangskilnad mellan de olika färgade invånarna.

Sedan jag orienterat mig i de närmaste omgifningarna af Muyogalpa och der till häst och fot gjort längre och kortare exkursioner, förskaffade jag mig en kanot, för att göra utfärder längs öns stränder. Min besättning utgjordes af tvänne fullblods-indianer, af hvilka den ene, Lopez, visade en sådan duglighet som samlare och preparatör, att han fick anställning för hela den tid, jag vistades på ön. Några försök till draggning gåfvo mig skrapan full med en svart vulkanisk sand utan synbart djurlif; jag fortsatte derför utefter kusten söder ut för att på stranden finna ersättning för sjöbottens njugghet.

Vid Punta de San Roque, en af de märkvärdigaste uddar, jag någonsin sett, steg jag i land för att skjuta krokodiler. Denna udde bildar nemligen en 3—400 meter lång, två till tre meter bred landtunga af svart tuffsten och oupphörligt vexlande svart sand. Der bryter en ständig bränning, än starkare, än svagare, men alltid farlig för smärre kanoter. I stället för att passera rundt udden, föredrogo vi derför att hala vår båt tvärs öfver landtungan, hvilket lätt gick för sig, emedan den ej stiger mer än en meter upp öfver sjöns yta. En tre meter lång krokodil kröp upp på yttersta spetsen af udden, sköts, störtade genast i vattnet, men var nog välvillig att komma åter upp på udden för att dö. Det

ÖN OMETEPEC.

Skala 1: 265000

0 5 10 km.

85°30'

Boca Grande

Laguna Sta Rosa

Alta Gracia

Moyogalpa

Pedregal

Ometepec

11°30'

Los Angeles

Punta San Roque

Cerro Cyclon

Punta Viva

Charco Verde

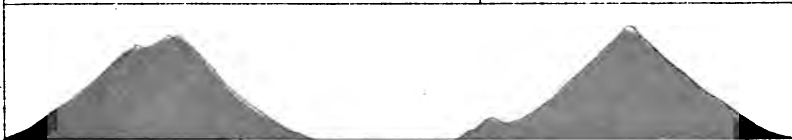
Punta Gorda

NICARAGUA SJÖN

Madera

11°30'

85°30'

Madera Ometepec

Förtoning af Ometepec sedd från San Ubaldo.

Skiss af C. Bovallius.

Gen. Stab. Lit. Anst.

blef mig derför möjligt att förskaffa mig åtskilliga preparater. Indianerna voro särdeles angelägna om att komma i besittning af fettet, i synnerhet de delar deraf, som funnos vid basen af stjerten; de påstodo, att det utgjorde den yppersta salva mot sår m. m. Utefter playan mellan San Roque och Muyogalpa såg man plantage efter plantage, inhägnad än af ogenomträngliga kaktus-häckar, än af stängsel af ceder och andra lika dyrbara trädslag.

Då solen brände hårdt och vi voro både hungriga och törstiga, köpte vi vid en af dessa plantager ett tjog gröna cocos-nötter för något mindre än 2 öre stycket. Mjölken och den gelé-artade mandeln af de omogna nötterna är också ett af de mest uppfriskande och närande njutningsmedel, tropikerna hafva att bjuda på.

Det var rätt öfverraskande att finna cocos-palmer, dessa hafvets trogna älskare, vid stranden af en insjö; men det förklaras deraf, att hafsbrisen ständigt blåser öfver det jemförelsevis låga och smala landet och för till dem helsningar från hafvet.

Dagen derpå företog jag tidigt på morgonen en vandring utefter den förnämsta vägen på ön, mellan Muyogalpa och Alta Gracia. Det var en behaglig tur, tillföljd af den friska, svala morgonbrisen och det leende, kuperade landskapet. Af vulkanen sågs blott ibland en skymt, när en kraftigare vindstöt slet upp en flik af molnslöjan. På hemvägen åter, några timmar senare, presenterade sig det grönskande berget i all sin prakt, blott på toppen bar det en glänsande, snöhvit molnmössa, graciöst smygande sig efter kraterns regelbundna form.

På begge sidor af vägen låg der i nästan oafbrutten rad en mängd små "possessiones" med omsorgsfullt

inhägnade egor, än ängsmark, än majs- eller sockerrörsfält, än vidsträckta tobaksland. Här och der gick vägen öfver en djup och trång ravin, utan det ringaste vatten, fastän vi ännu befunno oss i slutet af regntiden. Jag aflade besök i flera af de små, luftiga husen; de flesta voro byggda på indianskt sätt, d. v. s. väggarna af rör eller palmspjel och taket af gräs eller palmblad. Öfverallt blef jag vänligt emottagen och bjöds på "tiste" eller en "cigarillo", Nero uppvaktades med söta bananer och majs-tortillas. Det inre af husen var nästan utan undantag snyggt och putsadt, äfven om familjens tillgångar voro mycket små. Husets yngre medlemmar gingo visserligen nakna, men voro rena och strålade af helsa och munterhet. De äldre indianerna hade deremot merendels ett inbundet utseende, och ehuru de voro både vänliga och tjenstaktiga, fans det i deras sätt något skyggt och tillbakadraget, som troligen beror på en under det hårda spanska förtryckets dagar förvärfvad och sedan nedärfd egenskap.

Detta drag tycktes mig mera utpregladt hos Ometepec's indianer än hos indianerna i Masaya, omkring Rivas, Subtiaba, Chinandega med flera ställen, der jag hade tillfälle att studera dem, boende i större samhällen. Äfven ansigtstypen är något olika, och det är derför ej oantagligt, att Ometepec's indianer äro de sista ättlingarna af de der och på isthmen midt emot vid spaniorernas ankomst bosatta Niquiranerna. Detta bestyrkes dessutom genom de få prof, man har qvar af den dialekt, som för omkring 100 år sedan temligen allmänt talades på Ometepec. Det är nemligen alldeles afgjordt en aztekisk dialekt. Öns namn är också aztekiskt. "Ome" betyder två, och "tepec" eller "tepetl"

spets, och kan således fritt öfversättas med "de begge vulkanernas ö".

Hittills har man ej genom de på ön gjorda fornfynden kunnat bestämdt påvisa, att ön och trakterna der omkring varit härden för en aztekisk eller från aztekerna härstammande kulturform, men det beror hufvudsakligen derpå, att endast en ringa del af Ometepec ännu är undersökt, och att de större minnesmärkena, såsom statyer, hällristningar och målningar på bergväggarna, ännu ej blifvit afbildade och sålunda ej kunnat jemföras med förut kända aztekiska former.

Under det jag i en hydda sökte skydd mot den allt kraftigare solen, hördes från en närbelägen trädgård eller fruktpark ett starkt oväsen af gällt skrikande "Uraccas", Nicaragua's skator *), och skällande hundar; då jag kom dit, fann jag en trupp af apor i färd med att plundra ägg i de stackars uraccas' bon. Det var en art af den s. k. spindel-apan **), troligen det vigaste och smidigaste af alla de däggdjur, som lefva i de amerikanska tropikernas skogar, och jag tröttnade ej att beundrande följa de eqvilibristiska öfningar, som företogos af truppen. Under ständigt pratande, grälande och skrikande sprungo de lika snabbt och lätt från gren till gren mellan de olika träden som en hare på marken. Än kastade de sig från toppen af ett träd till grenarna af ett annat, på mer än 10 meters afstånd, ofta blott gripande tag med den ena handen, än hängde de i bakfötterna och den långa gripsvansen under en gren och gjorde de mest komiska grimaser åt oss, som på marken följde deras muntra tåg. Deras gester gjorde ett ändå löjligare intryck, derför att det såg ut, som de varit iklädda svarta

*) Callicitta Bullocki.
**) Ateles Geoffroyi.

handskar. Händerna äro nemligen till några centimeter ofvan handlofven svarta, under det armarnas färg liksom kroppens är ljusare eller mörkare brun.

När Nero uppträdde och blandade sin djupa bas i de ilskna, utsvultna indianhundarnas hesa kör, koncen-

Fig. 106. Spindel-apa, Ateles Geoffroyi. $^1/_{12}$ af nat. st.

trerade aporna med ens sin uppmärksamhet på honom. De samlade sig i trädet ofvanför; en sapote *) kastade ned frukter och qvistar, så att det för några ögonblick formligen regnade projektiler rundt omkring honom. En gammal, hvitskäggig hane löpte ned

*) Achras sapota.

till en af de nedersta grenarna, och hängande fast vid densamma blott med en bugt af svansen, gungade han fram och tillbaka några få meter öfver Neros hufvud, just i den ställning, hvari han här är afbildad (fig. 106). Ursinnig tog hunden språng efter språng mot sin djerfva motståndare, till dess denne fann för godt att med en den vackraste volt, man gerna kunde se, slunga sig upp på en något högre belägen gren, der han under en lång stund med skrik och hotfulla gester uttömde sin vredes skålar öfver Nero och oss andra. Så fort jag tog bössan från axeln, ilade alla aporna, liksom rörda af en elektrisk stöt, högt upp i träden och dolde sig bakom stammar och grenar utan att gifva ett ljud ifrån sig. Så snart jag kastade geväret på ryggen, kommo de åter fram under larmande munterhet.

Flera af honorna buro ungar, dock blott en hvar; ungen hängde vanligen på modrens rygg med armarna slagna om hennes hals. Honan tycktes ej vara det ringaste besvärad af sin börda, utan löpte omkring och kastade sig från gren till gren med samma vighet och lätthet som någon af de öfriga. Jag hade tänkt skjuta en af flocken, men tyckte det vara oridderligt, då de visade så stort förtroende, och förargad på kräken, som ej ens hade vett nog att gifva mig ett något så när svårt håll, beslöt jag mig för att invänta ett annat tillfälle.

Plötsligen ramlade en liten unge ned i marken; vid någon af moderns evolutioner hade han väl förlorat sitt tag om hennes hals, och nu låg han der på rygg, jemmerligt skrikande. Hela hundskocken rusade dit med öppna gap, men Nero bibehöll befälet; stående öfver ungen visade han tänderna och morrade varnande, ödmjukt drogo de andra sig tillbaka med slokade svan-

sar. Nero tog den lille försigtigt i mun och bar honom till mig.

Ånyo samlade sig hela flocken af apor öfver våra hufvuden under hotfulla skrik och gester. Då jag räckte upp den qvidande ungen mot den närmaste apan, hvilken jag antog vara modern, ilade de alla skyndsamt derifrån, liksom om de fruktat något argt försåt, och försvunno i en närgränsande ravin. Ungen, som ej var mer än två månader gammal och något större än en vanlig ekorre, höll jag lefvande under ett par veckors tid; den blef mycket tam och åt mogna bananer och andra läckerheter ur min hand.

I nordvestra hörnet af ön finnes en liten insjö, Laguna de Santa Rosa, om hvilken indianerna talade såsom ett favorit-tillhåll för vadare och sjöfoglar. Första dag Nicaraguasjön visade en någorlunda lugn yta, gick jag derför i kanoten med mina två indianer, Lopez och Gregorio. Playan norrut var bredare och mera tillgänglig än söderut. Väldiga mimosa-liknande träd sträckte sina täta kronor långt ut öfver vattnet; under deras svala, skuggiga hvalf tillryggalade vi en god del af vägen. Vid La Bocita, den nordvestliga udden af Ometepec, mötte åter ett vackert sceneri: väldiga träd och mångstammiga buskar stodo långt ute i vattnet, så att vi paddlade fram liksom i en trädgård, med 1—3 meters djupt vatten. Hur mycket behagligare, vackrare och rikare på omvexling var ej detta sceneri än det, som erbjöds af de enformiga, ofta svårgenomträngliga mangrove-häckarna vid flodmynningarna och ö-stränderna i de begge hafven. Då vi dublerat La Bocita, hamnade vi i den breda, mot norr vettande bugt, som erhållit namnet Boca grande, ehuru der ej finnes något inlopp alls.

Vi släpade vår lilla kanot öfver den smala strand-

remsa, som här skiljer el Gran Lago de Nicaragua från den lilla Laguna de Santa Rosa. Denna en knapp kilometer långa och på det smalaste stället 50 meter, på det vidaste 250 m. breda vattensamling är en af de mest tjusande små sjöar jag sett. Högstammiga, urgamla träd resa sig ur vattnet tätt invid hvarandra och breda sina än täta än glesa kronor till ett tak öfver den ständigt lugna vattenytan. Blott här och der visar lagunen sin blanka spegel, ty på långa sträckor är den betäckt med en grön matta, bildad af en liten Hydrocharid med sammetslikt glänsande blad. På de grundaste ställena ersattes denna af en storbladig vattenväxt, som bildade en så tät väf, att den var i det närmaste ogenomtränglig för kanoten. Här svärmade orange-vingade Parras *) och i anspråkslöst grått klädda snäppor. De trippade omkring på det gungande bladgolfvet lika obekymradt, som om det varit fast mark.

Träd och buskar visade den största mångfald; cedrelor, Ficus-arter, lagerträd och Mangos tycktes trifvas godt som vattenväxter. Mimosor, Hibiscus-arter, "Speranza" och en högväxt rakstammig buske med gnistrande brandgula blommor aflöste hvarandra för att bilda ramen till den fridfulla taflan.

Och hvilket fogellif! Stora blåryggiga kungsfiskare**) flögo parvis omkring, gällt skrattande och jagande hvarandra; ibland satte de sig på en gren eller i en lian, ifrigt bockande — man tyckte, att de borde falla ned hufvudstupa, till följd af den stora, tunga näbben och det klumpiga hufvudet — allt under lifliga klatschningar med vingarna och viftningar med den lilla afstubbade stjerten. I den ena ändan af sjön voro träd och buskar garnerade

*) Parra gymnostoma.
**) Ceryle americana.

med midt emellan snö och silfver glänsande girlander och buketter af små hvita hägrar. Då vi nalkades, lyftade samtidigt och utbredde sig som ett hvitt skimrande strömoln högt öfver våra hufvuden. En och annan af de stora hvita hägrarna satt i förnäm enslighet på någon dominerande plats och lyfte ej förr än i sista stund, förlitande sig på sina breda vingar.

Ett sakta prassel hördes i det tätaste löfverket ofvanför oss, och med långa, försigtiga steg klef en hvitbröstad "Correo", natthäger *), utefter grenarna, misstänksamt spejande omkring sig och vid minsta buller döljande sig bakom stammen eller en tjockare gren. Endast i nödfall grep han till vingarna för att åter likt en nattfalk genast försvinna bland de yfvigaste trädkronorna, dervid ej försummande att gifva sina kamrater ett vresigt varningsskri. Vråkar, hökar och en och annan falk ströko med full fart mellan trädtopparna, tydligen missnöjda med vår inkräktning af deras rika jagtmarker.

En liten elegant rördrom flög ängsligt omkring, följande oss under gälla, nervösa skrik på vederbörligt afstånd inom sitt distrikt, för att, då vi passerat hans råmärken, aflösas af en lika outtröttlig kamrat. Här och der i de högsta trädtopparna syntes en stor kungshäger **), alltid med lugn, majestätisk flygt sättande sig i säkerhet, långt förr än vi kunde tänka på att göra en närmare bekantskap. Parvis kuttrade turturdufvor i de dunklaste löfsalarna, ej störda af de bullersamma uraccas, som, än pratande, än skrattande, än hvisslande med fylliga toner, koketterade med sina långa, blåglänsande stjertar och sina höga, blåhvita hjesskammar. Hackspettar,

*) Nyctiardea grisea.
**) Eurypyga major.

svalor, törnskator, piplärkor, flugsnappare, sparfvar, trogonider och sanates voro hemma här. Bland dem tycktes "tijeretan" *) vara besvärad af sin långa klufna stjert, som hängde efter henne lik ett långt släp. Smalvingade läderlappar flögo omkring och tycktes ej märka, att det

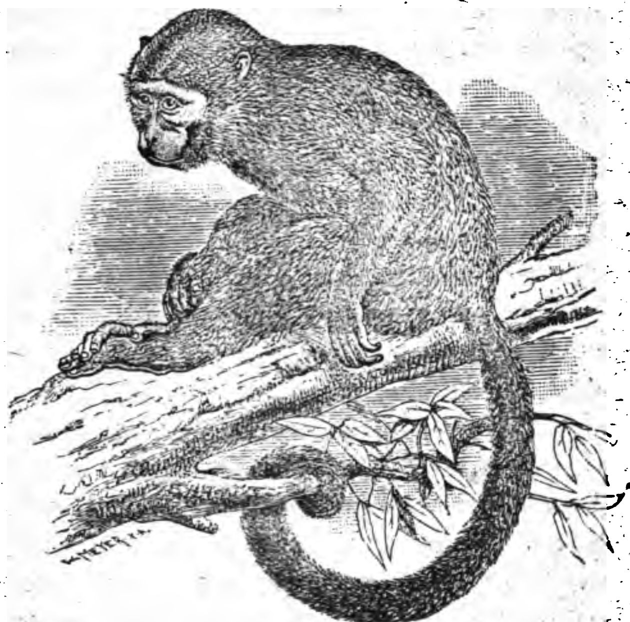

Fig. 107. Vrål-apa, Mycetes palliatus. 1/8 af nat. st.

ännu var dager, och att följaktligen deras uppträdande var helt omotiveradt.

Men den i mina ögon intressantaste invånaren i lagunen var dock "Coaca" **), en häger med bred, "båtformig" näbb och käkpåse; det var här första gången jag mötte denna egendomliga vadare. Med sin stora, breda,

*) Milvulus.
**) Cancroma cochlearia.

hvälfda, om jag så får uttrycka mig, "fint arbetade", näbb är den onekligen en af de bizarraste typer man kan få se, dock ingalunda klumpig eller oproportionerlig som t. ex. tucanerna.

På de grundaste ställena af lagunen vadade coacan ljudlöst omkring och öste upp fisk efter fisk med en förvånande snabbhet. Länge kunde vi dock ej iakttaga den, ty vid ett obetydligt plaskande af en canalete — paddelåra — försvann den med hastiga, smygande steg bland trädrötter och lianer, och lät derefter höra sitt ängsligt skällande läte. Vi lade till med kanoten vid stammen af en årevördig ceder, jag klättrade upp bland de nedre grenarna och inrättade der en beqväm skjutkoja. Indianerna och Nero i kanoten dolde sig bland täta buskar i grannskapet, och från mitt bakhåll sköt jag nu på mindre tid än två timmar 18 större foglar i rask följd, nästan alla nya för min samling, bland dem en liten vacker svart fiskörn *) och sist i raden ett exemplar af coacan. Då jag nu hade fullt arbete både åt mig och Boström för nästa dag, sköt jag ej flera foglar, men tröttnade ej att ännu ett par timmar ro omkring i denna härliga vattenpark, der man hvarje ögonblick hade tillfälle till intressanta zoologiska iakttagelser.

I detta idylliska paradis skulle naturligen också de onda magterna finnas. De voro representerade af krokodiler och ormar. Jag sköt sex unga krokodiler — fullvuxna funnos ej, eller höllo sig dolda — af 3/4 till 1 1/2 meters längd, och det var en högst komisk syn att se Nero långt ut i vattnet förfölja och apportera dem. Seglifvade som de äro, blefvo de nästan aldrig dödsskjutna, utan vredo sig förtvifladt i Neros gap, smällande med

---

*) Rosthramus hamatus.

sina långa, skarptandade käkar och piskande hunden med den kraftiga stjerten. Intet kunde dock förmå honom att släppa sitt tag; han förde dem till kanoten, der en rännsnara anbragtes rundt käkarna, och ett dolkstygn i nacken ändade deras lif.

Af "el Corallito", korall-ormen*), fick jag ett vackert, fullvuxet, nära 70 centimer långt exemplar. Den är prydligt tecknad med bjert röda och svarta band rundt kroppen. Då jag fick se honom bland buskarna på stranden, var han just i färd med att sluka en ung pungråtta; endast bakre delen af råttans kropp var ännu utanför ormens gap. Jag kunde derför helt beqvämt fastnagla hans hufvud vid marken med min "ormdolk", en smal, skarp stilettklinga, förut och sedan färgad af många ormars blod. Efter fem minuters vridningar och kastningar med kroppen var ormen död utan att hafva lyckats befria sig från sin obeqväma stek. Jag fann sedan anledningen dertill vara den, att äfven pungråttans hals blifvit genomborrad af dolken, och således var det alldeles omöjligt för ormen att gifva upp sitt byte. Derför var också detta ett af de ofarligaste af mina många ormexperiment under resan.

Då vi voro i begrepp att lemna lagunen, hördes från stranden vrål-apans**) rytande; jag skyndade i land och sköt ledaren för den lilla truppen, en gammal hane med kraftigt utvecklade former (fig. 107). Truppen visade föga rädsla, men desto mera ilska, och ehuru de skyndsamt flydde, hvarje gång jag lyfte bössan, kommo de åter närmare, när jag satte ned den, utstötande sina starka, sorgliga, vida omkring hörbara tjut. Det var samma art, jag redan förut skjutit i Costa Rica och vid

*) Elaps corallinus.
**) Mycetes palliatus.

San Juan-floden. En annan art finnes i Central-Amerika, men den är ännu ej funnen så långt sydligt som i Nicaragua.

På samma plats, der vrål-apan föll, fann jag en botanisk märkvärdighet, en Aristolochia *) med gigantiska blommor. Den växte som en lian, med rotträdarna fördjupade i de murkna delarna af en Ficus-stam; derifrån gingo två stammar, tre centimeter i diameter, korkskruflikt vridna om hvarandra upp till trädets grenar, der de skildes åt, följande hvar sin gren, ofta snoende rundt omkring den i flera bugter; småckra sidogrenar buro bladen och de väldiga blommorna, som mätte något mer än 30 cm. i diameter. Inuti hade de en djupt gridelin sammetsfärg; samma färg uppträdde på yttre sidorna i form af runda eller aflånga fläckar på en blekt vaxgul botten; ståndarknapparna voro bjert citrongula. Detta exemplar bar 11 sådana jätteblommor och omkring 20 gröngula knoppar.

Med kanoten fullastad af byte lemnade vi Laguna de S:ta Rosa och styrde hemåt. Den vresiga nordostvinden hade vräkt upp en så svår sjö, att vi med knapp nöd kunde passera la Bocita och fingo kanoten fyld med vatten. Derefter kommo vi i smulare vatten och följde alla strandens bugter söderut. Oaktadt mitt rika jagtbyte kunde jag ej låta bli att skjuta några exemplar af den sällsynta blå hägern — "garza azul" **) —; de föllo långt ut i sjön, och Nero apporterade dem oklanderligt, men för hvarje gång han åter äntrade upp i kanoten, gaf han mig en kall öfversköljning.

Då jag kom upp till min bostad, stod der en liten indianpojke, som troget väntat på mig under ett par timmars tid; hans ärende var att lemna mig tre ägg

*) Aristolochia grandiflora.

**) Florida coerulea.

såsom honorar från en f. d. feberpatient. Dessutom skulle han framföra den klassiska helsningen, att mannen i fråga hade flera ägg att *sälja* åt mig för 5 centavos stycket; en centavo är ungefär 3¹/₃ öre.

Några dagar senare, då jag stod i begrepp att för en vecka lemna staden, kom alkalden, en åldrig indian, åtföljd af fyra af de mest ansedda husfäderna, och föreslog mig på fullt allvar, att jag skulle slå mig ned der som läkare. De åtogo sig att bygga mig ett hus och odla hvad som behöfdes för mitt uppehälle. Fastän smickrad, var jag tvungen att afsäga mig denna ära.

TJUGOFEMTE KAPITLET.

Ometepec.

Vulkanen. Charco Verde.

Åtföljd af Lopez företog jag en morgon en utfärd till häst söderut. Af min värdinna hade jag fått låna en frodig sprakfåle med det lofvande namnet "El Vapor" — ångaren —; jag fann snart, att det innebar den djupaste ironi. Blott för några ögonblick kunde sporrar och piska förmå väcka honom ur hans vanliga flegma. Landet på vestra sidan om vulkanen bildade en vidsträckt savanna med talrika dungar af småskog. En stor del af marken är inhägnad till portreros — ängar —, en liten del till planteringar. På de förra funnos temligen talrika hjordar af småväxt, men välskött boskap. Här och der låg en nätt och putsad rancho invid vägen, omgifven af en blomsterrik trädgård. Vulkanen reste sig hög öfver oss, likt en mägtig herskare öfver det kringliggande landet, en snöhvit kåpa hängde öfver toppen halfvägs ned till foten. I första ögonblicket skulle man kunnat tro sig se ett snöfjell, om ej den tryckande hettan genast förjagat sådana fantasier.

Snart kommo vi fram till vår bestämmelseort, den lilla pueblon eller köpingen Los Angeles; den bestod

af mellan 20 och 30 ganska stora hyddor och midt bland dem en liten välbyggd kyrka af cederplank under tegeltak. Utanför kyrkan stodo två gamla statyer uppresta, guda- eller hjeltebilder från den niquiranska tiden. De voro af något mindre än mensklig storlek, sittande, med ovanligt långa armar och händerna hvilande på knäna; benen voro oproportionerligt korta. På hufvudet hade den ena figuren en mössa eller hjelm, fö-

Fig. 108. Leoncito, Felis eyra. 1/8 af nat. st.

reställande ett jaguarhufvud, den andra en turbanlik hufvudbonad. De voro monolither, huggna ur en starkt vittrande svart basalt. Jag besökte de flesta af husen för att få upplysningar om fornsaker, men fick i allmänhet undvikande svar — mitt rykte hade påtagligen ännu ej hunnit till Los Angeles.

Strax utanför pueblon sköt jag från sadeln en "Mico", spindel-apa; det var för mycket äfven för El Vapor's lugn, och han satte af i fullt sken. Jag botade honom

genast genom att styra honom rätt in i en kaktushäck. Det visade sig vara ett utmärkt stillande medel. Från Los Angeles redo vi ned till playan, följde den ett stycke och togo sedan en kortare väg hem till Muyogalpa genom pueblon Esquípulas. Den är ungefär lika stor som Los Angeles, men gör ett behagligare intryck, derför att alla husen ligga formligen inbäddade i de rikaste trädgårdar. Invånarna sågo ut att vara förnöjsamma och välmående och tvungo mig att dröja der en stund för att gifva vård åt en af dem, som samma dag illa skadat sig vid trädfällning. Jag hade ingen anledning att beklaga uppehållet, ty jag erhöll många goda zoologiska och arkeologiska notiser, och blomsterprydd och begåfvad med gästskänker vände jag hemåt, beledsagad till vägs af en trupp af pueblons glädtiga ungdom. På hemvägen sammanträffade jag med två indianske söndagsjägare, som med glädje gingo in på mitt förslag, att mot kontant erkänsla till mig aflemna de märkvärdiga djur, de skulle skjuta. I sin belåtenhet ville de, att jag genast skulle följa dem till en ypperlig jagtplats. Jag afböjde emellertid på artigaste vis anbudet, derför att jag ansåg deras gevär farligare för skyttarne sjelfva och deras sällskap än för villebrådet.

Jag nämnde nyss, att mitt hushåll ökades med en liten apunge, men har glömt omtala, att Nero redan i Granada fick en kamrat, med hvilken han hade svårt att försona sig; det var en "Leoncito" — litet lejon*) — (fig. 108), hvilket jag köpte af några indianpojkar, som fångat detsamma i en för "guatusos" eller "agutis"**) afsedd snara, i närheten af indianstaden Diriamba. Jag gjorde en liten bur åt min fånge och födde honom

*) Felis eyra.
**) Dasyprocta isthmica.

med småfogel, apkött m. m. Han trifdes förträffligt och blef så tam, att han åt ur min hand, och jag kunde leda honom med mig i band. Det är ett af de vackraste och graciösaste af alla kattdjur och utvecklar en förvånande styrka, oaktadt sin ringa kroppsstorlek. Han är ej större än vår vanliga tama katt, men har mindre, finare hufvud och långsträcktare, smärtare kroppsformer. Färgen är rödbrun, något mörkare än pumans, utan

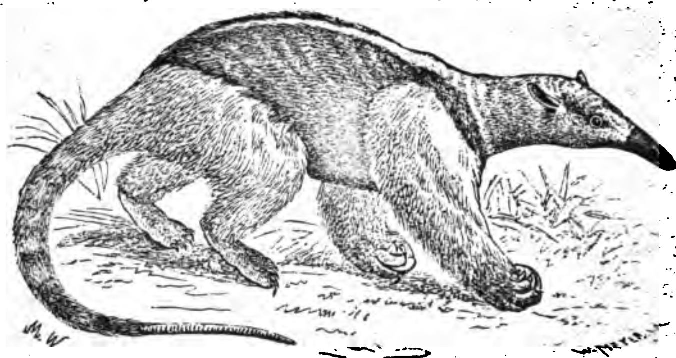

Fig. 109. Oso hormiguero, Tamandua tetradactyla. 1/8 af nat. st.

fläckar eller band. Dess egentliga hemland är det tropiska Syd-Amerika. Norr om Panamá är den ytterst sällsynt och, så vidt jag vet, ej förut funnen i Nicaragua. Jag förde honom med mig under en månad på alla mina ströftåg och hade stort nöje af honom, till dess han en dag — det var vid Charco Verde — begagnade sig af tillfället, då Lopez glömt att stänga burens dörr, och rymde midt för mina ögon. Jag sände Nero efter honom, men snabb som blixten äntrade han upp i ett träd, tog från detta ett djerft språng till ett annat, och var inom några ögonblick försvunnen i täta skogen.

Jag hade redan vistats tio dagar i Muyogalpa, men ännu ej aflagt besök hos församlingens "cura"; jag blef derför ganska generad, då herr padren, åtföljd af en uppvaktande naken korgosse, kom till mitt arbetsrum i trädgården för att göra visit. Sedan de mest ceremoniösa helsningar och försäkringar om ömsesidig aktning blifvit vexlade oss emellan, tog padren plats i min hängmatta och började samtalet med den vänliga tiraden, att fastän han visste, att jag var en "heretico" — kättare —, besökte han mig för att lemna mig upplysningar om Ometepec's historia och naturförhållanden. Hans teorier om vulkanens långa hvila, om öns ur-invånare, om dess fauna och flora voro mycket djerfva; min höflighet som värd förbjöd mig emellertid att göra annat än blida och svaga invändningar.

Nero presenterades; men då padren fick höra, att han härstammade från St. Bernhards-rasen, blef han mägta förgrymmad och förklarade det vara ett helgerån att benämna en hundras efter Santo Bernardo. Sedan jag hållit ett kanske något färglagdt föredrag om de fromma munkarna i hospitiet samt deras och deras hundars välgerningar mot nödstälda resande i Alpernas snöhöljda pass, blef han något lugnare och gjorde den reflexionen, att utan de heliga fädernas och de fromma hundarnas hjelp skulle all trafik mellan Europa och Italien vara omöjlig, och då skulle hans helighet påfven i Rom ej i rätt tid kunna erhålla sin tionde. För att förjaga den sista skymten af ovilja öfver den förmenta profanationen, förklarade jag, att Nero så mycket mindre kunde anses klandervärd för sina förfäders namn, som han sökt godtgöra det genom att taga namn efter en af *hedningarnas* grymmaste kejsare. Detta fann han särdeles lämpligt.

Efter ytterligare en stunds samtal och sedan jag anhållit att få till honom öfverlemna en dugtig masurpipa från Upsala och en butelj rom, skildes vi som de bästa vänner. På aftonen aflade jag kontravisit och inhemtade under en timmes tid än mera visdom från den spekulative padrens rika kunskapsförråd. Han var nästan fullblods-indian, ehuru han sjelf inbillade sig, att det flöt mycket "ladino"-blod *) i hans ådror. Den allra största delen af de curas, eller landtprester, jag sett i Nicaragua, har varit rena indianer eller af starkt indianblandad ras; men då det är en hederssak för den färgade befolkningen att kunna skryta af så mycket "hvitt blod" som möjligt, fordrar hõfligheten, att man ej visar någon förvåning, då en och annan bronsfärgad kamrat, såsom min padre här, talar om "nosotros blancos" — vi hvita.

Dels för att studera djurlifvet högre upp på vulkanens sidor, dels för att der uppifrån kunna rätta en öfver Ometepec uppgjord kartskiss, beslöt jag att för några dagar slå mig ned på någon lämplig plats så högt upp som möjligt på vulkanen. Dertill fordrades emellertid en välrustad expedition med lastdjur för proviant, kokkärl m. m., och, hvad värre var, vatten måste dagligen hemtas dit upp från låglandet, emedan ravinerna på bergets sidor, huru djupa de än voro, saknade vatten. Då vi lemnade Muyogalpa, bestod expeditionen af fyra man, tre hästar och Nero. Boström och jag redo, så länge stigningen ej var för stark, den tredje hästen bar packningen, Lopez och Yldefonso gingo till fots. Den senare var förhyrd hufvudsakligen derför, att han kände en temligen god väg upp till vulkanens topp, der

*) Ladino kallas i Nicaragua och de öfriga central-amerikanska republikerna barn af hvit och indian, äfvensom deras ättlingar.

han uppgaf sig hafva varit två gånger. Han skulle för öfrigt tjenstgöra som föreningslänk med den bebodda delen af ön och hvarje afton rida ned för att förnya vårt vattenförråd.

Vår väg förde först söderut, derefter mot öster öfver ett sakta stigande slättland, närmast kusten temligen odladt, men snart öfvergående i ett glesbevuxet skogsland. Då vi kommo ut ur skogen till den nedersta delen af vulkanens gräsbevuxna sida, hade vi, nästan utan att märka det, redan stigit omkring 250 meter öfver hafvet och således 215 m. öfver sjöns nivå. Denna bergets fot ännu 100—150 m. högre upp intagande grässlätt benämnes "la mesa"; den är flerstädes genomskuren och sönderdelad af grunda raviner. Indianerna önskade, att vi redan nu skulle slå läger; men då här var olidligt hett, derför att träden i ravinerna voro nog höga att hindra sjöbrisen att spela in och för glesa att gifva skydd mot solen, så fortsatte vi uppåt, sedan en stor del af packhästens börda blifvit fördelad på de båda ridhästarna. Ledande hästarna eller rättare dragande dem efter oss vid betslen stretade vi i zigzag uppför bergets allt brantare sidor ännu några hundra meter och slogo läger i en djup, tätlummig ravin, nära 600 m. öfver hafvet.

I skuggan af några yfviga acacior fästades våra hängmattor; tält hade vi ej, men till skydd mot regn sträcktes öfver hvarje hängmatta en "capa de ule". Längre upp i ravinen hördes de kacklande rösterna af en flock "Pavos" — stora hönsfoglar *) —, föga mindre än en tjädertupp; efter en halftimmes försigtigt krypande bland de täta buskarna lyckades jag skjuta två af dem.

*) Penelope purpurascens.

De gåfvo oss en mycket välsmakande stek till middagen.

På aftonen sköt Boström ett för samlingen nytt och värdefullt djur, en myrbjörn — "oso hormiguero" eller "tejon" *) — (fig. 109). Den är ett egendomligt djur med långt utdraget hufvud och smal nos. Tungan är långt utsträckbar, rund, nästan trådformig. Fötterna äro beväpnade med stora och kraftiga klor. Han lefver dels på marken, dels i träd; hans förnämsta födoämne utgöres af myror. Jag har ej sjelf sett honom fånga sådana, men tillåter mig anföra Dampier's, af senare iakttagare bekräftade uppgifter **).

"Myrbjörnen är ett fyrfotadt djur, så stort som en temligen stor hund, med groft svartbrunt hår. Han har korta ben, lång nos och små ögon; en mycket liten mun och en smäcker tunga, liknande en metmask, omkring 5—6 tum lång. Detta djur lefver af myror, derför finner man det vanligen i närheten af myrstackar och myrvägar. Myrbjörnen tager sin föda sålunda: han lägger ned nosen platt på marken nära en väg, som myror gå på — sådana finnas i mängd i dessa trakter —, derefter sträcker han ut tungan tvärs öfver vägen. Myrorna gå oupphörligt fram och tillbaka på vägen; när de komma till tungan, stanna de, och på två eller tre minuter är den helt och hållet betäckt af myror. Då myrbjörnen märker det, drager han in tungan och sväljer myrorna; derefter sträcker han ånyo ut tungan för att fånga flera."

Dagen derpå var det omöjligt att göra något försök att bestiga vulkanens topp, emedan täta, vattensjuka

---

*) Tamandua tetradactyla.

**) De gälla egentligen den större arten, men den är både i utseende och lefnadssätt lik "tejon".

moln hela dagen envist höllo sig qvar omkring densamma ända till ett par hundra meter ofvanför oss; på middagen urladdade de sig i ett häftigt regn. I stället företogos jagt-exkursioner rundt omkring vårt läger. Då jag gått genom en ravin och var i begrepp att stiga upp på dess norra, af glesa buskar bevuxna rand, stannade Nero plötsligt och drog häftigt i vind. Försigtigt kröp jag upp bland buskarna och såg framför mig på den brant sluttande savannen, knappt 100 meter ifrån mig, en betande hjord af åtta de sirligaste hjortar *). De voro ej mycket större än rådjur, men af en smärtare och smidigare form. Hjorden bestod af en gammal tjur med vackert greniga horn, en annan med mindre horn, tre hindar och tre kid; de senare voro isabell-färgade, tätt hvitprickiga på sidorna. De äldre hade en rödgul färg, något mörkare hos den gamle tjuren.

Jag tog stöd för studsaren mot en gren, sigtade noga och sköt på tjuren. Han gjorde ett högt språng, kom ned på alla fyra, stod upprätt ett par sekunder, sjönk derefter ned på frambenen, och slog en häftig kullerbytta nedför sluttningen. Då jag kom fram till platsen, låg han der död. De andra flydde, snabba som vinden, och försvunno inom ett ögonblick bakom en annan ravin.

Oaktadt höjdskilnaden ej var särdeles betydlig, var temperaturen mycket lägre här uppe än på kustbältet, och i synnerhet voro de svala nätterna angenäma och uppfriskande. På faunan märktes ock en betydlig skilnad. Endast några få arter af de småfoglar, vi lärt känna der nere, förekommo här. Den pratsamma "uraccan" deremot var väl hemmastadd i de talrika, tätt

---

*) Cervus rufinus.

bevuxna ravinerna, liksom ock de större roffoglarna. Hönsfoglarna voro vanligare här än längre ned, i synnerhet "pavo" och "hocco" *), hvilken senare är den störste representanten för hela gruppen i Central-Amerika.

Bland däggdjuren voro hjortar och harar **) ganska allmänna, och likaså den hvitnosiga apan — "mono

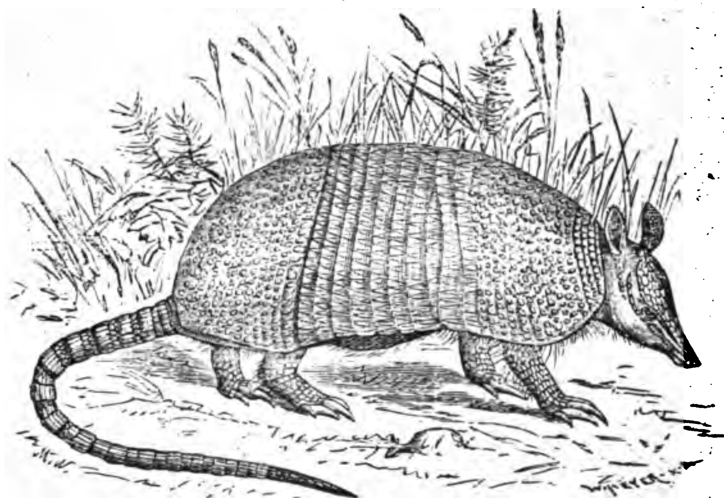

Fig. 110. Armadillo, Tatusia novemcincta. 1/8 af nat. st.

cara-blanca" ***); vrål-apan deremot tycktes hafva sin gräns redan 100 meter under oss, och spindel-apan gick ej ens så högt. Myrbjörnen trifdes godt här uppe, och "det klättrande piggsvinet" — "zorro espina" †) — var ej sällsynt, i synnerhet mellan de vilda, svarta stenblocken på den öfre delen af "la mesa", som fått nam-

*) Crax globicera.

**) Lepus brasiliensis.

***) Cebus hypoleucus.

†) Synetheres mexicana.

net "el pedregal". Vi sköto ett par af dessa långsvansade piggsvin och åto köttet, men funno det ej vara någon läckerhet. En sådan af hög rang deremot var köttet af "Armadillo" *) eller den niobandade bältan (fig. 110). Nero kom en morgon släpande med en sådan, som han lyckats gripa i dess långa svans, innan den hann gräfva sig ned i jorden, hvilket är dess vanliga sätt att söka slippa undan sina förföljare. Hufvud och ben hade den dragit in under det kullriga skalet, som betäcker rygg och sidor, och låg fullkomligt orörlig, ej olik en sköldpadda, der Nero lagt den framför mina fötter. Köttet hade samma smak som det af späd-gris.

Tidigt på morgonen började bestigningen af vulkanen, en dag, då molnslöjan på toppen var mindre tät än vanligt. Den första delen af vägen förde öfver den brant stupande öfre savannen genom ett tufvigt, högt, glatt gräs, här och der afbrutet af svarta, hvasskantiga stenar. Då vi hunnit upp till 1,100 meters höjd, började den täta skogen, som sedan utan afbrott betäcker berget upp till toppen.

Härifrån hade vi en ståtlig utsigt. Rivas-isthmen låg der klar och tydlig som en relief-karta, med den vidsträckta staden och en mängd af byar och köpingar. På andra sidan isthmen utbredde Stilla hafvet sin lugua, solbeglänsta yta, och mot norr sträckte sig Nicaragnasjön, omfamnande det trespetsade Zapatera och prydd af de, likt näckrosblad, i klunga liggande små öarna Las Isletas, och ofvanför dessa reste Mombacho-vulkanen sin breda rygg, slutande i en mångspetsad, oregelbunden kon. Längre mot norr sträckte Momotombo sin nakna, blåröda topp mot skyn, och nedanför den låg liksom ett skim-

---

*) Tatusia novemcincta.

rande silfvermoln Managua-sjöns spegel. Det var ett härligt panorama, väl värdt den möda, det kostade att bestiga Ometepec.

Tätt öfver våra hufvuden hängde en blåsvart molnmassa, som helt och hållet dolde bergets topp. Vår förare, Yldefonso, förklarade, att dagen var olämplig för försöket att genom skogen tränga upp till toppen, emedan det tunga molnet ej på hela dagen skulle lemna berget, och yrkade på, att vi skulle vända. Han hade rätt, men jag trodde honom ej då; vi fortsatte derför. För hvarje steg måste vi hugga oss väg med macheten, marken var våt och slipprig, rikt bevuxen med mossor och ormbunkar. Vi behöfde tre timmar för att arbeta oss upp ytterligare 350 meter.

Barometern utvisade nu en höjd af 1,450 meter; vi hade sålunda omkring 250 meter qvar, hvilka vi icke skulle hinna tillryggalägga före mörkrets inbrott. Då vi ej hade filtar eller andra skyddsmedel för att kunna tillbringa natten der uppe, måste vi tyvärr vända om utan att hafva nått toppen. Ända upp till den höjd, vi nådde, sågo vi spår af hjort och hörde pavos och hvitnosiga apor. Temperaturen var 19°—20° Celsius; indianerna fröso, så att de darrade. Nedstigningen gick lätt och fort. Då vi hunnit savannen, fick Nero upp en hare, och snart var drefvet i full gång. Haren gick ned i en grund ravin eller "arroyo", der Nero snart skälde ståndskall, hvarpå jösse gräfdes ut.

Då väderleken började blifva allt mera regnig, beslöt jag att bryta lägret och återvända till Muyogalpa för att företaga en länge påtänkt sjöfärd till de sydligare delarna af ön. I Muyogalpa fans det emellertid blott större och mindre kanoter, men ingen större båt, lämplig för en långvarigare sjö-expedition. Jag beslöt

derför att göra en tur till Alta Gracia för att der söka skaffa mig en lämpligare farkost. Den lugne "El Vapor" sadlades åter, och långsamt bar det af på "el gran camino" till Alta Gracia. Närmast Muyogalpa var vägen temligen god, men den förvandlades så småningom till en obeqväm ridstig, så svår, att jag flera gånger måste sitta af för att leda hästen uppför branten af en eller annan ravin, som korsade vägen. Landet på norra och nordöstra sidan reser sig till en vall, som sluttar såväl mot vulkanen som mot sjön och bildar liksom en tröskel åt vulkanen.

Då jag kom ut ur skogen till början af den dalsänka, som nästan helt och hållet fylles af staden och kringliggande-possessiones, mötte mig en leende anblick: öfverallt rikt blomstrande trädgårdar och odlade fält; platanarer och cocoslunder omvexlade med vajande sockerrörsfält och djupgröna "tabacaler" — tobaksplanteringar.

Staden har en mycket större utsträckning än dess systerstad Muyogalpa. Husen äro alla låga envåningshus, palmtäckta, med väggar af caña blanca eller af palmspjel, eller också utan väggar. Endast omkring sjelfva plazan och i dess närmaste grannskap ser man hus byggda i den spansk-amerikanska stilen af plank eller af adobe. Kyrkan är liten, utan torn, plazan stor, täckt af en rik gräsväxt. Gatorna, eller snarare vägarna, äro breda, vanligen skärande hvarandra i räta vinklar.

Jag tog in i ett af de största husen vid plazan hos S:ra Mercedes Sandoval, till hvilken jag medförde rekommendationsbref från min värdinna i Muyogalpa. Der lemnade jag min häst och begaf mig ut på spaning efter stadens förnämste skeppsredare. Efter åtskilliga misslyckade försök fick jag veta, att general Don Chico

G. egde en stor amerikansk båt, som på beskrifning tycktes väl passa mig. Jag uppsökte generalen och fann honom i sin stora tabacal med hela sin familj, sysselsatt att sortera och bundta tobaksblad. Oaktadt här i Nicaragua, liksom mångenstädes i Central-Amerika och Mexico, tobaksbladen, galet nog, torkas i solen i stället för att torkas upphängda i luftiga skjul, var den cigarillo, en af husets döttrar genast med konstförfaren hand vecklade åt mig, af en mild och behaglig smak. Den nicaraguanska tobaken skulle säkerligen, om den sköttes på förståndigt sätt, få en mycket hög rang i verldsmarknaden. Nu är emellertid tobaks-tillverkningen och försäljningen statsmonopol, så att allt som odlas måste, vederbörligen torkadt och packadt, öfverlemnas till republikens tjenstemän mot ett bestämdt lågt pris per skålpund. Derefter få tobaksodlarna köpa af regeringen för ungefär 100 % högre pris. Det oaktadt lönar sig tobaksodlingen, men den drifves dock ej i någon större skala.

Båten besågs; det var en bred och rymlig nord-amerikansk flodbåt, med ett stort gaffelsegel; den vann mitt tycke, och Don Chico var ej svår att komma öfverens med. Jag förhyrde båten för en månad, men då den behöfde någon reparation, kunde jag ej få den genast, utan måste för min närmast förestående expedition nöja mig med hvad Muyogalpas flotta kunde bestå.

Liksom vid Muyogalpa är det ock här vid Alta Gracia vulkanen, som drager till sig främlingens hela uppmärksamhet och låter alla andra omgifningarnas detaljer försvinna. Men här gör den ett mildare intryck, ty den nakna, af raviner genomskurna bergsidan saknas, och i stället är vulkanen från foten till toppen betäckt af en oafbruten, fuktigt grönskande skog. På något afstånd

får det gröna täcket ett mjukt, sammetslikt utseende. Men i ett afseende står Alta Gracia efter sin rival: det är afstängdt från sjön genom landets vall-lika upphöjning. Man kan ej se en skymt af vattnet härifrån, om ej möjligen från sjelfva kyrktaket.

Vid min återkomst till Muyogalpa förhyrde jag den största kanot, som fans på stället; den tillhörde en gammal mestiz vid namn José, som anspråkslöst nog kallat båten "San José". Sedan proviant och bagage inlastats, seglade vi söderut, förbi Punta de San Roque, der vi som vanligt mötte en hård bränning; men som vår modige capitan ej vågade annat än hålla sig tätt under land, för att ej blåsa bort mot Rivas-landet, måste vi med årorna arbeta oss fram mot strömmen. Och hvilka åror! De liknade mycket små brödspadar med ofantligt långa skaft. Kanoten var stor och tung, 8 meter lång och en meter bred; det var derför ett tungt arbete att drifva den fram mot vresiga vågor och hård ström.

Längre mot sydost passerade vi Punta Viva och derefter ett bredt framskjutande knä af landet Tigerero, allt under en stark strandbränning, hvilken José's principer förbjödo oss att undvika; vi kommo derför endast långsamt framåt. Punta Gorda afteckNade sig nu hög och massiv framför oss; på dess andra sida utbreder sig den breda vik, som skär in mellan norra och södra delarna af Ometepec. Der låg vår destinationsort, den lilla ön Ciste. Mellan Punta Gorda och Ometepec-vulkanen reste sig en liten, vackert afrundad bergskulle, en sido-vulkan, ej mer än 200—250 meter hög. Dess namn är Cerro Cyclon. Efter ett svagt försök att passera Punta Gorda ankrade vi i en

vacker bugt på dess vestra sida, och tillbragte en rätt oangenäm natt i den trånga kanoten.

Morgonen derpå blåste det en hård nordost. Vi försökte att ro rundt udden, men drefvos tillbaka af den krabba, häftiga sjön, som alltjemt växte. Vid mitt förslag, att vi skulle kryssa förbi udden — kanoten var riggad med två master för gaffelsegel med gafflar och bommar af bamburör —, greps José af en så tydlig och oförställd fasa, att jag gjorde en dygd af nödvändigheten och gick in i en vik, eller snarare en lagun, innanför Punta Gorda vid namn Charco Verde.

När vi väl kommit in i densamma — det var ej stort mer än en half meter djupt vatten i inloppet från sjön —, förbyttes min harm öfver det olycksöde, som hindrade dubleringen af Punta Gorda, till en djup tacksamhet för vår otur, ty något härligare motstycke till min älsklingssjö Laguna de S:ta Rosa skall jag väl aldrig få se.

Denna lagun, eller snarare detta lagun-par — ty den består af två genom en smal landtunga skilda vattenbassiner —, hade emellertid en helt annan karakter än Rosa-lagunen. Ty under det att denna senare bildade en för solens strålar ogenomtränglig löfsal med vatten till golf, der man rodde omkring i en af skönblommiga lianer sirad labyrint af de mest olikartade trädstammar, hade denna dubbelsjö fria och klara vattenspeglar, men omgifna af pittoreska strandformationer, klädda i den yppigaste och mest skiftande vegetation, man gerna kan tänka sig. Äfven i fogellifvets rikedom gaf den ej efter för sin vackra rival, och jag beslöt genast att här slå läger för några dagar.

Den yttre lagunen är något öfver 150 meter lång och 50 meter bred, skild från sjön genom en smal, låg

ger på denna plats, stördes vi ej vidare af dessa älskliga reptiliers visiter.

En ypperligare plats för ett jägareläger än den, vi valt, kan man knappast tänka sig: på ena sidan lagunen, rik på vadare och simfoglar af alla slag, på den andra sjön med sin friska, svalkande bris, sina stora krokodiler och sina ståtliga, högt upp i luften kretsande tropikfoglar*), framför oss Punta Gorda's högstammiga cederskog, ett kärt tillhåll för prydliga hägrar, agutis och apor, och slutligen bakom oss "sierran" och den skogiga vulkanen med en outtömlig rikedom på hjortar, harar, pavos, hoccos och andra foglar af alla möjliga slag. Vårt byte blef också storartadt, och vi måste börja att tänka på afresa, ty snart hade vi full last för kanoten. Först ville jag dock besöka ön Ciste, som låg knappt 2 kilometer öster om vårt läger. För att emellertid icke än en gång fresta modet och uthålligheten hos José, släpade vi kanoten tvärs öfver den lägsta delen af isthmen, lastade den der, och hade således sluppit undan den fruktade Punta Gorda. Från krönet af denna udde har man en präktig vy af den stora dubbelön i dess helhet. I norr, tätt inpå åskådaren, reser sig det allt beherskande Ometepec med det mjukliniga Cerro Cyclon till en fotapall; i öster ser man bortom den låga isthmen, mot hvars yttre sida en ständig bränning bryter, det fjerran Chontales-landet, och innanför densamma den lugna, breda, halfcirkelformiga viken, som tyckes liksom sträfva att skilja öns begge halfvor från hvarandra; och i söder reser sig Madera-vulkanen, ej så hög och formfulländad som sin jättebroder, men kraftig och storslagen nog att väcka beundran äfven den.

*) Tachypetes aquila.

På Ciste dröjde vi blott en dag, ty den lilla ön var ej så rik på djurlif, som jag väntat. Visserligen mötte vi vid vår landstigning en stolt flock af tropikfoglar, som tycktes betrakta ön som sin okränkbara egendom; men utom dem hyste Ciste ej många fogelarter. Det såg ut, som om alla blifvit lockade bort till den tjusande lagunen, och derpå var ej heller att undra. Här fick emellertid Nero tillfälle visa, att han fullkomligt uppfattade sina pligter som en naturforskares följeslagare. Han kom till mig, der jag satt på en trädstam, sysselsatt med skrifning, och stannade midt framför mig med upplyftadt hufvud. Jag såg ett litet svart föremål i hans mun, tog det och fann, att det var en liten läderlapp *). Men hunden stod fortfarande stilla och öppnade munnen jemnt så mycket, att jag kunde få in fingrarna mellan hans tänder. Jag plockade nu ut ytterligare fem lefvande läderlappar; hvarpå Nero skällande och med muntra språng visade sin belåtenhet och tydligt uppmanade mig att följa med för att taga reda på fångst-lokalen. Jag gjorde så och följde honom till en brant stupande sandvägg. I ett hål derstädes nära marken körde Nero in hufvudet och hemtade ut ytterligare tre stycken.

Då vinden var gynsam för en färd öfver till San Jorge, Rivas' hamnstad, och jag ej på närmare håll kunde få köpa lådor för inpackande af mina samlingar, försökte jag öfvertala min capitan att segla dit. Han gjorde alla möjliga invändningar och påstod, att det var för stor risk under den storm, som rådde; det blåste som vanligt under årets första månader en frisk nordost. Slutligen lyckades jag med litet rom och två blanka

*) Nyctinomus sp.

silfver-dollars skrufva upp hans mod så högt, att han lofvade att morgonen derpå göra försöket. Vid solens nedgång lemnade vi Punta Gorda och gledo sakta framåt utefter land. Det var en den härligaste tropiska natt med en strålande fullmåne, så klar, att jag kunde skrifva min dagbok vid dess sken. Vi seglade allt längre och längre i den trollska belysningen och kommo slutligen till Punta Viva, der vi ankrade, för att vid solens uppgång, innan vinden hunnit blifva för frisk, länsa öfver det 12 kilometer breda sundet till San Jorge.

TJUGOSJETTE KAPITLET.

Rivas. Ceiba.

Redan kl. 4 på morgonen väcktes jag af bruset af vredgade vågor och purrade genast ut alle man, ehuru jag hyste föga hopp, att min raske capitan skulle våga rida de hvitmaniga fålar, som, ystert jagande hvarandra, löpte i kapp mot Rivas' hamnlösa strand. Men två dollars betydde mera, än jag trodde, och sedan han mot *lindriga* feberkänningar fått en god dosis rom — han vågade ej hafva *svårare* feberkänningar, ty han afskydde chinin lika mycket, som han älskade rom —, lättade vi ankare och länsade snart för endast focken mot fastlandet. Den höga, smala kanoten rullade dugtigt och tog in mera vatten, än nödigt var; men ingen fara var för handen. Efter 1½ timmes färd löpte vi, just som solen gick upp, med full fart genom strandbränningen. I samma ögonblick som stäfven törnade mot botten, sprungo indianerna i sjön, satte skuldrorna under bogen, och med nästa våg stod kanoten på det torra.

Vid playan, som bar tydliga spår af den våldsamma bränningens kraft, fans endast ett hus, ett magasin vid

landfästet af den långa brygga, som på 20—30 stenkistor var byggd ut i sjön till ångbåtarnas beqvämlighet. Den s. k. hamnstaden San Jorge låg något mera än en kilometer upp i land, och dit begaf jag mig nu för att erhålla en ridhäst till Rivas.

San Jorge är en liten, ganska ful stad, utbredd öfver en stor yta. Den har två kyrkor, af hvilka den ena, byggd af adobe, visar spår af några arkitektoniska

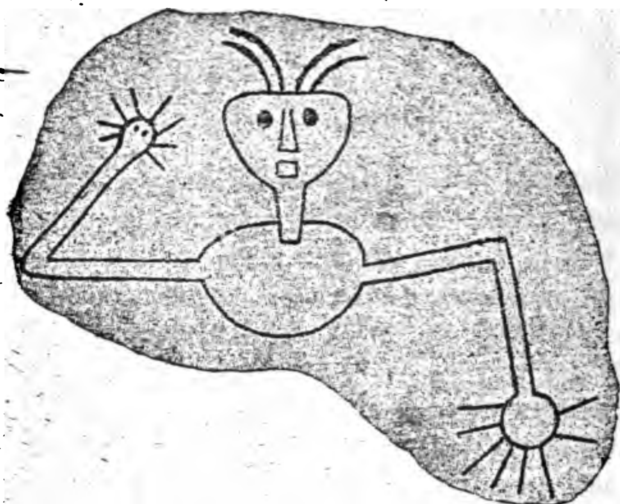
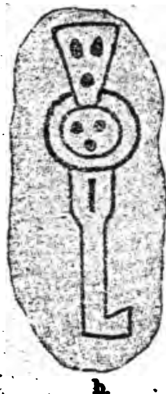

Fig. 111. Hällristning "a". Ceiba.

prydnader på främre gafveln; i gafvelns hörn reser sig ett massivt fyrkantigt klocktorn. En del af husen äro adobehus, men fula och förfallna. Jag sökte den person, till hvilken jag hade rekommendationsbref, och fick den upplysningen, att han stod att träffa hos stadens och ortens "gobernador", Sr Obregon. Jag fann honom der, blef föreständ för guvernören, som var en liten knubbig, skutskeppar-liknande figur, sysselsatt att i sin rymliga bod sälja småsupar åt stadens borgare. Efter en lång

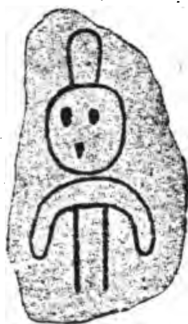
politisk diskussion fick jag hyra guvernörens egen häst; sadel hyrdes hos en annan medborgare och betsel hos en tredje. Sålunda väl rustad med fortkomstmedel, lemnade jag utan saknad San Jorge, åtföljd af min lurfvige vän.

Vägen till Rivas går oafbrutet genom välodladt och, för att vara i Nicaragua, tätt befolkadt land. Då afståndet mellan de båda städerna ej är mer än 4,5 kilometer, fick jag snart sigte på Rivas' största kyrka

b.

Fig. 112.

c.

Fig. 113.

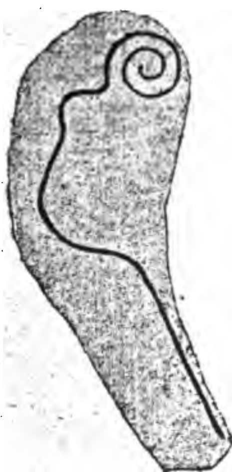
d.

Fig. 114.

Hällristning "b" "c" "d". Ceiba.

eller katedral, med hviken jag redan från vulkanen gjort bekantskap. De yttre qvarteren af staden bestå, liksom i alla de andra städerna i republiken, af små, nätta indianhyddor, belägna midt i blomstrande trädgårdar — "huertas" —; de gjorde här som alltid ett mycket behagligt intryck. Längre in i staden finner man större hus, dels af adobe, dels af bräder. De ligga utmed gatorna och hafva ofta en stor utsträckning, så att ett enda hus upptager ett helt eller ett halft qvarter. De

allra flesta husen bestå blott af *en* våning, och det har sin goda grund deri, att Rivas är kändt som den för jordbäfningar mest utsatta delen af republiken. Staden har också lidit mycket af sådana, mest år 1844,

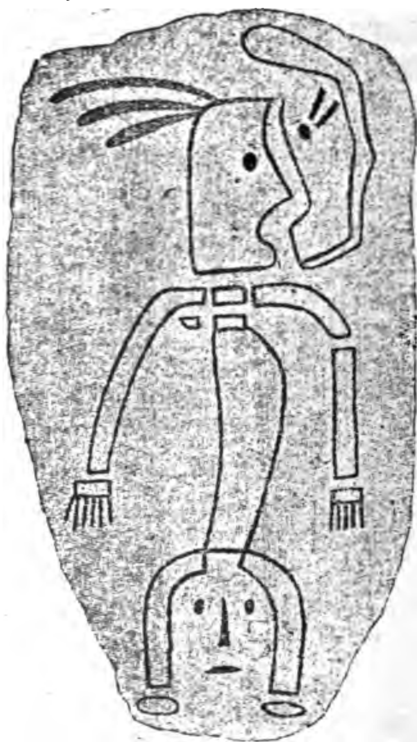

Fig. 115. Fig. 116.
Hällristning "e" och "f". Ceiba.

då den stora, ännu ej färdiga katedralen förstördes jemte en betydlig del af de förnämsta husen i stadens centrum.

Staden har förut kallats, och heter än på åtskilliga kartor, Nicaragua; men redan under slutet af den spanska tiden var dess officiella namn Rivas. Den var for-

dom en högt blomstrande indianstad och hufvudstad i Niquiranernas rike. Det var här, som konung Nicarao mottog Nicaragua's eröfrare, Gil González de Ávila, år 1522, och jemte 9,000 af sina undersåtar öfvergick till kristendomen, eller rättare lät sig döpas. Omgifningarna omkring Rivas visa ock, att der var en gammal odalbygd, och med sin tillräckligt bevattnade, luckra jordmån är denna trakt säkerligen en af de fruktbaraste på jorden.

Fig. 117. Fig. 118.
Hällristning "g" och "h". Ceiba.

Men ej blott de ofta återkommande jordskalfven och jordbäfningarna hafva varit svåra fiender till Rivas' välmåga och utveckling; än mera har det lidit af de ständiga revolutionerna och inbördeskrigen, ty den rika och öppna Rivas-provinsen har varit ett af de mest eftersökta bytena för det revolutionära parti, som för en längre eller kortare tid fått magten i händerna. Här var det också, som de sista och afgörande striderna mot William Walker och hans trupp af nord-amerikanska äfventyrare utkämpades — år 1857 — af de förbundna nicaraguanska, costarikanska och hondurenska

arméerna. I många hus vid plazan ser man ännu märken efter gevärs- och kanonkulor.

De större husen i Rivas äro byggda i den spansk-amerikanska stilen: långa huslängor kring en eller vanligen två gårdar. Mottagningsrummen ligga på framsidan, ofta inom en lång veranda, som upptager hela fasaden. Från mottagnings- eller, om egaren är handelsman, butikrummen kommer man ut på den främre gården — "patio" —, som ofta är förvandlad till en vacker trädgård och lifvad af tama djur, såsom hjortar och apor, eller hägrar och andra praktfoglar. Kring denna

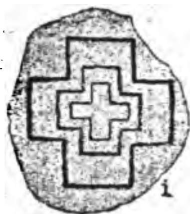

Fig. 119. Fig. 120.
Hällristning "i" och "k". Ceiba.

trädgård ligga familjens hvardags- och sofrum. Den bakre gården och de densamma omgifvande rummen äro helt och hållet egnade åt ekonomien.

Jag tog in på ett af stadens hotell och rustade mig, efter ett uppfriskande bad, att uppsöka de personer, till hvilka jag hade rekommendationsbref, och framför allt Dr. Earl Flint, en äfven utom Nicaragua's gränser bekant arkeologisk forskare, som gifvit många samvetsgranna bidrag till kännedomen om sitt nya fäderneslands fornhistoria. Hos honom fann jag det vänligaste mottagande och många vigtiga upplysningar i de frågor, som mest intresserade mig med afseende på

de arkeologiska forskningar, jag möjligen kunde blifva i tillfälle att göra under mina framtida utflygter kring Nicaragua-sjöns stränder.

Efter två dagars vistelse i Rivas begaf jag mig derifrån till San Jorge, för att med full last af packlådor för mina Ometepec-samlingar segla åter till Muyogalpa.

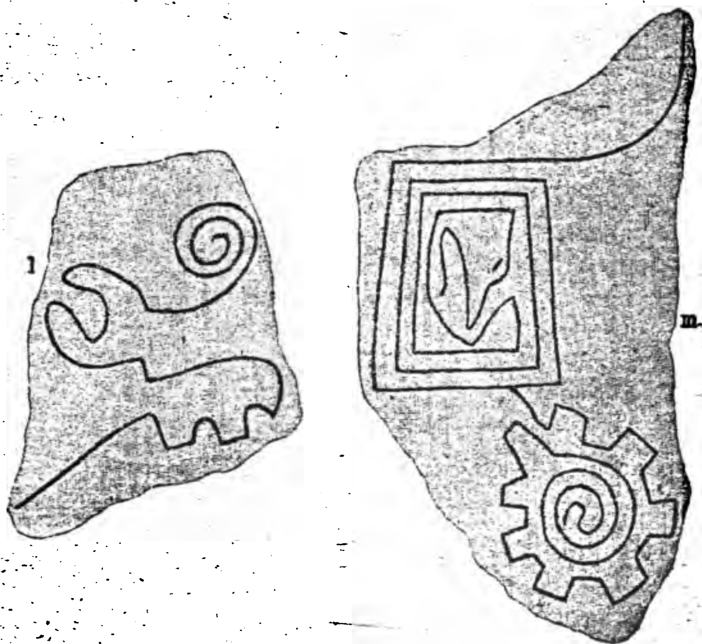

Fig. 121. Fig. 122.
Hällristning "l" och "m". Ceiba.

Min tappre capitan fann emellertid vädret vara för hårdt för att våga kryssa öfver till Ometepec. Under de två dagar, vi väntade på ljusare utsigter, företog jag en ridt till de små indianstäderna norr om Rivas, Buen Ayre, Belen, Obraje och Potosi. De voro alla vackra och tilltalande genom sina riklummiga trädgårdar och sin trefna, vänliga befolkning, nästan uteslutande bestående

af indianer. Buen Ayre och Belen äro beryktade för de konstfärdigt snidade jicaras och huacaler, som der förfärdigas, och hvilka betinga ett mycket högt pris. Det är egentligen qvinnorna, som sysselsätta sig med dessa sniderier. Dessutom tillverkas der utmärkta hängmattor, i pris varierande från 5 till 40 à 50 dollars, allt efter olika beskaffenhet.

Ändtligen kunde vi på morgonen den tredje dagen göra ett försök att med förstärkt besättning lemna San

Fig. 123. Hällristning "n". Ceiba.

Jorge. Men sedan vi väl kommit ut genom bränningarna, befans sjön vara så svår, att det var omöjligt att med de usla åror, som funnos ombord, ro oss upp tillräckligt för att kunna sätta till segel. Det blef myteri ombord, somliga trätte med capitanen, andra svuro, och förtviflad och förskräckt föll José på knä på det lilla akterdäcket och började rabbla upp det ena "pater noster" och "ave maria" efter det andra. Jag grep då rodret och fick med Boströms och Lopez' hjelp båten rundt, hvarefter vi åter drefvo upp på playan vid San Jorge.

Med en så omöjlig skeppare hade jag ej lust att göra ännu en resa, utan betalade honom fullt det öfverenskomna priset och dessutom dagspenning för ytterligare två dagar och flyttade vårt bagage öfver i en stor fraktbåt med det stolta namnet "El Volador" — flygaren —, som på aftonen skulle segla öfver till Muyogalpa. Innan dess skulle jag dock komma i klammeri med ortens auktoriteter, ty José, sårad af det misstroende, jag visat till hans sjömanskap, och fruktande att

Fig. 124. Mansfigur af lera. Ceiba.

Fig. 125. Hufvud af lera. Ceiba.

blifva öfvergifven af sin besättning, skyndade att klaga hos guvernören i San Jorge, med yrkande att jag måtte åläggas följa med honom tillbaka till Ometepec.

Till följd häraf fingo vi vid middagstiden se ett imponerande skådespel. Den lille knubbige gobernádoren, med armen i sidan, ridande på en hvit åsna och eskorterad af 7 soldater i gåsmarsch, kom långsamt ned för strandsluttningen. Han steg af vid bron, der jag satt på en sten, och han såg helt fruktansvärd ut, i höga kragstöflar och med en jättelik revolver hängande vid sidan. De sju soldaterna ställdes upp i rad med påskrufvade bajonetter. Då han nalkades, bjöd jag honom sitta

ned på en sten och andraga sitt ärende. Efter ett långt samtal, hvarunder han omständligt redogjorde för ansvaret och vigten af sin höga ställning, och jag gaf honom en kort framställning af sakens sammanhang och orättfärdigheten af José's yrkande, blefvo vi goda vänner, och José fick åtskilliga kolfstötar och en störtskur af ovett, deri epitetet mulåsna ofta förekom. Öfverheten resolverade derefter, att José ytterligare två dagar skulle arbeta åt mig, antingen här eller på Ometepec. Sedan guvernören derefter tagit afsked af mig, under förklaring att han och hela hans hus ständigt skulle stå till min tjenst, lemnade ordningsmagten stranden med

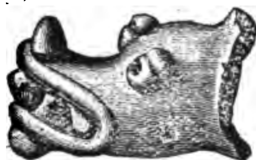

Fig. 126.
Krokodilhufvud. Ceiba.

Fig. 127.
Djurhufvud. Ceiba.

något mindre grandezza, än den kommit. Vi afseglade strax före solnedgången, och El Volador behöfde $10^1/_2$ timmar för att kryssa 15 kilometer till Muyogalpa.

Der dröjde jag några dagar för att inpacka och afsända mina samlingar. Under tiden anlände min nya båt, "Isabella", med den besättning, egaren förbundit sig att lemna, en capitan, Ignacio Arguello, och en man, Luciano. Efter ett hjertligt afsked från våra många vänner i Muyogalpa lemnade vi Ometepec och styrde norrut.

På den lilla höga, men flata ön Tinacca gjorde vi ett kort uppehåll. Jag sköt der två stora leguaner *) af samma art, men visande en betydligt olika färgteckning. De mätte mellan 80 och 90 centimeter i längd

*) Iguana sp.

från nosspetsen till svansroten. De leguaner, jag skjutit under regntiden, hafva varit mycket mörkare än exemplar af samma art skjutna under den torra årstiden. Det är derför mycket sannolikt, att leguanen eger förmåga att förändra sin färg efter de olika omgifningar, hvari den lefver. Häri bör den ega ett utmärkt skyddsmedel mot sina fiender, ty det är ytterst svårt att skilja en ljusgulgrå leguan från den torra gren, utefter hvilken den klämt sig fast, eller en mörkgrön från det täta löfverket af en Ficus eller Acacia. Af dem, jag sköt på Tinacca,

Fig. 128.
Mansfigur af lera. Ceiba.

Fig. 129.
Djurhufvud. Ceiba.

lefde den ljusgula varieteten bland torra grenar och stammar på stranden, den andra, mörkbruna, deremot i träden på krönet af ön. Exemplar af denna senare hade jag förut skjutit vid San Juanfloden, dess färg var då djupt grön.

Från Tinacca seglade vi in i det smala sund, som skiljer Zapatera's sydvestliga udde, Rincon de los viejos, från fastlandet. Detta senare skjuter här ut i en lång, smal och låg landtunga, vid hvars bas en liten by med namnet Menco är belägen. Sjelfva spetsen af landtungan bildar en 25—30 meter hög kulle, El Boquete. Vi voro nu inne i Charco Muerte, den 6 kilometer långa och 3—4 km. breda vik af sjön, hvilken mellan

Zapatera och fastlandet bildar den enda egentliga hamn, som finnes vid Nicaragua-sjöns stränder. Denna hamn är också en af de bästa man kan önska, med god ankarbotten och tillräckligt djup för de största fartyg. Sydligaste delen af Charco Muerte upptages af vidsträckta gräsbankar och små holmar, bildande Rio Ochomogo's delta.

Vi gledo nu sakta förbi Zapatera's vestra kust; den är starkt kuperad, visande än kraftiga berguddar, än leende playor, men ingenstädes ett spår af odling, ty ön är

Fig. 130. Skål på fot. Ceiba.

obebodd med undantag af ett litet nybygge vid Chiquero-viken på nordsidan.

Vid Ceiba, en liten kullrig ö tätt invid nordvestra hörnet af Zapatera, lade vi i land för att der tillbringa natten. Vi möttes vid stranden af en ståtlig, gammal hvithårig sennora, som genast tog mig i anspråk såsom läkare. Hennes man låg nemligen sedan flera dagar i svår feber. De båda gamla lefde der ensamma. Då jag gifvit gubben nödig omvårdnad och gjort en tur rundt den lilla ön, beslöt jag att dröja här åtminstone en dag för att afteckna åtskilliga väl bibehållna, fastän mossbetäckta, hällristningar, hvilka jag anträffade på ett ovanligt formadt berg på ostsidan af ön. Det bildar en långsträckt, rundad, alldeles slät häll, påminnande om ryggen af en

hval. Endast några få af hällristningarna voro synliga, då jag först kom upp på berget, men i den mån jag bortskrapade jord och mossa, trädde allt flera i dagen. Andra anträffades vid södra stranden, dels på sjelfva klippan, dels på lösa block.

Den släta bergsryggen kallas Cerro de Pantheon, troligen med anledning af de der befintliga hällristningarna. Den är öns högsta punkt, omkring 60 meter öfver sjöns nivå; dess längd är 80—100 m., bredden af den nästan vågräta, svagt kullriga ytan vexlar mellan 10 och 15 m. Denna del af berget erbjuder en sällsynt lämplig plats för hällristningar. Också hafva öns forna

Fig. 131.
Djurhufvud. Ceiba.

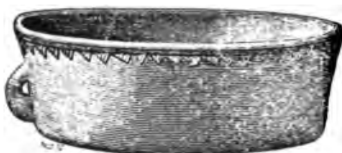

Fig. 132.
Flat skål. Ceiba.

Fig. 133.
Djurhufvud. Ceiba.

invånare så ifrigt begagnat sig häraf, att nästan hela sträckningen är fyld med figurer eller sirater.

Hällristningarna äro i allmänhet jemnt och kraftigt huggna, slingorna 2—4 centimeter breda och 2 cm. djupa. En del af ristningarna vid södra kusten befunno sig en till en och half meter under vattenytan, hvilket tyckes antyda, att ön sjunkit temligen betydligt sedan den tid, då dessa minnesmärken tillkommo. De mest karakteristiska hällristningarna afbildas här.

Fig. 111, "a", låg blottad och var känd af de Ometepec-indianer, som ofta plägade besöka ön på väg till Granada, under namnet "la reyna" — drottningen; "b", "c" och "d", fig. 112—114, äro framställningar af men-

niskofigurer; "e", fig. 115, är en temligen enkel slinga; "f", fig. 116, afbildar en höfding eller öfversteprest — "obispo", enligt mina indianska auktoriteter. Fig. 117, "g", och fig. 118, "h", skola föreställa apor. Fig. 119, "i", och fig. 120, "k", äro kors, hvilka, enligt den toltekiska symboliken, gällande äfven för Azteker och Mayas, skola beteckna Tlaloc, regnets och fruktbarhetens gud. Fig. 121 och

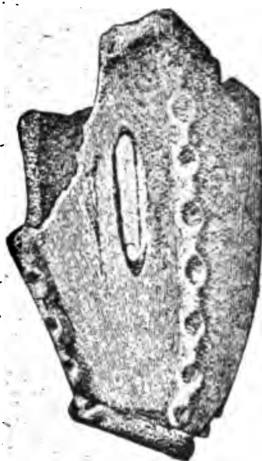

Fig. 124.
Lerkruka. Ceiba.

Fig. 125.
Ara-hufvud af qvartz.
Ceiba.

fig. 122, "l" och "m", äro labyrintslingor, och fig. 123, "n", en ganska regelbunden spiralslinga.

Traditionen berättar, att på Ceiba förr funnits talrika statyer, föreställande gudar och krigare, men att dessa blifvit förda till några haciendor på fastlandet för att tjenstgöra som prydnader. De sägas hafva varit jemförelsevis små, ej öfver en meter höga, huggna ur en svart, hård stenart.

Under detta mitt första uppehåll och senare, då jag slagit upp mina bopålar i nybygget vid Bahia de Chique-

ro, midt emot Ceiba, verkstälde jag gräfningar på flera ställen på ön, dels på måfå, dels efter de anvisningar, jag erhöll af öns gamle herre, min patient, Don Chico Mora.

Bland de föremål, som erhöllos, vill jag nämna en liten sittande menniskofigur af lera (fig. 124), påminnande om en annan, hvilken jag förut omnämnt, från Ometepec; vidare fragment af och handtag till vaser och skålar (fig. 125—129). Fig. 130 visar en skål på fot af ovanligt tjockt lergods; den är brunmålad. Fig. 132 en flat skål med en ingraverad bård af uddar. Fig. 131 och 133 föreställa djurhufvuden, och fig. 134 botten af en vas eller kruka af ett egendomligt tillverkningssätt, om hvilket jag skall tala längre fram vid beskrifvandet af fynden på Zapatera. Det värdefullaste föremålet här var dock en liten figur, föreställande hufvudet af en ara, omsorgsfullt hugget ur en hård stenart, nemligen qvartz och hvit fältspat.

TJUGOSJUNDE KAPITLET.

Zapatera.

Bahia de Chiquero. Punta del Sapote.

Genom E. G. Squier's berömda arbete öfver Nicaragua*) var det kändt, att talrika bildstoder funnos på norra kusten af Zapatera midt emot Ceiba. Af Don Chico fick jag nu den underrättelsen, att på den nordostliga delen af ön skulle finnas ruinerna af en gammal stad med många "idolos" — gudabilder —; sjelf hade han ej sett dem, men hans sagesman, en gammal, längesedan död indian, hade berättat, att såväl tempelmurar som gudabilder ännu stodo upprätta, och att understundom indianer från fastlandet plägade vallfärda dit för att offra. Denna underrättelse gjorde, att jag efter ett kort besök i Granada, för att skaffa ammunition och andra förråder, slog mig ned på Zapatera i det lilla nybygget vid Bahia de Chiquero.

Den mest betydande mannen i den lilla pueblon, Don José Lobo, var gift med dottern till det gamla paret på Ceiba, Doña Julia; jag blef derför mottagen med

*) **Nicaragua: Its people, scenery, monuments and the proposed interoceanic Canal. In two volumes. London 1852.**

Fig. 136.
Staty "A". Punta del Sapote.

Fig. 137.
Staty "B". Punta del Sapote.

den största välvilja och erhöll den kraftigaste hjelp vid såväl mitt zoologiska som arkeologiska arbete af alla invånarna i byn; den bestod af sju hushåll i lika många hyd-

dor. Då emellertid utrymmet inom hus var mycket begränsadt, fästade vi våra hängmattor under en yfvig acacia, sedan packlådorna blifvit uppstaplade till skydd mot nordanvinden. Vi voro nu ett godt stycke inne i den torra årstiden, hvarför vi hade föga att frukta af regn, och hvad blåsten beträffar, tjenade den endast till att göra värmen under nätterna drägligare. Doña Julia åtog sig vår mathållning — vi hade derför, alla tre, rigtiga goddagar under vår långa vistelse på ön —, och hennes lilla vackra dotter, Virginia, var en förtjusande Hebe.

Bahia de Chiquero bildar en nästan regelbunden halfcirkel, omgifven af en 20—30 meter hög, smal bergskam, som följer vikens rundning och lemnar mellan sig och vattnet blott en smal strandremsa, på hvilken husen äro belägna. Ceiba ligger midt framför viken på mindre än en kilometers afstånd, och att döma efter utseendet af den smala bergskammen och formen af ön Ceiba, synes det mycket sannolikt, att Bahia de Chiquero fordom varit kratern till en stor, numera sjunken vulkan, och att den nämnda bergskammen och ön Ceiba bildat kraterns väggar. På den östra sluttningen af bergvallen ligger en liten insjö, Laguna de Apoyo, af en regelbundet oval form. Dess brant uppstigande stränder visa otvifvelaktigt, att den är en krater-sjö. Den skulle derför kunna betraktas som en sidokrater till den stora vulkanen, hvars mynning en gång utgjordes af Bahia de Chiquero. Dess längsta diameter är 500 meter, den kortaste 300. Sjelfva kraterranden är jemförelsevis smal, resande sig från 40—70 meter öfver sjöns spegel, hvilken ligger knappt 10 m. högre än Nicaragua-sjöns nivå. Vattnet är sött, utan bismak af något salt. Der finnas åtskilliga arter fisk och talrika krokodiler; dock såg jag

Fig. 138.
Staty "D". Punta del Sapote.

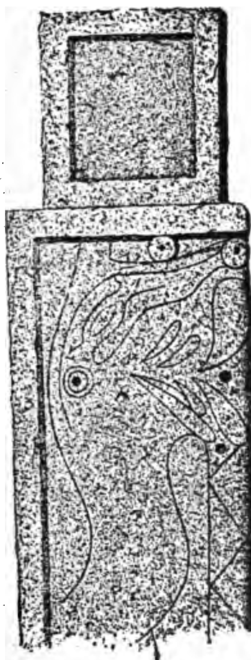

Fig. 139.
Staty "E". Punta del Sapote.

Fig. 140.
Staty "F". Punta del Sapote.

ingen öfver två och en half meters längd. Då det är mer än en kilometers väglängd öfver starkt kuperad mark till den stora sjön, och Laguna de Apoyo ej har

något aflopp, är det möjligt, att den har sin egen stam af krokodiler, som lefva och dö der, ty det är knappast troligt, att Nicaragua-sjöns krokodiler skulle företaga så långa och besvärliga vandringar.

Fig. 141.
Staty "G". Punta del Sapote.

Efter några dagars vistelse i den lilla byn och utflykter i dess grannskap, beslöt jag att undersöka den arkeologiska fyndort, som skulle finnas på nordöstra sidan af ön. Jag hade nu gjort närmare bekantskap med öns fåtaliga invånare, hvilka jag allt mera lärde att värdera. Och snart måste jag erkänna, att Zapatera, hvad dess invånare beträffar, var den yppersta af de platser, jag besökt i Nicaragua. En sådan aldrig tröttnande vänlighet och hjelpsamhet visades mig af alla utan undantag.

Det var lifligt i byn på morgonen, då min lilla skattgräfvaretrupp samlades vid stranden, väpnad med "macanas" — spadar —, "barras" — spett —, machetes och naturligtvis ett gevär hvar. Truppen bestod af José Lobo, hans broder Jacinto, två unga indianer vid namn Raimundo och Leon och ett gammalt, tandlöst och pratsjukt original vid namn Estévan. Denne sistnämnde var en gammal lustigkurre, som gjorde mig mycken nytta

som preparatör och jägare och snart blef vår ständige följeslagare till lands och vatten. Han drogs nemligen till oss af åtskilliga omständigheter: dels hyste han kärlek till rom och cigarrer, dels hade han ett oemotståndligt begär att prata, och slutligen var han gift, och hans hustru hade ett lynne, som gjorde, att hon ofta var

Fig. 142. Staty "H". Punta del Sapote.

"como el diavolo" — liksom dj—n sjelf —, som Estévan uttryckte sig. I vårt sällskap var han skyddad, och det var kanske förnämsta orsaken till hans tillgifvenhet.

Det var en frisk bris, nästan för hård för Isabellas gamla, dåliga segel. Vi passerade sundet mellan Ceiba och Punta de las Figuras, den plats, der Squier funnit och afbildat sina berömda statyer, vidare

mellan de små öarna Jesus och Jesusita, förbi Punta Cansal. Mellan den höga, kullriga ön Armado och Zapatera mötte oss den ena hårda byn efter den andra, och ehuru Isabella var en styf båt, var det godt att snart få löpa in i hamn, ty hennes ålder och skröplighet gjorde, att man hvarje ögonblick kunde frukta, att hon skulle springa läck under den starka frestning, för hvilken hon nu var utsatt.

En präktig hamn funno vi i Bahia del Sapote, en liten, nästan cirkelformig vik, skyddad mot nordosten af en hög, utskjutande halfö, Punta del Sapote.

Tätt invid stranden, just der vi togo i land, reste sig en 30—40 meter hög, konisk stenbyggnad. Den bestod af väldiga, ohuggna stenblock, lagda på hvarandra i temligen regelbundna hvarf. Diametern vid basen var ungefär 40 m. Toppen var afstympad och tycktes bilda ett plan af 6—8 m. diameter. De brant stupande sidorna voro till den grad bevuxna med taggiga buskar och sega lianer, att jag snart måste afstå från försöket att tränga upp till toppen. Den liknar ett vårdtorn och har möjligen varit en offerplats med ett altare på sjelfva toppen, eller ock kan der möjligen hafva stått ett litet tempel, liknande dem, som äro kända från Tikal och Uxmal *).

Liksom öfverallt på Zapatera, var äfven här allting uttorkadt och vegetationen förbränd; det gjorde visserligen, att vi hade lättare att komma fram genom skogen, men också att solen hade lättare att tränga fram till oss; vi fingo derför en varm och ansträngande dag.

*) T. ex. "Dvergens tempel" vid Uxmal, se Desiré Charnay, Les anciennes villes du Nouveau Monde. Paris 1885, p. 343.

Punta del Sapote bildar en bred, nästan cirkelrund halfö, sträckande sig i nordost och sydvest. Dess midtelparti är en vidsträckt platå, ungefär 150 meter öfver

Fig. 143. Staty "I". Punta del Sapote.

sjöns nivå. Den sluttar hastigt såväl mot sjön som mot landhalsen, och bildar således en isolerad höjd af omkring en kilometers längd och något mindre bredd. Midten af denna plats är alldeles jemn. Då vi efter en be-

svårlig marsch uppför höjden, huggande oss väg med macheten, kommo dit upp, funno vi i den jemförelsevis glesa, högstammiga skogen åtskilliga stensamlingar, liggande tätt tillsammans, och, till min stora glädje, kring en af dem några statyer, som ännu stodo mer eller mindre upprätta.

Den största af dessa stensamlingar, hvilka man väl kan hafva skäl att betrakta som resterna efter gamla byggnader eller tempel, mätte ungefär 50 meter i längd och 30 m. i bredd; den hade en regelbunden oval form.

Af de statyer, som varit placerade i dess periferi, stodo ännu sex qvar på sina ursprungliga platser. De föreställde, med ett undantag, menniskofigurer och voro vända med framsidan utåt, de bakre partierna voro endast släthuggna; denna omständighet gifver stöd åt det antagandet, att mellan statyerna gått en vägg af sten eller trä, och att det hela bildat ett tempel eller någon annan offentlig byggnad. Att döma efter afstånden mellan de qvarstående statyerna synes byggnaden hafva varit omgifven af tolf stycken.

Dessa tyckas dessutom hafva tjenstgjort som uppbärare af taklaget, ty de hafva hvar och en, med undantag af två, ofvantill ett mer eller mindre långt och bredt tappformigt öfverstycke utan alla prydnader. Taken hafva troligen varit täckta med palmblad; detta bestyrkes af berättelser hos Oviedo och Cerezeda.

Statyerna äro alla monolither, huggna ur block af en svartaktig basalt af rätt betydlig hårdhet. Hvad det konstnärliga utförandet beträffar, äro de hvarandra mycket olika, och under det flera visa rigtiga proportioner mellan kroppens olika delar och göra det sannolikt, att modeller varit använda, förete åter andra bizarra och fantastiska former.

Fig. 144.

Staty "K" från Punta del Sapote.

Fig. 145.

Staty "L" från Punta del Sapote.

Jag företog mig genast att dels fotografera, dels uppmäta och afrita statyerna, började med dem, som lågo på markens yta något så när tillgängliga. De flesta, såväl de stående som de liggande, voro till stor del dolda af

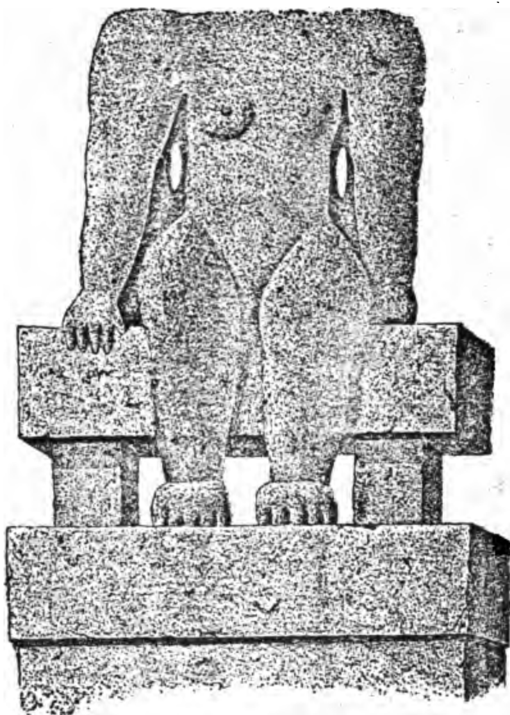

Fig. 146. Staty "M". Punta del Sapote.

jord och växter; mina följeslagare fingo derför ett hårdt arbete att gräfva ut dem.

Af de statyer, som omgåfvo den nämnda stensamlingen, hvilken jag här kallar n:o 1, äro "A" (fig. 136) och "B" (fig. 137) de bäst utförda, och i synnerhet A vittnar om en talangfull konstnär.

Dessa båda stodo ännu upprätta med piedestalerna och nedre delen af kropparna ända till midjan begrafda i jorden. Då de stodo djupare ned än de öfriga och hade betydligt högre understycken, kan man vara frestad antaga, att mellan dem ingången till templet var belägen, helst de stodo vid midten af byggnadens södra kortsida. Närmast åt höger följde en hufvudlös, stående figur i samma ställning som A och B, näst efter denna fragment af statyn "D", hvars hufvud (fig. 138) visar en ansigtstyp helt olika de föregående.. Närmast i ordningen följde en på, eller rättare i jorden liggande, i många bitar sönderslagen staty, egendomlig derför, att den på sin hjessa bar ett kolossalt djurhufvud, hvilket visade en slående likhet med det *afrikanska* lejonets. På norra kortsidan stod den enda monolith i kretsen, som ej föreställde en menniskofigur, "E", den var en fyrkantig pelare med rektangulära, af breda bårder inramade, fält på sidorna; det utåt vända fältet visade åtskilliga figurer i kraftigt ingraverade slingor (fig. 139). På den vestra sidan af n:o 1 funnos blott fragment af piedestaler och en hel, upprättstående, ganska väl bibehållen staty, "F" (fig. 140), antagligen föreställande en krigare, med sköld på armen, mask för ansigtet och ett långt skägg.

Vid de öfriga fem stensamlingarna — n:ris 2 till 6 — funnos inga i sitt ursprungliga läge qvarstående bilder, ehuru visserligen i och invid dem liggande, mer eller mindre sönderslagna statyer kunna hafva varit placerade omkring dem. På den öppna platsen mellan n:o 1 och 2 låg en "dubbelstaty", "G" (fig. 141), som bar på rygg och hufvud en långsvansad apa med kraftiga, skarpspetsade tänder i det öppna gapet. Det märkligaste slaget af minnesmärken, som här funnos, voro dock de statyer, jag nu går att omnämna. De

Fig. 147.

Staty "N" från Punta del Sapote.

Fig. 148.

Staty "P" från Punta del Sapote.

voro stående, sittande eller knäböjande menniskofigurer, på sin hjessa bärande hufvudet af något djur i kolossal

Fig. 149.
Staty "Q". Punta del Sapote.

Fig. 150.
Staty "R". Punta del Sapote.

storlek. En sådan med ett lejonhufvud har jag redan nämnt från kretsen n:o 1. Statyn "H" (fig. 142) föreställer en manlig, stående figur, som bär det synnerligen väl skulpterade hufvudet af en jaguar; endast öfre

delen af kroppen finnes qvar. "I" (fig. 143), en knäböjande manlig figur, bärande ett vackert hufvud af "el rey de zopilotes" – kungsgamen –; "K" (fig. 144), en qvinlig, sittande figur, särdeles väl arbetad, bärande hufvudet af en sköldpadda eller en orm. Statyn "L" (fig. 145) visar en manlig figur, sittande på ett sten-

Fig. 151. Vas. Punta del Sapote.

block, med raka, nedåt sträckta armar och händerna hvilande på blocket, i en kraftig stödställning; på skuldror och nacke bär den hufvudet af en krokodil. "M" (fig. 146) är en qvinlig figur i liknande ställning; hufvudet kunde ej återfinnas.

"N" (fig. 147) är en märkvärdig staty af ett helt annat slag; den föreställer en halfsittande qvinlig figur med oformligt stort hufvud, ett halsband omkring den

tjocka halsen, och ett likaledes storhufvadt barn i sitt sköte. Estévan kallade den en Jungfru Maria, och tyckte att den var den värdefullaste af alla gudabilderna. Bredvid denna låg öfre delen af en likaledes qvinlig staty af väldiga dimensioner, bärande ett rundadt, turbanlikt stenblock på hufvudet. Ögonen voro, i olikhet med de öfriga figurerna, starkt snedställda.

Fig. 152. Fragment af vas. Punta del Sapote.

"P" (fig. 148) är den enda, som visar någon likhet med förut i Mexico och Central-Amerika funna statyer. Den påminner nemligen om två liggande menniskofigurer, omtalade och afbildade af Desiré Charnay*); de anses af honom föreställa regnets gud, Tlaloc. "P" är en liten manlig figur, sittande på marken, med benen i kors under sig. Hufvudet är oproportionerligt stort, med stora cir-

*) Charnay, Les anciennes villes du Nouveau Monde etc. p. 312.

kelrunda ögon. På hufvudet bär den en låg turban eller mössa, alldeles lik de hufvudbonader, som afbildas på de nyss anförda statyerna. Äfven det symboliska korset

Fig. 154.

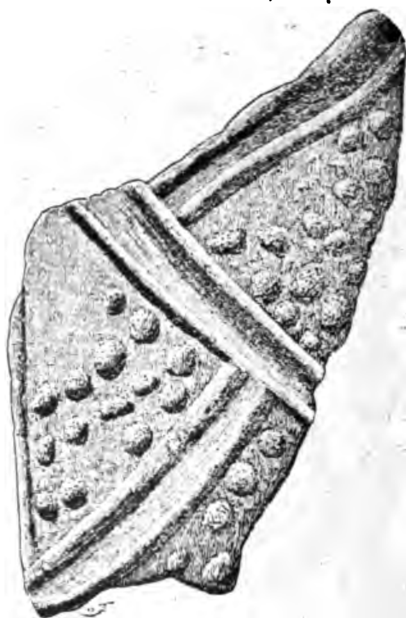

Fig. 155.

Fig. 153.

Fragment af vaser. Punta del Sapote.

finnes; det är fyrdubbelt, ingraveradt i ett qvadratiskt fält på framsidan af den breda piedestalen.

"Q" (fig. 149) framställer troligen bilden af en krigare eller höfding. På hufvudet bär den en hög konisk

hatt eller hjelm. De utstående öronen äro genomborrade, och likaså den till axeln upplyftade högra handen, hvarför det är troligt, att figuren burit en spira eller ett spjut. "R" (fig. 150) är en haut-relief, den enda som här anträffades. Den är mycket skadad och föreställer en qvinlig figur med stort hufvud och utstående, stora öron.

Fig. 156.
Handtag till lerkruka. Punta del Sapote.

Fig. 157.
Handtag till lerkruka.
Punta del Sapote.

Under det jag var sysselsatt med afbildandet af statyerna, verkstälde mina följeslagare gräfningar i och bredvid flera af stensamlingarna. Der anträffades, en half till en meter under jordytan, stora, nästan klotrunda lerkärl, nära en meter i diameter. De voro så sköra, att de föllo sönder vid den lindrigaste beröring. Det är möjligt, att de voro ett slags graf-urnor, emedan i desamma funnos åtskilliga småsaker af lera och sten af samma slag, som finnas omnämnda från graffynden på

Ometepec *). Att i dessa urnor ej kunde finnas ben- eller ask-rester, är lätt förklarligt, derför att det dem betäckande jordlagret var så tunt och luckert, att vattnet vid hvarje regnperiod trängde igenom och utförde sitt förstöringsarbete. Till formen voro emellertid dessa ler-urnor snarare klotrunda än ägg-formiga, som de på Ometepec funna. De påminte i form och storlek om de ännu i dag brukliga "tinaccas", stora klotrunda lerkärl, hvilka allmänt begagnas såsom reservoirer för dricksvatten i såväl kreolska som indianska hushåll.

I midten af stensamlingen n:o 1 fans en stor, nära

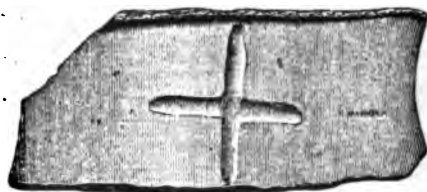

Fig. 158. Fragment af lerkruka. Punta del Sapote.

en half meter hög vas af tjockt lergods (fig. 151), dekorerad på ett sätt, som, så vidt jag kunnat finna, ej hittills blifvit anmärkt från mexikanska eller central-amerikanska fyndorter. På ytan hafva nemligen, under det leran ännu var fuktig, blifvit pålagda smalare och bredare band af lera, med intryckningar på regelbundna afstånd, gjorda med spetsen af krukmakarens finger eller med modeller-pinnen. I fälten mellan de sålunda åstadkomna rätliniga- och rätvinkliga, ibland bågformiga, ornamenten ser man mer eller mindre symmetriska grupper af på samma sätt anbringade

*) J. F. Bransford, Archæological researches in Nicaragua. I Smithsonian Contributions to knowledge (383), vol. 25. Washington 1885 (1881).

små lerkulor. Det hela gör, i synnerhet som vasens form är både enkel och graciös, ett intryck af artistisk smak. Fragment af liknande vaser, alla tillverkade efter samma metod, funnos i stensamlingarna n:ris 3, 5 och 6 (fig. 152—155). Den förut från Ceiba afbildade vasen (fig.

Fig. 159.
Lerkanna. Punta del Sapote.

Fig. 160.
Fragment af en urna.
Punta del Sapote.

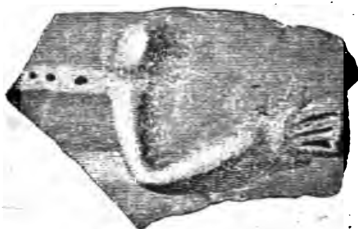

Fig. 161.
Apa i bas-relief. Punta del Sapote.

134) hör till samma slag af lerkärl. Fig. 156—158 visa handtag och fragment af lerkrukor af en klumpigare form; de voro mycket allmänna på alla de ställen, der gräfningar företogos. Finare såväl till godsets beskaffenhet som i behandlingen äro de i fig. 159—174 afbildade föremålen. De äro alla målade i färger, som ännu,

efter flera hundra års inverkan af fukt, bibehållit sin klarhet och efter rengöring visa samma glans, som om de nyss vore utgångna från målarens verkstad. Af dessa vill jag särskildt framhålla fig. 162, ett ormhufvud, som i modellering och målning visar prof på både smak och konstfärdighet. Fig. 175 och 176 afbilda två små skålar utan alla prydnader; den senare är klumpig och osymmetrisk. Fig. 177 och 178, två lock, det ena till en rund, det andra till en oval vas. Fig. 179 visar en mansfigur af lera, mycket lik den från Ometepec (fig. 103)

Fig. 162.
Ormhufvud.

Fig. 163.
Djurhufvud.

Punta del Sapote.

afbildade. Fig. 180 och 181 slutligen äro två simpla, flata skålar, med en mängd små, tättstående, skarpkantade fördjupningar på botten af insidan; deras bestämmelse har antagligen varit att tjenstgöra vid söndergnuggandet eller krossandet af peppar och dylikt.

För hvar och en af statyerna, och för hvarje småsak af lera eller sten, som anträffades, hade Estévan genast en förklaring och ett namn till hands, och hade dessa förklaringar varit rigtiga, skulle en stor del af det mörker, som höljer Nicaragua's för-spanska historia, nu varit skingradt. De fulaste och mest fantastiska statyerna framstälde munken den och den eller helgonet det och det. De vackra

och nobla guda- och hjelte-bilderna voro porträtt-statyer af Estévan's förfäder; han sade sig nemligen härstamma från Nicaragua's gamla konungar, med en lätt uppblandning af ädelt conqvistador-blod.

På aftonen fingo vi en munter hjortjagt i gång på den gamla niquiranska stadens grund och sköto bland

Fig. 164.

Fig. 165.

Fig. 166.

Fig. 167.

Fig. 168.

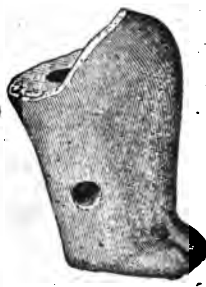

Fig. 169.

Punta del Sapote.

statyerna och ruinerna tre ståtliga hjortar, som lågo der likt offer åt den heliga platsens så länge bortglömda och försummade gudar.

Ännu tre dagar fortsatte vi med röjning och afbildning af de gamla minnesmärkena och verkstälde gräfningar bland ruinerna, eller snarare stenhögarna. En stor del af de stenar, som der funnos, visade minst en, somliga flera släthuggna sidor, hvilket gifver något stöd åt mitt an-

tagande, att somliga af dessa byggnader haft väggar af sten. Djupt beklagade jag, att mina begränsade medel förbjödo mig att medtaga någon af dessa statyer hem; der de nu stå, gå de en snar undergång till mötes, dels genom klimatets och vegetationens förstörande inverkan, dels genom åverkan af menniskohand. Det är nemligen

Fig. 170.
Ometepec.

Fig. 171.
Ometepec.

Fig. 172.
Punta del Sapote.

Fig. 173.

Fig. 174.

Punta del Sapote.

mycket vanligt, berättade mig José Lobo, att statyerna sönderslås och bortföras för att begagnas till spiselhällar eller trappsteg i någon rancho.

Då allt, som kunde aftecknas eller fotograferas, blifvit afbildadt, och hjortarna, utpinade af hetsjagt och knallarna från de talrika gevären, fallit eller helt och hållet öfvergifvit det vackra näset, Punta del Sapote, bröto vi vårt läger och seglade åter till vårt vänliga

hem på stranden af Bahia de Chiquero. Vid vår ankomst dit möttes vi af glädjerop och viftningar och hyllades så, som om vi varit borta flera månader i stället för några dagar. Till och med Petrona, Estévan's maka, var idel solsken, till dess hon fick höra, att redan samma dag eller dagen derpå en ny expedition skulle företagas, denna gång uppför floden Manáres. Estévan hade nemligen under hemfärden, genom sina vältaliga skildringar af naturen och djurlifvet der, förmått mig att besluta

Fig. 175. Skål.

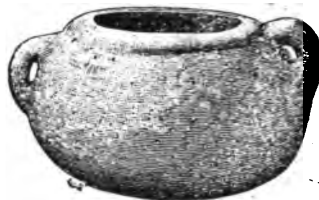

Fig. 176. Skål.

Punta del Sapote.

en färd dit. Petrona yrkade, att vi skulle begagna deras kanot, då hon naturligtvis ville medfölja. Men Estévan fann den alldeles för tung och obeqväm och sade, att blott för den lilla kanot, jag disponerade, vore flodens alla vikar och små-laguner tillgängliga. Det blef en häftig träta mellan de båda makarna, till allas vår uppbyggelse, och då argumenten mot Estévan blefvo handgripliga, anmärkte Boström helt filosofiskt, att äktenskapet kan hafva sina faror. Jag slet tvisten genom att biträda Estévan's mening, och på en gång blidkade hustrun och friköpte mannen från vidare straff genom en af mina bästa ylleskjortor; den utgjorde sedermera Petrona's högtidsdrägt.

I den lilla kanoten paddlade vi sakta öfver Charco Muerte mot fastlandet för att tillbringa en dag på den

Fig. 177. Lock.

Fig. 178. Lock.

Punta del Sapote.

Fig. 179. Mansfigur af lera.
Punta del Sapote.

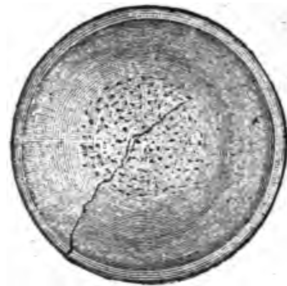

Fig. 180. Fat.
Ceiba.

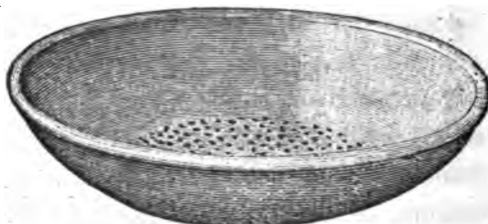

Fig. 181. Fat.
Punta del Sapote.

omtalade floden och der tillfredsställa vår jagtlust. Alla zapateranerna voro nemligen ifriga jägare, och José Lobo var den ypperste skytt och den intelligentaste skogsman, jag

träffat i Nicaragua. Detta kom mig och mina samlingar väl till pass; också fingo de på denna min sista hufvudstation en högst betydande tillväxt.

Vid den lilla ön Guanacaste, belägen ungefär midt i Charco Muerte, lade vi i land, lockade af de gyllene frukterna på frodiga apelsinträd. Ön var väl odlad af sina bebyggare, ett åldrigt par. Blott husmodern var hemma; hon mottog oss vänligt, och för några realer köpte jag en half kanotlast apelsiner åt barnskaran vid Chiquero; der funnos nemligen inga sådana frukter. Hon bjöd oss på en välsmakande dryck "caldo de caña", den färska saften af sockerrör. Tillredningen var den möjligast enkla. Rören huggas af i meterlånga bitar och föras ett och ett in mellan två valsar af råbarkade stammar, hvilka med spakar vridas omkring i motsatt rigtning. Öfver den nedre valsen rinner vätskan ned i en på marken ställd huacal; om man är mycket noga, silas den derefter genom ett stycke cocos-bast, innan den drickes. Denna primitiva qvarn kallas "trapiche".

Mynningen af Rio Manáres är utvidgad till en vinklig lagun med vidsträckta gräsbankar och en yppig buskvegetation. Här mötte oss svärmar af änder, snäppor och hägrar, och enstaka exemplar af vråkar och fisk-örnar. Sedan tribut blifvit tagen från lagunens fjädrade invånare, fortsatte vi uppför den sakta flytande floden. Vi passerade några ranchos och haciendor. Vid en af dem måste vi på Estévan's enträgna begäran lägga i land. Tystnaden, som var ålagd alla ombord för att ej skrämma vårt villebråd, blef honom outhärdlig; han måste derför i land för att gymnasticera tunga och lungor. Vi fingo lofvande underrättelser der om hjortar och jaguarer, som skulle anträffas längre uppför floden. Så ädelt villebråd fingo vi dock ej se, men togo hvad jag

behöfde ur en flock apor och lyckades dessutom skjuta en vacker myrbjörn *). Längre uppför floden spärrades vår väg af ett väldigt ceiba-träd, som fallit tvärs öfver floden och bildade en brygga från strand till strand. Mer än en timmes tid kostade det oss att hugga en väg för kanoten genom trädets yfviga krona. Efter att hafva forcerat ytterligare två sådana hinder och utan nämnvärdt resultat hafva gjort en tur inåt skogen på fast mark, vände vi och gledo åter utför floden. På en af bankarna eller holmarna i dess mynning rastade vi en stund och letade efter sköldpadds-ägg; vi funno också 8—10 meter från stranden 27 stycken nylagda, mjukskaliga ägg, några centimeter under markens yta. De voro något mindre än duf-ägg och gåfvo oss en mycket välsmakande omelett.

Längre ut på den solstekta sandplayan påträffade Estévan ej mindre än 50 krokodil-ägg, tillsammans nedgräfda ungefär 15 centimeter under ytan. De voro af samma storlek som gås-ägg, glänsande hvita likt porslin, hårda och tjockskaliga. Äfven dessa voro värdefulla som födoämne. Vid vår återkomst till Chiquero öfverlemnades apelsinerna till Virginia, som med mycken värdighet verkstälde fördelningen bland byns yngsta medlemmar.

*) Tamandua tetradactyla, se fig. 109.

TJUGOÅTTONDE KAPITLET.

Zapatera.

Menco. Punta de las Figuras.

Bland andra husdjur egde Don José äfven några hästar. Under den nu herskande torra årstiden var det möjligt att färdas genom en del af öns inre på hästrygg. Vi redo derför en dag, följande gångstigen på den smala kraterkammen, som likt en mur omgifver Bahia de Chiquero. Öfver en smal dalsänka redo vi upp på Laguna Apoyo's södra kraterrand och derifrån åt sydost in i skogen. Öfver allt var marken förbränd, och de fåtaliga träd och buskar, som ännu buro gröna blad, sågo törstiga och tvinande ut; de flesta träden voro torra och bladlösa eller buro vissnade gulgråa löf. Endast de taggiga mimosorna och de brännande och stickande "Chichicastes", växtverldens mosqviter, frodades med gröna, glänsande blad och täflade med "garapatas" *), "niguas" **) och mosqviter att förbittra lifvet för oss. Genom de bladlösa träden brände solen obarmhertigt, och de bäckar och raviner, vi passerade, voro längesedan uttorkade.

---

*) Ixodes sp.

**) Pulex penetrans?

Öfver höjder och dalar, bjudande rika odlingstillfällen, men dock öde och tomma, kommo vi till Rio de las Piedras, der vi hoppades finna vatten åt våra flämtande hästar; förgäfves — solen och den porösa vulkaniska marken hade enats att tömma denna under regntiden rätt betydliga flod. På en kulle nära floden träffade vi några af våra vänner från Chiquero, som under Jacinto's ledning höllo på att tillyxa en kanot af en väldig "pochote"-stam. När den väl var färdig, hade de oförskräckta båtbyggarna att släpa den mer än 3 kilometer genom skogen för att få den ned på playan vid Chiquero. Vi sköto några pavos, och funno längre nedför floden vatten i en djup håla. Der stannade jag med Nero och hästarna, under det José fortsatte uppför en ravin, för att söka efter en sengångare, som han ett par veckor förut sett der. Plötsligt lyfte Nero hufvudet, vädrade och störtade in i skogen; ögonblicket derefter var en vild hetsjagt i gång, och på ett afstånd från mig af mindre än 50 meter stälde Nero en ståtlig hjort, som jag kunde skjuta helt beqvämt sittande på en sten vid flodstranden. Till belöning för sitt välförhållande fick hunden genast den honom lagligen tillkommande delen af innanmätet. En stund derefter kom José tillbaka med sengångaren *), som påträffats i ett träd knappt femtio meter från det ställe, der han blifvit sedd fulla fjorton dagar förut.

Den nästa färd, som företogs, fordrade större tillrustningar, ty vi beräknade att vara borta från Chiquero omkring en vecka. Vårt mål var nemligen Menco och det fogelrika delta-landet der utanför, i sydliga delen af Charco Muerte. Sedan såväl Isabella som José's stora kanot blifvit lastade med förråd och utensilier för vår

*) Cholopus Hoffmanni.

jagtfärd, lemnade vi hamnen under välönskningar och viftningar från byns qvinliga invånare, hvilka samtliga garnerade stranden; största delen af de manliga voro deltagare i expeditionen.

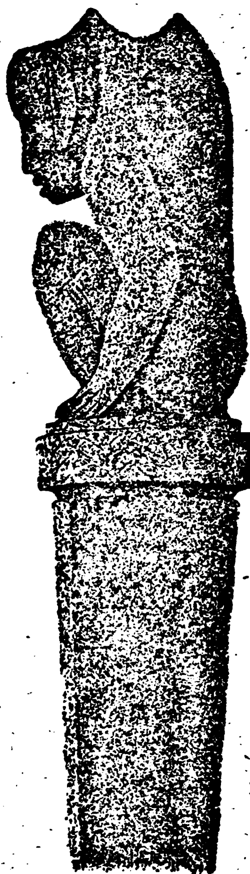

Fig. 182.
Staty "α" från Punta de las Figuras, Zapatera.

Med en lätt bris ströko vi förbi Zapatera's många pittoreska uddar och vikar och lade strax före solens nedgång i land vid en lång sandö, som skjuter ut vinkelrätt från Menco's landtunga. Blott några få steg kunde vi tränga upp i land, ty ön var tätt bevuxen med taggiga buskar och låga träd. Sedan vi anrättat och ätit vår middag, rodde vi längre ut i viken och kastade ankare på aktningsfullt afstånd från land, för att undvika för nära bekantskap med sandflugor och mosqviter, som i täta, moln-lika svärmar surrade öfver buskarna vid stranden. På morgonen stakade vi oss fram genom de smala kanalerna mellan de låga sand- och gräs-bankarna i deltat, Estero de la Cruz, till stranden af halfön Menco, der vi togo fast vid foten af den symmetriskt afrundade kullen El Boquete, som intager landtungans nordligaste spets. Här slogo vi läger, och genomströfvade derefter den ståtliga skogen på kullen.

Två hjortar, två apor och ett tiotal af foglar blefvo här vårt första byte. Nedanför kullen bestod landet af sumpiga ängar, kantade med en rik, lågvuxen vegetation. De visade sig vara ypperliga andmarker och bjödo oss på en präktig jagt. Änderna, af sex olika arter*), voro så talrika och flögo i så täta flockar, att nästan hvarje skott tog ned mer än en and. Boström blef jagtkung med sex änder i ett skott.

I det nätverk af trånga kanaler och små laguner, som bildar Estero de la Cruz, rodde vi omkring under ett par dagars tid och lemnade platsen först, då den ej hade några nya fogelarter att bjuda oss. Derifrån begåfvo vi oss till sydöstra hörnet af Charco Muerte, till Rio Ochomogo's utlopp. Stranden var der friare från gräsbankar och holmar, men visade vackra små laguner och grunda, djupt inskärande vikar.

De låga stränderna voro ett kärt tillhåll för större vadare; i vattnet utanför sjelfva strandbrädden stodo lunder och alléer af kraftiga "Chirimoya"-träd**), stadigt rotade i botten. Vi rodde nu således åter omkring i en vattenpark, påminnande om den vackra Laguna de S:ta Rosa. Två väldiga vadare blefvo här mitt byte: en stork***) och en "Tantalus" †); de voro begge nya för samlingen.

Uppför en af de många flodarmar, som här kallas Rio Menco, färdades vi något mer än en kilometer mellan låga, bördiga stränder, der en och annan rancho tittade fram ur en tät ram af frukt- och blomsterträd.

---

*) Anas boschas, Spatula clypeata, Dafila acuta, Querquedula discors och Q. cyanoptera samt Mareca americana.

**) Anona Humboldti.

***) Mycteria americana.

†) Tantalus loculator.

Efter ytterligare två dagars irrfärder bland holmar och bankar i södra delen af Charco Muerte vände vi åter

Fig. 183.
Staty "β" från Punta de las Figuras, Zapatera.

mot norr med lastade båtar, följande tätt intill Zapatera's vestra kust.

Vid foten af Rincon de los viejos låg en liten hydda, det var Estévan's och Petrona's rancho. Jag erbjöd ho-

nom att få gå i land der för att bereda sin hustru en glad öfverraskning, men han vägrade energiskt. Vi togo derför i land vid den lilla holmen Isla de Piedra, som ligger midt i den granna, halfcirkelformiga viken Bahia Grande. Vi fortsatte derefter förbi kustens många uddar och vikar till den stora Bahia de Molenillo, med holmen Molenillo i midten, knappt en kilometer från land. Här lade vi åter i land för att skatta några bon, tillhörande den grant färgade "Auropendulan" *). Dessa bon, som bilda en meter långa, nedtill vidare påsar, med mynningen vid den öfre, trängre ändan, äro starkt hopväfda af bastfibrer och gräs. Indianerna begagna dem ofta för att deri lägga frukt och annat, som lämpligen bör hafva luftiga förvaringsrum.

I norra hörnet af Bahia de Molenillo ligger den lilla, säkra båthamn, der pueblons kanoter vanligen hafva sin plats. Der debarkerade vi och mottogos med jubel af våra hemmavarande vänner. Doña Julia bullade upp hvad huset förmådde till fest, och visade genom sina anordningar, att hon ansåg oss hardt när utsvultna.

Under vår frånvaro hade min lilla nitiska amanuens Virginia gått ur hus i hus, hopsamlande med lock och pock allt som fans af "antiquidades" och "curiosidades", och mottog mig helt stolt med en verklig exposition af småsaker, af hvilka många egde ett högt arkeologiskt värde; deribland voro också flera af hennes egna för detta lek-saker, och det var ingen liten uppoffring. Hon blef glad öfver min belåtenhet med hennes tjensteifver och åtog sig välvilligt att med de få föremål, som funnos

---

*) Cassicus bifasciatus.

qvar i mitt lager af bytesvaror, gifva lämplig ersättning åt de förra egarna af de seqvestrerade artiklarna.

Fig. 184. Fig. 185.

Statyer "γ" och "ξ". Punta de las Figuras, Zapatera.

Några dagar derefter, sedan vårt zoologiska byte från Menco blifvit vederbörligen prepareradt och packadt, samlade jag åter min forskaretrupp, för att på Punta de

las Figuras företaga gräfningar. Förut ej kända statyer och större minnesmärken kunde jag ej hoppas finna der, alldenstund Squier uppehållit sig der några dagar och genomsökt och röjt skogen. Gräfningar deremot borde kunna blifva vinstgifvande, ty sådana hafva der tillförene gjorts i mycket liten skala.

Liksom vid Punta del Sapote är det äfven här en platå, som varit upptagen af den gamla staden. Mot vester sänker den sig temligen hastigt ned mot Bahia de Chiquero; mot norr sluttar den långsamt mot den låga udden, som fått namn efter fyndorten, Punta de las Figuras. Mot öster, mot Nicaragua-sjön, är sluttningen starkare, och mot söder begränsas den af Laguna de Apoyo's tvärbranta kraterrand. Den är tätt bevuxen med väldiga träd och mellan dessa ett virrvarr af busksnår och lianer.

Här anträffades fem större stensamlingar, som möjligen kunde vara rester af byggnader. De voro till formen ej så regelbundna som stensamlingarna på Punta del Sapote, och mycket fattigare på stenar, i synnerhet släthuggna sådana. Inga af de statyer, som anträffades, kunde med någon grad af säkerhet anses befinna sig på sin ursprungliga plats; ej heller var det möjligt att afgöra, om några af dem varit placerade i periferien af en eller annan af dessa stensamlingar. I detta fall var den förra fyndorten af ett vida större intresse. Statyerna sjelfva voro också mindre väl bibehållna och hade tydligen varit utsatta för svårare åverkan och troligen äfven försök att flytta dem derifrån. Vi veta för öfrigt genom Squier, att så varit förhållandet; några hade redan före hans besök på ön, år 1849, blifvit transporterade till Granada, och han sjelf sände några andra till Washington. En af statyerna fann jag senare på sjelfva

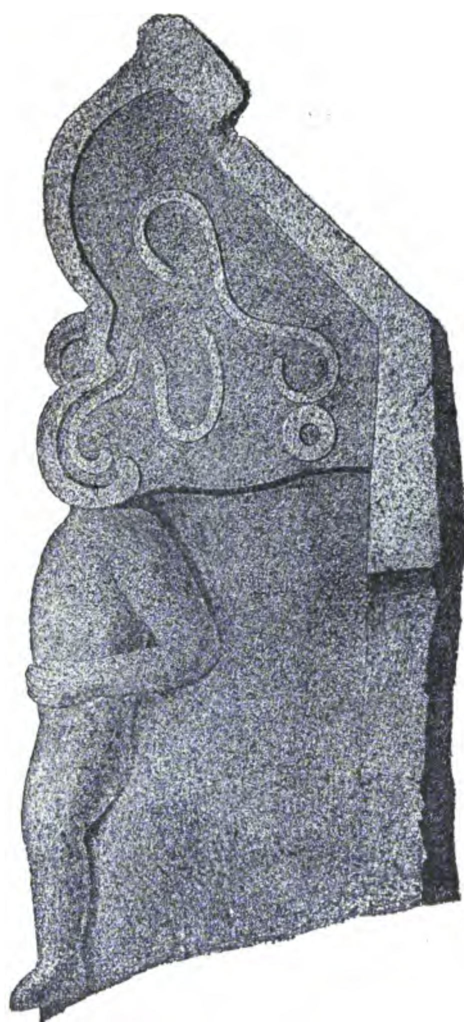

Fig. 186.

Staty "ξ" från Punta de las Figuras.

playan af Bahia de Chiquero, till hälften i vattnet, med hufvudet afslaget.

Då jag, som sagdt, ej väntade att finna något nytt bland de större föremålen på platsen, blef jag lika glad som förvånad att anträffa tre af Squier ej omnämnda eller afbildade statyer i det omedelbara grannskapet af två af dem, jag kände genom hans beskrifning. Uppmuntrad af denna framgång, genomsökte jag ifrigt de kringliggande snåren och lyckades uppdaga i allt sex förut okända statyer eller relief-statyer.

Då jag dessutom efter fotografering och uppmätning fann, att proportionerna voro origtiga hos de afbildningar, Squier lemnat, afträknade jag dem ånyo, och nämner dem här i den ordning, de förekomma i min skissbok.

Fig. 187.
Staty "η". Punta de las Figuras, Zapatera.

Fig. 182, "α" *), föreställer en manlig figur, sittande på marken, med knäna uppdragna under hakan; på

*) Squier, l. c., II, p. 54.

hufvudet bär den en pyramidalisk hufvudbonad. Piedestalen är fyrkantig, afsmalnande nedåt.

Fig. 183, "β" *), påstods af Estévan vara en "tigre" — jaguar —, och troligen var han ej så långt från sanningen, ty de korta, kraftiga extremiteterna och formen på händer och fötter, eller tassar, påminna mera om ett kattdjur än om en menniska. Ansigtet tycktes emellertid ämnadt att vara menskligt. Piedestalen var ovanligt nog af en halfrund form, öfre delen prydd med ett vinkligt band-ornament.

Den tredje i ordningen var den, som stannat vid sjöstranden, troligen på väg till något museum, "γ" (fig. 184). Piedestalen är den bäst bibehållna delen af denna staty och visar i rektangulära fält på sidorna vackra, symmetriska ornament af ingraverade slingor.

Fig. 185 och 186 återgifva en staty, ensam i sitt slag, "ξ". Ena kanten af ett bredt, tunt block har blifvit utmejslad till en menniskofigur, med händerna på magen och en fantastisk, hög hufvudbonad med starkt utstående ornament. Blockets bredsidor äro upptill prydda med reliefslingor, men för öfrigt släthuggna. Möjligen har detta konstverk bildat ena väggen af en cella i något tempel, eller ock bildat del af en utvändig nisch.

I närheten af denna staty låg en väldig, rund piedestal, jemnt afsmalnande nedåt; den kallades af Estévan och de andra "kanonen", och var i formen onekligen mycket lik en sådan. Squier omtalar och afbildar den **). Då han aftecknade densamma, fans der ofvanpå en liten, knäböjande figur med bredt hufvud; numera är bilden helt och hållet bortslagen, och blott några skrof-

*) Squier, l. c., II, p. 64.
**) Squier, l. c., II, p. 52.

liga, utstående stenbitar antyda dess plats. Bredvid "kanonen" anträffades en likaledes af Squier *) anmärkt staty, en halfsittande, fet mansfigur, ovanligt

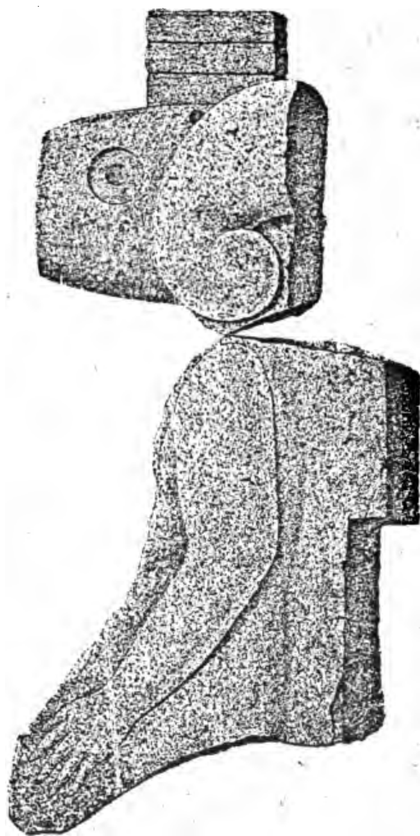

Fig. 168.

Staty "ϑ". Punta de las Figuras, Zapatera.

rått och klumpigt utförd; tvärs igenom det fyrkantiga understycket gick ett cirkelrundt hål, en tredjedels me-

*) Squier, l. c., II, p. 58.

ter i diameter. Af denna anledning ansågs statyn vara "kanonens" lavett.

Inne i skogen, temligen långt från någon af sten-samlingarna, upptäckte jag en bild, som är ett mellanting mellan frihuggen staty och haut-relief, "η" (fig. 187). På en alldeles rund pelare sitter en liten, jemntjock mansfigur med ovanligt korta ben. Armarna äro smala och, liksom kroppen, huggna utan det ringaste försök till framställning af muskulatur. Ofvanför axlarna fortsätter stenblocket alldeles obearbetadt baktill och på sidorna. Framtill deremot är bildens ansigte uthugget i haut-relief; det är trindt, nästan klotrundt. Ofvanpå hjessan synes ett ansigte af apa eller menniska, likaledes i haut-relief, försedt med en lång hals. Denna staty var en af de bäst bibehållna.

De återstående voro alla huggna i haut-relief, men då de samtliga voro försedda med piedestaler, hafva de väl ursprungligen varit stående; man skulle kunna kalla dem relief-statyer. Squier nämner uttryckligen, att han här funnit blott *en* relief-bild, och antager, att den är den enda sådana, som är känd från Central-Amerika, "ι" (fig. 189). Den första i ordningen, jag har att omtala, "ϑ" (fig. 188), är en kolossal-figur, med fint huggna menniskoarmar och ett underligt djurhufvud i profil; det är den enda profil-relief från dessa trakter, jag sett. Den andra, "ι" (fig. 189), är den redan af Squier afbildade *), en manlig figur, med stora, hängande öron och långt skägg. Den tredje, "κ" (fig. 190), är sönderslagen i flera bitar, endast ansigtet är något så när oskadadt; det är väl arbetadt, med ett nästan jovialiskt uttryck. På hufvudet synes en smal turban eller mössa. Den

*) Squier, l. c., II, p. 61.

Fig. 189.

Staty “ι“ från Punta de las Figuras.

fjerde och sista, "λ" (fig. 191), är en menniskofigur, med ett hufvud, som möjligen skall föreställa en dödskalle.

Alla statyerna och relieferna här voro, liksom de från Punta del Sapote omtalade, huggna ur en svart-

Fig. 190.

Fig. 191.

Statyer "x" och "λ". Punta de las Figuras, Zapatera.

grå, hård basalt; menniskofigurerna voro vanligen af något mindre än naturlig storlek.

De gräfningar, som anstäldes bland stensamlingarna, inbringade åtskilliga keramiska föremål och några få af sten; metallföremål lyckades vi deremot ej upptäcka.

Fig. 192—197 äro alla handtag till vaser och fat; fig. 192 föreställer ett menniskohufvud, de öfriga djur-

hufvuden. Alla äro väl målade i brunt, rödt eller gult. Fig. 198 visar en liten miniatyr-flaska; fig. 199—201 fötter till fat af samma beskaffenhet som de fig. 180, 181 afbildade.

Fig. 202—207 slutligen visa åtskilliga stenföremål. Fig. 202 och 203 äro djurhufvuden, delar af vaser; de äro fint skulpterade af en hård, grå dolerit. Fig. 204 visar en rasp eller fil, och fig. 205 en stöt eller annat söndermalnings-instrument, begge af andesit. Fig. 206 och 207 afbilda mejslar af diabas, den ena väl bibehållen, med skarp egg. I nästa kapitel skall jag gifva några korta notiser om de folk, hvilka voro upphofsmän till de konstalster, som nyss blifvit beskrifna.

Efter ännu någon tids vistelse i det gästfria nybygget bjöd den långt framskridna tiden oss slutligen att afresa. Vi gjorde det med den största saknad, ty här hade vi rönt så många bevis på vänskap och välvilja, att vistelsen i hemmen vid den lilla Chiquero-viken alltid skall stå som ett af de allra bästa och dyrbaraste minnena från min långa och skiftande färd i Central-Amerika.

TJUGONIONDE KAPITLET.

Nicaragua's forna invånare.

De skriftliga källorna till vår kunskap om Nicaragua's äldsta invånare och deras kultur äro de gamla spanska krönikeskrifvarne, förnämligast Oviedo, Herrera och Juarros, Las Casas, och spridda notiser i Gomara's, Ixtlilxochitl's m. fl:s arbeten.

Vid tiden för den Spanska invasionen, som anfördes af Don Gil González de Avila, år 1522, beboddes det område, som nu utgöres af republiken Nicaragua och nordöstra delen af republiken Costa Rica, af indianfolk af fyra särskilda stammar, hvilka man med temligen stor sannolikhet kan antaga hafva varit af olika ursprung och hafva invandrat i landet på vidt skilda tider.

Den rikt bevuxna, men fuktiga Atlantiska kusten och det närmast derintill liggande bergiga höglandet med sina väldiga urskogar voro då, liksom nu, hemmet för mer eller mindre nomadiska stammar på ett lågt stadium af civilisation, ehuru de visserligen, att döma efter uppgifter i berättelsen om Columbi fjerde resa och efter de knapphändiga notiser, vi ega från åtskilliga af flibustiererna, stodo högre och lefde bättre än de nutida folk, hvilka

man kan antaga vara deras ättlingar: Los Mosquitos, Los Ramas, Los Simoos o. a.

Mellan östra kustlandet och de båda stora sjöarna Xolotlan — Managua — och Cocibolca — Nicaraguasjön — beboddes det mot dessa sjöar sakta sluttande höglandet af Los Chontales, som Oviedo kallar dem. Namnet finnes ännu qvar i "Departemento de Chontales". De lefde i stora byar och städer och idkade åkerbruk. Möjligen voro de af samma stam som, eller närbeslägtade med, den stora Maya-familjen, som utbredde sig öfver

Fig. 192.
Manshufvud af lera.

Fig. 193.

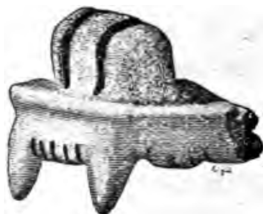

Fig. 194.

Djurhufvuden.
Punta de las Figuras, Zapatera.

östra delarna af Honduras och Guatemala och befolkade Yucatan. Denna gissning understödes af likheten mellan åtskilliga ord i deras språk och motsvarande i några af Maya-dialekterna. Los Poas, Toacas, Lacandones, Woolwas m. fl. äro möjligen deras afkomlingar. Äfven dessa lefva nu afgjordt på ett lägre steg af civilisation än deras supponerade förfäder.

Är den östra delen af Nicaragua genom sina svårgenomträngliga skogar och sitt fuktiga klimat mindre lämpad till bostad för högt utvecklade kulturfolk, så är den vestra delen deremot desto lyckligare lottad i detta afseende och synes af naturen sjelf ämnad till ett af

verldskulturens centra. Genom sina leende dalar, sina bördiga slätter, sina glesare, men skuggiga skogar, sina härliga sjöar, sina mildt flytande floder och sina grönskande berg tyckes landet kunna fresta äfven det mest fordrande folk till bosättning. Också var det vid Spaniorernas ankomst mycket tätt bebodt och deladt mellan ett större antal småstater, hvilka dock kunde hänföras till tvänne till språk och lynne olika stammar. Den ena af dessa, den tredje i ordningen af Nicaragua's folkstammar, var Los Choroteganos. De innehade landet mellan de båda stora sjöarna och hela det frukt-

Fig. 195.

Fig. 196.

Djurhufvuden.
Punta de las Figuras, Zapatera.

bara slättlandet vester och norr om Managua-sjön till Stilla hafvet och Bahia de Fonseca. De sägas af Oviedo vara landets ur-invånare och gamla herrar, men några bevis för denna sin åsigt är han ej i stånd att anföra. Af Choroteganerna brukar man urskilja fyra grupper: 1:o Los Cholutecas, på stränderna af Bahia de Fonseca, hvilkas förnämsta stad var Choluteca; 2:o Los Nagrandanos, mellan Managua-sjön och Stilla hafvet, hvilkas hufvudstad hette Subtiaba, invid det nuvarande Leon; 3:o Los Dirianos, mellan Managua- och Nicaragua-sjöarna och ut till Stilla hafvets kust, hvilkas största stad var Salteba, bredvid det nuvarande Granada; och slutligen 4:o Los Orotinas, långt skilda från sina

stamfränder, ty de bebodde halfön Nicoya och Guanacaste, ett område, som motsvarar nordöstra delen af republiken Costa Rica. Om den första af dessa grupper eller Los Cholutecas råda dock olika åsigter, enär somliga författare äro benägna att anse dem vara en lösryckt del af Los Pipiles i El Salvador; enligt denna åsigt skulle de vara af aztekiskt ursprung. En mängd ortsnamn från deras område jäfva visserligen ej denna uppfattning. De finnas äfven, som äro böjda för att tillskrifva Los Orotinas mexikansk härkomst.

Fig. 197.
Djurhufvud.

Fig. 198.
Lerflaska.

Punta de las Figuras, Zapatera.

Den sista eller fjerde af de stammar, som bebodde Nicaragua, var Los Niquiranos. De innehade visserligen det minsta området, nemligen den smala isthmen mellan Nicaragua-sjön och Stilla hafvet samt de stora öarna Ometepec och Zapatera i Nicaragua-sjön; men detta område var till gengäld kanske det rikast välsignade af hela detta naturens älsklingsland. Enligt samstämmande vittnesbörd af de gamla krönikeskrifvarne voro Niquiranerna ett jemförelsevis sent i landet inkommet mexikanskt folk; om tolteker eller azteker, derom är man ej på det klara, och det torde väl

ej kunna afgöras, förr än de säkerligen ganska talrika fornlemningar, som finnas qvar efter dem, blifvit noggrannt studerade och jemförda med de bättre kända mexikanska. Jag för min del är böjd för att antaga dem hafva varit azteker och temligen sent inkomna i landet, kanske föga mer än 100 år före Spanska invasionen. De lefde

Fig. 199.
Fot till skål.
Zapatera.

Fig. 200.
Fot till skål.
Ometepec.

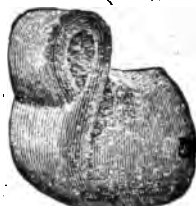

Fig. 201.
Handtag till skål.
Zapatera.

Fig. 202.
Ap-hufvud af sten.

Fig. 203.
Orm-hufvud af sten.

Punta del Sapote.

i ständiga strider med Choroteganerna och hade troligen vid sitt inträngande i landet undanjagat Los Orotinas, som sålunda blifvit afskurna från hufvudstocken af Choroteganerna.

Enligt Oviedo, Torquemada och Cerezeda, hvilken senare åtföljde Gil González de Avila på hans eröfringståg år 1522, och således liksom Oviedo berättar, hvad

han sjelf sett, stodo Niquiranerna på ett högre steg af bildning än deras grannar.

Såväl Choroteganer som Niquiraner hade emellertid en högt uppdrifven kultur; ja, då man läser de knapphändiga skildringarna från dessa folks sista dagar, kän-

Fig. 204.
Rasp. Punta del Sapote.

Fig. 205.
Stöt. Ometepec.

Fig. 206.
Mejsel. Punta del Sapote.

Fig. 207.
Mejsel. Ceiba.

ner man sig frestad till det påståendet, att de i harmonisk bildning voro fullt jemngoda med den nation, som genom sina rof- och blodlystna äfventyrareskaror, i historien hedrade med namnet "los conquistadores", ådragit sig det tunga ansvaret för denna civilisations tillintetgörande. Och så hastigt och grundligt utplånades denna kultur genom "kristna" presters fanatiska vandalism och rofgi-

riga knektars blodsdåd, att historien ej dertill kan uppvisa något motstycke. Forskaren på detta område har derföre en mödosammare och vanskligare väg att vandra än den, som studerar Egypters och Indiers flera tusen år bakom oss liggande forntid.

Hvad som om dem kommit till efterverlden, visar emellertid, att dessa folk hade hunnit mycket långt ej blott i politisk och social, utan äfven i vetenskaplig och konstnärlig utveckling. Så egde de stora astronomiska kunskaper och ett väl utbildadt calendarium, hieroglyfskrift, förstodo att bereda ett papper, och hvad deras konstnärliga begåfning beträffar, bära såväl de få här afbildade statyerna som ock krönikeskrifvarnes berättelser derom vittnesbörd. Det enda sätt, hvarpå man kan hoppas att vinna djupare insigt i denna deras kultur, är ett ihärdigt genomsökande af landet, för att så småningom lägga i dagen de minnesmärken, som äro dolda i jorden eller afundsjukt gömda af den urskogslika vegetation, hvilken nu är ensam herskare på många af de platser, som förr kunde uppvisa blomstrande, folkrika städer och konstnärligt smyckade tempel och palats.

Jemförelsen med den i vissa delar något bättre kända mexikanska kulturens minnesmärken skall då möjligen gifva lösningen af ett eller annat af de svåra problem, som röra Central-Amerikas forna folk och deras historia.

TRETTIONDE KAPITLET.

Granada. Leon.

Från Chiquero följde oss Don José, Doña Julia och Virginia till Granada, der de skulle tillbringa någon tid. Sedan jag tagit afsked af dem i deras lilla, nätta hus nära plazan, seglade jag med Isabella till Las Isletas eller "Corrales", en liten förtjusande arkipelag, belägen tätt söder om Granada's hamn. Vid en af de större holmarna, Isla de Vela, funno vi en liten vacker miniatyr-hamn, och slogo läger på stranden; ståtliga mango-träd gåfvo tak åt våra hängmattor. Under flera dagar färdades jag nu i en liten kanot omkring bland dessa fagra holmar, genomströfvade en stor del af dem, skjutande blott hvad som nödvändigt behöfdes för kompletteringen af samlingarna. På flera af holmarna funnos gamla gudabilder, alla svårt skadade af tidens tand och menniskohand. Jag afbildade så många som möjligt, men skall ej här vidare omnämna dem, då jag ej fann andra än sådana, som redan af Squier blifvit på ett lyckligt sätt beskrifna. Flera af de af honom anmärkta statyerna voro emellertid nu försvunna, flyttade till Washington, Granada eller någon hacienda.

Ofvanför ögruppen, helt och hållet beherskande densamma, reser sig alla holmarnas fader, den imponerande vulkanen Mombacho. Jag kallar Mombacho fader till Las Isletas, ty det finnes ej det ringaste tvifvel om, att arkipelagen har en eller flera af vulkanens eruptioner att tacka för sin tillvaro. De flesta af holmarna äro visserligen så rikt bevuxna och grönskande, ända från vattenbrynet, att man har svårt att se, hvaraf deras grund består; men de yttersta, för nordoststormarnas vreda vågor utsatta skären visa ett virrvarr af kantiga eller rundslipade svarta stenar af vulkaniskt ursprung. Innanför arkipelagen finnes en liten, god hamn, Charco de Asese, tillgänglig för temligen stora farkoster och fullkomligt skyddad mot nordosten.

Vid min återkomst till Granada slog jag mig ned i staden för några dagar, för att ordna och afsända mina samlingar, som nu vuxit så, att deras transport vållade mig allvarsamma bekymmer.

Granada var förr en mycket betydande stad, ej blott den största och förnämsta i Nicaragua, utan till och med en af de rikaste och vigtigaste i det Spanska Amerika. Staden grundlades år 1524 af Nicaragua's andre eröfrare och kolonisatör, Francisco Hernández de Córdova, hvilken, som förut är nämndt, utsändes af Panamá's guvernör Pedrarias Davila för att för hans räkning eröfra landet. Den byggdes i och omkring Dirianernas gamla stad Salteba, hvilket namn ock en del af det nuvarande Granada bibehållit; det uttalas nu Jalteba. Thomas Gage*), en irländsk munk, som för omkring 250 år sedan genomreste landet och vistades någon tid i Granada, yttrar om detsamma:

---

*) A new Survey of the West-Indies. 2:d ed. London 1655.

"Husen äro der mycket vackrare än i Leon, och der finnes ett mycket större antal invånare, bland dem åtskilliga köpmän, af hvilka somliga äro mycket rika; dessa handla med Carthagena, Guatemala, San Salvador och Comayagua, och öfver Sydhafvet med Panamá och Peru. Man kan säga, att vid tiden för gallioternas afresa denna stad är en af de rikaste, som finnas i hela denna norra delen af (det spanska) Amerika. Ty Guatemala's köpmän frukta att sända sina varor öfver Honduras-golfen, der de ofta bortsnappas af Holländarne *), som hålla sig emellan Honduras och Havanna, och de anse det derför säkrare att skicka dem med gallioterna (från Granada) till Carthagena, emedan Holländarne ej visa sig så ofta på denna senare led. Likaledes sändes ofta, då man har anledning tro, att (flibustier-)fartyg finnas i (Syd-)hafvet eller omkring Cap San Antonio, den kungliga skatten denna väg öfver Lago de Granada till Carthagena."

Dessa Granada's lysande tider äro längesedan förbi, och många hårda öden har den gamla staden sedan dess undergått dels genom anfall af de intet fruktande flibustiererna, dels genom de ständiga, olycksbringande striderna med den rivaliserande staden Leon. För trettio år sedan blef en stor del af Granada ödelagd af William Walker, och från denna sista olycka har det ännu ej kunnat fullt återhemta sig; derom vittna flera kyrkor i ruiner och hela qvarter med nakna stenväggar eller provisoriska skjul.

Staden är belägen på en mot sjön starkt sluttande grund, plazan ligger omkring 20 meter öfver sjöns nivå. Hela staden är derför byggd på låga terrasser, och de mot sjön löpande gatorna sänka sig från terrass till terrass medelst små stenlagda backar. Sjelfva gatorna

*) = Flibustiererna.

äro deremot icke stenlagda, och från dem uppstiga derför under den torra årstiden allt förqväfvande moln af dam. Husen i den del af staden, som bebos af kreoler och ladinos, äro vanligen af adobe, med få undantag bestående af blott en våning. De hafva samma utseende som husen i Rivas och äro på framsidan ofta försedda med veranda eller täckt gång; de stora fönsteröppningarna stängas af stora grön-, blå- eller rödmålade träluckor eller snarare dörrar. Utvändigt skyddas de för det mesta af starka jern- eller trägaller. Rummen göra ett otrefligt intryck, derför att väggarna vanligen äro hvitrappade, utan tapeter och något som helst försök till prydnader; golfven äro ej sällan belagda med tegel. Flerstädes finnas moderna europeiska möbler, som bjert sticka af mot de nakna väggarna. Hängmattan är dock fortfarande den förnämsta möbeln i mottagningsrummet.

I stadens utkanter möta oss åter de vänliga indianhyddorna, inbäddade i små trädgårdstäppor. Hyddorna hafva så små dimensioner, att man har svårt att förstå, huru de stora skarorna af nakna, muntert omkringtumlande barn der skola få nödtorftig plats.

De flesta af stadens kyrkor äro i mer eller mindre ruinartadt skick, tack vare Walker, som under belägringen 1856, ej nöjd med att sätta eld på staden, lät sina "ingeniörer" med hacka och spett nedbryta och med krut spränga i luften många af de gamla massiva byggnader, som motstodo eldens inverkan. Ingen af kyrkorna visar för öfrigt spår af någon arkitektonisk smak.

Hvad som mest här väcker förvåning hos en främling, är det stora antalet butiker af alla slag. De flesta af dem, som tillhöra den högre och förmögnare klassen af medborgarne, äro handlande, och man frågar sig, hvarifrån kunder skola komma till alla dessa bodar, helst medel-

klassen och de jordbrukande indianerna öfver allt klaga öfver ekonomiskt betryck och dåliga tider. Varorna äro också i allmänhet af mycket underhaltig beskaffenhet och tyckas hufvudsakligen härstamma från tyska "vrak-auktioner"; prisen äro deremot oerhördt höga.

Af alla de stadens invånare, med hvilka vi kommo i beröring, mottogos vi med den största artighet och hade allt skäl att instämma i det tacksamma beröm, man är van att gifva den kreolska gästfriheten. Hade tiden ej varit så knappt tillmätt, skulle vi hafva kunnat tillbringa angenäma dagar på mer än en hacienda i stadens närhet; svårigheten skulle endast hafva varit den att välja mellan de många vänliga anbuden.

Granada, som under förgångna tider skall hafva haft en befolkning af betydligt mera än 20,000, har nu ungefär lika stor folkmängd som Rivas, eller 12—14,000. Dess närmaste omgifningar kunna ej göra anspråk på att kallas vackra, om man undantager de skogklädda sidorna af den imponerande, 15 till 1600 meter höga, vulkanen Mombacho.

Omkring Granada ligga på den starkt kuperade Diriomo-platån många pittoreska små indianstäder och byar; från dessa har Granada en ständig tillförsel af lifsförnödenheter och den indianska hemslöjdens alster. "Departemento de Granada" är jemte de två andra utefter Stilla hafvets kust belägna departementen, "departemento de Rivas" i söder och "departemento de Leon" i norr, den fruktbaraste och bäst odlade delen af republiken. Der odlas cacao af så utmärkt beskaffenhet, att den med Soconusco's produkt täflar om första rummet på verldsmarknaden; vidare tobak, indigo, sockerrör, kaffe, majs m. m. och något litet bomull, för hvilken senare produktion landet är utomordentligt lämpligt.

I sällskap med Mr Ridgway och Mr Salter lemnade jag Granada för att efter ett kort uppehåll i den urgamla indianstaden Masaya besöka Managua och genomströfva Leon-slätten. Vi lemnade staden i en vagn, dragen af tre mulåsnor, men fingo snart ångra, att vi ej i dess ställe valt att färdas på hästrygg; ty vägen var så gropig och ojemn, att det var en verklig tortyr att sitta i vagnen, hvilken dessutom gång på gång hotade att stjelpa och störta ned i de 2—3 meter djupa hålor, som funnos på och bredvid „el camino real“. Vi föredrogo också att göra sista tredjedelen af vägen till fots. Afståndet mellan de båda städerna är ungefär 13 kilometer, med en stigning af omkring 300 meter. Då vi kommit upp på höjden, der Masaya tronar, beherskad af den breda, mägtiga vulkanen af samma namn, fingo vi till belöning för vårt lidande den präktigaste vy öfver landet. De båda stora sjöarna utbredde sig nu på en gång för våra blickar; Nicaragua-sjön med sina oroliga, hvitkammiga böljor och sina i öster försvinnande strandkonturer, skild från Managua-sjöns lugna spegel af ett smalt grönskande landbälte, Tipitapa-isthmen. Mot sjöarna sluttar landet sakta och jemnt, täckt af en gles småskog, här och der afbruten af små odlade fläckar. Inpå oss reste sig vulkanen, massiv och trubbig, 7—800 meter högt öfver staden, och på sidorna om densamma stucko miniatyrvulkaner upp, små gula, fullkomligt symmetriska käglor af 20—40 meters höjd.

Nu har vulkanen länge varit i hvila, men vid spaniorernas ankomst till landet var den i full verksamhet, och nästan hvarje resande, som kommer till Masaya, får höra berättelsen om Fray Blas del Castillo, en spansk munk, som, troende den glödande massan i botten af kratern vara smält guld, lät förfärdiga en stor hink af

jern och med en lång ketting fira ned densamma i den röda massan. Sjelf klättrade han ett stycke ned i kratern för att, girig som han var, på nära håll bevaka upphemtandet af skatten. Hinken och en del af kettingen smälte bort, och halfqväfd af de uppstigande svafvelångorna drogs padren upp; kratern kallas ock af Oviedo "el inferno de Masaya".

Staden Masaya har en betydlig utsträckning, och redan en och en half kilometer, innan man kommer till plazan, har vägen öfvergått till en bred gata, kantad med en rad af hyddor, hvilka äro omgifna af små trädgårdar eller ligga gyttrade flera tillsammans. Endast qvarteren närmast omkring plazan äro bebyggda med adobe-hus och till och med ett eller annat hus af brändt tegel, en stor märkvärdighet i dessa trakter. Plazan är stor och rymlig, planterad med trädrader. Den förnämsta kyrkan, belägen der invid, är både större och vackrare än någon i Granada. Befolkningen i Masaya uppgår till några och tjugo tusen, till allra största delen rena indianer. Staden är känd för sina flitiga och händiga invånare, hvilka förse en stor del af landet med nödvändighetsartiklar, såsom hattar af palmbast och pita, hängmattor, skor, jicaras, trä- och lerkärl, "petates" — mattor af pita — m. m. Plazan visade också en ytterst liflig anblick, då vi morgonen derpå besökte densamma. Ej blott alla dessa indianernas industrialster voro exponerade till försäljning under skuggan af de breda verandorna framför husen eller buros omkring på stora träfat eller i korgar, utan äfven frukter, grönsaker och andra lifsförnödenheter och läckerheter af alla slag voro lastade på stora, klumpiga oxkärror eller i korgar på ryggen af en mulåsna eller en liten, men alltid välfödd häst.

Masaya's största märkvärdighet är dock dess vida beryktade sjö, **Laguna de Masaya**, en ofantlig kratersjö af aflång form, 9 kilometer lång och 3 km. bred; den ligger mellan brant stupande bergväggar, med sin yta 115 meter lägre än stadens grund. Allt ifrån urminnes tider hafva stadens qvinnor flera gånger dagligen från sjön uppför den branta stigen burit sina tinaccas med vatten för hushållets behof, och fastän sedan 1872 en ångpump nu fyller en reservoar med vatten från sjön, äro ännu i dag en mängd qvinnor sysselsatta med att på det gamla sättet bära upp vatten.

I Masaya qvarlemnades Boström för att med tillhjelp af åtskillig indiansk ungdom, som lätt vans för ändamålet, insamla foglar under min frånvaro. När jag återkom, hade han ock på ett utmärkt sätt fullgjort sitt åliggande och kunde visa mig en vacker samling från denna i många afseenden intressanta trakt.

Varnade af den "uppskakande" resan i vagn till Masaya, valde vi för fortsättningen af färden ridhästar, och hade allt skäl att vara nöjda med bytet. I Nicaragua äro nästan alla hästar inöfvade till passgång, och ehuru den, som älskar ett friskt traf, i början finner passgången vara en klen ersättning, gör den tryckande värmen, att man snart erkänner fördelen af den senare metoden.

Från Masaya redo vi på en bred och jemn väg, kantad med den ena lilla välskötta ranchon efter den andra, till det 6 kilometer derifrån belägna **Nindiri**, den mest förtjusande lilla indianstad, jag någonsin sett. Den har en liten, men gammal och ärevördig kyrka och gator och torg öfverskuggade af präktiga gamla träd, så att vi redo genom den ena löfsalen vackrare än den andra. De nätta och putsade hyddorna framtittade ur stora trädgårdar, fylda med en sådan mängd af doftande och i

alla färger prålande blommor och af ett sådant öfverflöd på de mest olikartade frukter, att vi tyckte oss aldrig förr hafva sett den tropiska naturen i en så på en gång öfverdådigt rik och harmonisk skrud. Oaktadt vi hade beslutat att skynda på vår färd, kunde vi ej annat än dröja några timmar i denna idylliska vrå af verlden. Jag besökte flera af husen och fann öfverallt en trefven och vänlig befolkning och ett ovanligt stort antal vackra ansigten, i synnerhet bland qvinnorna.

Liksom för att håna naturens skönhet och alstringskraft, utbreder sig blott några kilometer från Nindiri ett dystert, tröstlöst landskap; det är "malpais" — det dåliga landet —, en mot Managua-sjön sluttande yta, täckt öfverallt af en svart skorpa af lava utan växtlighet. Dock, länge räcker ej den sorgliga synen, snart äro vi åter inne i en lummig skog och taga vår middagsrast vid Valle Gottel, en temligen betydlig pueblo och tillämnad stad, 15 km. från Masaya och 12 km. från Managua. Återstoden af vägen gick öfver lätt kuperadt land, som visade täta spår af odling och många välbyggda haciendor och ranchos. Solen plågade oss mycket under sista delen af vår färd, och med glädje helsade vi åsynen af sjön och det tätt invid dess strand belägna Managua. Sedan vi fått rum i ett hyggligt hotell och tagit ett uppfriskande bad, begåfvo vi oss ut för att bese Nicaragua's hufvudstad. Våra förväntningar voro ej stora, men blefvo dock ej uppfylda, ty, oaktadt det präktiga läget vid stranden af den vackra sjön, är staden ful, der den ligger flat och lång på den jemna stranden. Managua har blifvit landets hufvudstad utan någon sin egen förtjenst, endast för att göra ett slut på afundsjukan och striderna mellan de begge rivalerna

Granada och Leon. Den har mellan 8 och 10,000 invånare, och inga byggnader som äro värda att omnämnas.

I dess omgifningar finnes deremot åtskilligt, som kan fresta forskaren, och framför allt de märkliga krater-sjöarna Tiscapa, Nejapa och Asososca; dessutom förekomma på klippväggarna kring dessa sjöar och på andra ställen i närheten af Managua målningar i röd färg, hvilkas motiv påminna om vissa af de hällristningar, jag förut afbildat från Ceiba. Till häst begaf jag mig ned till Laguna de Tiscapa; genom en pittoresk slingrande ravin finnes nemligen en väg, som är möjlig att passera äfven för ryttare. Sjön är nästan cirkelrund, med starkt stigande, grönklädda klippväggar och en särdeles riklummig strandvegetation, hängande ut öfver det alltid lugna vattnet. Dess diameter är ej fullt två kilometer. Dess yta ligger 20—30 meter under Managua-sjöns nivå.

Från Managua färdades vi med en liten ångare, som underhöll regelbunden förbindelse mellan hufvudstaden och Moabita, ändpunkten för jernvägslinien till Leon. Ehuru liten mot Nicaragua-sjön, är dock de gamle Choroteganernas Xolotlan en vacker och storartad sjö. Dess största längd är 66 kilometer, dess största bredd 36 km., under det Nicaragua-sjön har en längd af 168 km. och en maximibredd af 69 km. Managua-sjön är hopsnörd på midten af två breda näs, som skjuta ut mot hvarandra, lemnande mellan sig ett 11 km. bredt sund. Det från vestra stranden utspringande näset bär den formsköna lilla vulkanen Chiltepec, det från öster bildar en låg landtunga, hvars yttersta spets kallas Punta Panamá. Så snart vi passerat detta sund, reste sig det kala Momotombo framför oss; från dess starkt solbelysta spets höjde sig flera smala, men kompakta hvita rökpelare, hvilka stego allt högre upp och i det klara

solljuset dansade likt glänsande silfverkulor öfver vulkanen. Längre ned på bergets sidor visade sig flerstädes samma fenomen. Det är starkt svafvelhaltiga ångor, som på detta sätt uppstiga och hindra vegetationen att trifvas. Vid bergets fot finnas talrika svafvelhaltiga källor, många af dessa med en mycket hög temperatur. Momotombo växte allt mer, ju närmare vi nalkades, och till sist tycktes den beherska sjöns hela bredd. Dess höjd är ungefär 2,000 meter öfver hafvets nivå.

Ej fullt två kilometer från stranden och foten af den stora vulkanen ligger ön Momotombito med sin lilla grönskande vulkankägla. Der har Squier funnit åtskilliga skulpturverk*); de äro dock alla i konstnärligt hänseende betydligt underlägsna Zapatera-fynden.

Vid landstigningen i Moabita's hamn funno vi de s. k. diligenserna der väntande oss; jernvägslinien var nemligen ännu ej färdig på denna sida om Leon. Vi måste derför bereda oss att taga plats i de trä-lårar utan fjedrar, som här utgjorde enda fortskaffningsmedlet; rid-djur voro omöjliga att erhålla i den lilla, blott af några få hus bestående, pueblon.

Några kilometer norr om Moabita nära foten af vulkanen Asososca är den plats, der den stora staden Leon viejo hade sitt läge. Den anlades, liksom Granada, år 1524 af Francisco Hernández de Córdova; år 1610 förstördes största delen af densamma genom ett utbrott af Momotombo, och på uppmaning af biskop Pedro de Villareal flyttade invånarne öfver till den stora indianstaden Subtiaba, der det nuvarande Leon grundlades och inom få år blef den största och vackrast bebyggda staden i provinsen Nicaragua.

---

*) Squier, l. c., I, p. 310.

År 1636 beskref Thomas Gage, nästan den ende som meddelat oss något om Nicaragua under den spanska tiden, Leon och det omkring liggande landet på följande sätt:

"Derifrån och ända till Granada är vägen jemn och landet så vackert och utrustadt med ett sådant öfverflöd af frukter och alla möjliga slag af lifsförnödenheter, att man med skäl kan säga, att provinsen Nicaragua är Amerikas jordiska paradis."

"Staden Leon är mycket väl byggd, ty dess invånare finna större nöje i att hafva vackra hus och njuta af det behagliga lifvet på sina landtgårdar, der de hafva i öfverflöd allt hvad de behöfva för att lefva, än i att samla stora rikedomar. Också träffar man ej der rikt folk som i många andra trakter af Amerika. De nöja sig med att hålla vackra trädgårdar, att uppföda papegojor och sångfoglar, att hafva riklig tillgång på kött och fisk för godt pris, att bo i trefliga hus och föra ett lugnt och sysslolöst lif utan att bekymra sig om handel och vandel. Dock hafva de (Nicaragua-)sjön helt nära sig, och derifrån afgå årligen fartyg till Havanna öfver Nordhafvet. Från Realejo kunde de också med den största lätthet öfver Syd-hafvet drifva handel med Peru och Mexico, om de hade lust dertill och vågade begifva sig så långt bort. De förnäma i denna stad äro nästan lika fåfänga och dåraktiga som i Chiapas."

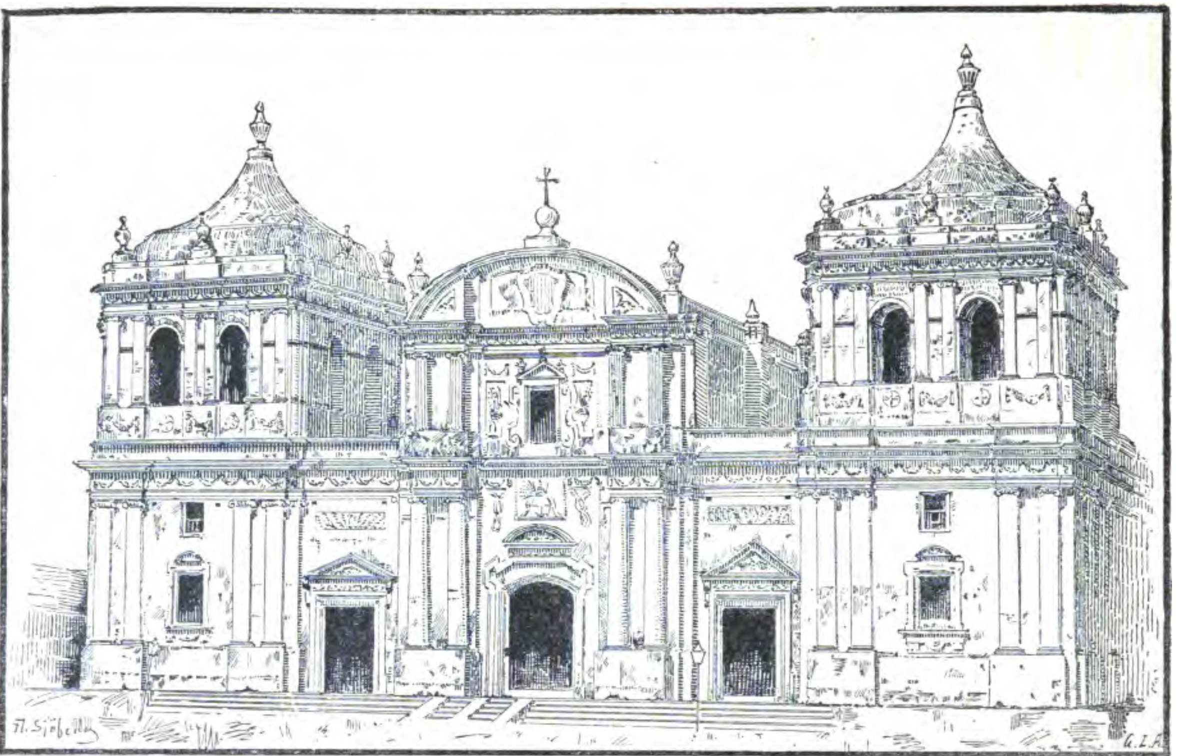
"Det är också särskildt med anledning af de härliga saker, hvaraf man der njuter, som spaniorerna kalla hela provinsen Nicaragua Mahomed's paradis."

Vägen till Leon var värre än vi hade förestält oss, och sönderbråkade anlände vi dit strax före solens nedgång, efter några timmars rast i Pueblo Nuevo, en

temligen stor köping eller stad, belägen vid "el camino real" mellan Leon och Managua.

Leon's omgifningar äro både leende och storartade och stämma äfven den mest uttröttade resande till vänliga känslor. När han sedan, efter att hafva passerat förbi de som vanligt i grönska inbäddade indianhyddorna, kommer in i den visserligen mycket förfallna, men ålderdomligt vördiga staden och från krönet af den gamla, vackra katedralen låter sina blickar sväfva ut öfver den stora, kuperade Leon-slätten, gripes han af beundran, blandad med häpnad, ty en sådan vy skall han svårligen få se på något annat ställe, äfven inom tropikerna. På den vågiga slätten vexla skogsdungar och silfverstrimmiga bäckar och floder med planteringar af alla slag, än vajande sockerrör och ljusgröna majsfält, än svartgröna cacao-lunder och storbladiga platanarer, än saftiga tobaksfält och mångskiftande fruktgårdar, och öfver allt omkring de talrika landthusen och indianhyddorna "huertas", rigtiga blomsterkorgar, prunkande i eldiga färger. Men taflans förnämsta och för densamma egendomliga skönhet ligger dock i den stolta raden af ståtliga vulkaner, som, fritt uppstigande från slättens plan, resa sina symmetriska käglor mot den klara, strålande himlen, alla nästan ända upp mot topparna klädda med saftiga gräsmattor eller skog, skiftande i alla grönskans nyanser. Somliga af dem sända lätta rökpelare mot skyn, liksom för att varnande påminna om, att de ej stå der blott för att pryda landskapet.

Utom Momotombo, som tyckes hafva dragit sig tillbaka ur ledet och i fjerran visar sin hotande, blåröda hjessa, äro de, i ordning från söder: Asososca, Las Pilas, Orota, Telica, S:ta Clara, El Viejo och Chonco. Bakom dem höja Marribios-bergen sin kno-

Katedralen i Leon.

Fig. 208.

tiga kedja, liksom för att genom sina ruggiga och vilda massor låta vulkan-käglornas symmetriska former desto tydligare framträda.

Leon-slätten är tätt odlad och befolkad och hyser mer än en fjerdedel af hela republikens invånare-antal, hvilket i sin helhet nu torde kunna uppskattas till omkring 280,000.

Sjelfva staden har, om man medräknar det omedelbart der invid liggande Subtiaba, en stor utsträckning, med en befolkning af mer än 25,000. Husen äro ofta tvåvåningshus, flera rätt vackra, och bland dem är biskopspalatset kanske det mest framstående.

Af kyrkorna är katedralen (fig. 208) den förnämsta, enkel och värdig, men låg, troligen byggd så af fruktan för de ej ovanliga jordbäfningarna. Äfven "la iglesia de Calvario" och "la iglesia de la Merced" äro vackra och solida. Bland andra byggnadsarbeten förtjenar nämnas en gammal solid, af qvadersten byggd, bro, som för öfver Guadelupe-ravinen.

Stadens förnämsta gator äro visserligen stenlagda, men på ett sätt, som gör dem föga beqvämare än de vanliga vägarna. Den indianska delen, Subtiaba, bjuder samma vänliga och fridfulla anblick som de flesta af indianstäderna i republiken; dock tyckas dess invånare mindre än Masaya-indianerna hängifva sig åt industriella sysselsättningar.

Från Leon begåfvo vi oss med jernväg till Corinto. Färden var en af de angenämare, man kan göra, till följd af det härliga panorama, som oupphörligt upprullar sig för den resandes blickar.

Banan löper nästan parallelt med vulkan-raden; först till Telica, vid foten af vulkanen med samma namn, derefter förbi Chichigalpa och Posoltega, två nätta och

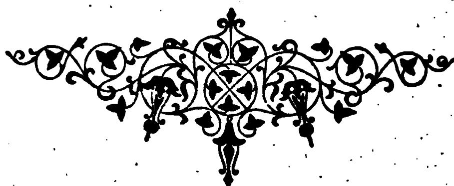
välmående, hufvudsakligen af indianer bebodda städer, till Chinandega, den vackra och inbjudande hufvudstaden i "Departemento de Chinandega". Den har förr egt stor betydelse såsom centrum för indigo-handeln, men under de ständiga revolutionerna har denna näringsgren lidit betydligt afbräck. Från Chinandega går banan söderut, passerar på en solid, lång jernbro, uppburen af stenpelare, den breda Estero de Limon och följer den långa smala ön Isla de los Asserradores till dess södra spets, der den har sin ändpunkt i den lilla hamnstaden Corinto. Här återsåg jag nu för femte gången under min resa Stilla hafvet och dess lugna, majestätiska vågor.

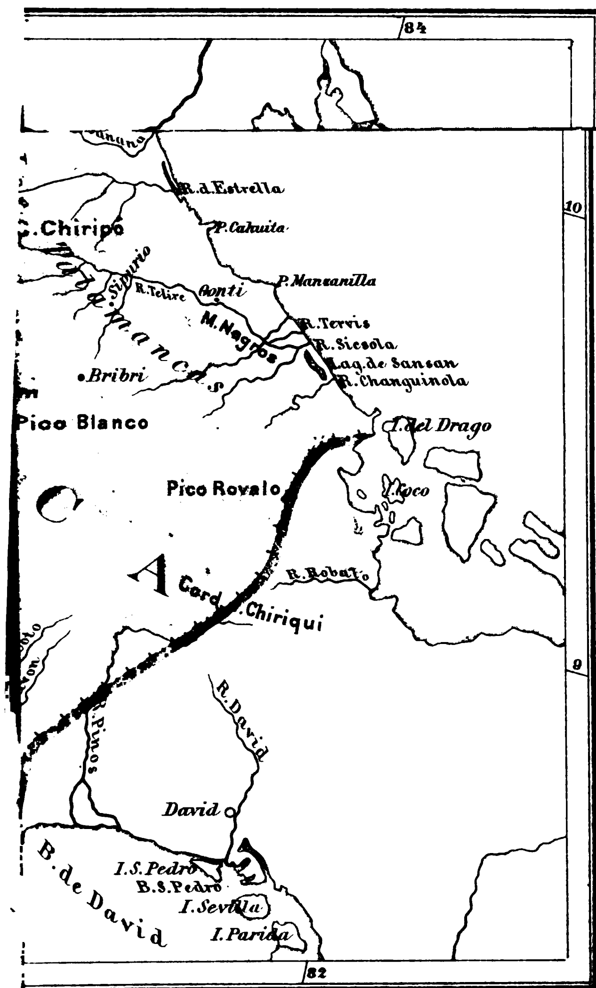
Hamnen vid Corinto är ypperlig och fullkomligt skyddad för alla vindar. Corinto, Bahia de Fonseca och Golfo de Nicoya äro också de enda verkliga hamnar, som finnas på Central-Amerikas vestkust. Man måste beklaga, att ej Corinto's hamn är belägen vid Brito, då skulle Nicaragua-kanalen fått en afundsvärd slutpunkt vid Stilla hafvet. Förr var Realejo Nicaragua's vestkusthamn och vida beryktadt för den säkerhet, det erbjöd fartygen, och på samma gång för den rikedom på timmer för skeppsbyggeri, der fans; det var der Alvarado byggde en flotta för att med Pizarro täfla om Peru's skatter.

Om hamnen vid Realejo, sådan den var i slutet af sextonhundratalet, finna vi noggranna uppgifter hos Dampier, ty han var deltagare i den expedition, som under befäl af de i flibustierernas annaler berömda cheferna Townley, David, Swan och Harris företogs från Realejo mot Leon år 1687. Leon eröfrades, plundrades och brändes. Realejo, som då var en betydande handelsstad med tre kyrkor, ett stort hospital och en förmögen befolkning, delade samma öde.

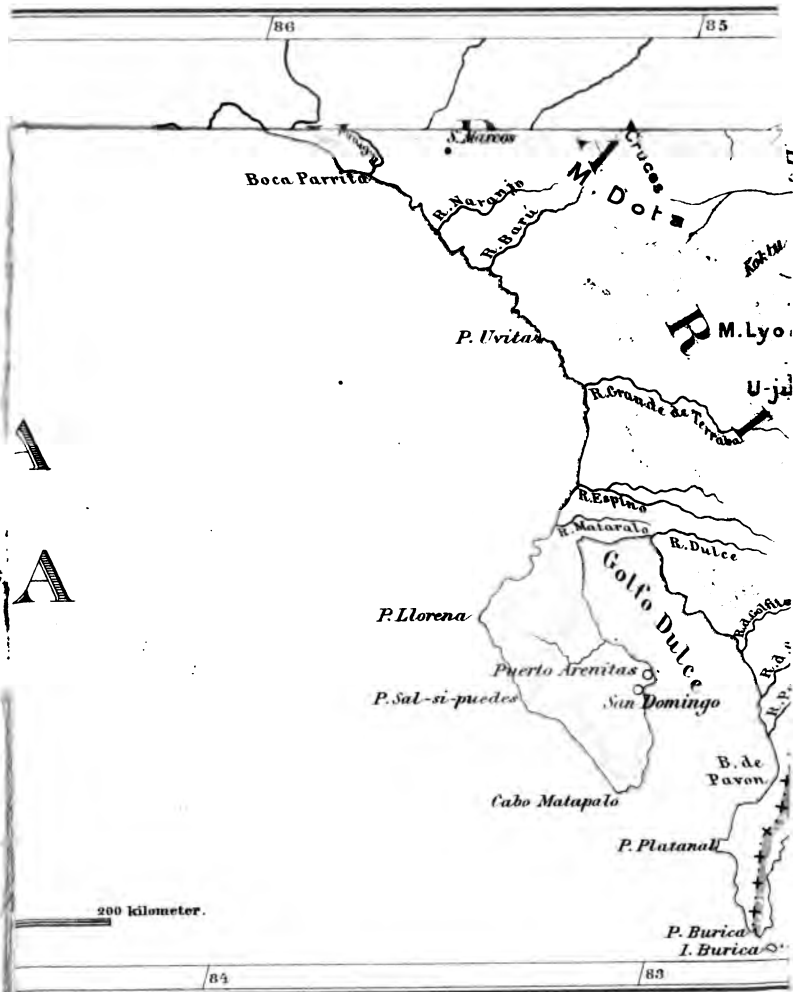
Hamnen har sedermera grundats upp, så att den nu är tillgänglig endast för flatbottnade båtar och kanoter. Dess invånare hafva till största delen flyttat öfver till Corinto.

Från Corinto vände jag tillbaka samma väg, jag kommit, till Granada, efter exkursioner åt flera håll, på Leonslätten och omkring Managua och Masaya. I Granada steg jag åter ombord på min gamla farkost Isabella; efter fjorton dagars kryssningar på Nicaragua-sjön och talrika strandhugg på öarna och på Chontales-kusten, landade jag i San Carlos, entledigade Ignacio och hyrde en stor kanot, i hvilken vi långsamt färdades utför Rio San Juan till staden San Juan del Norte. Efter en längre vistelse der och utflygter längs kusten, lemnade vi i April 1883 den lilla vänliga staden, och dermed det tjusande Nicaragua, för att öfver England återvända hem.

Gen. Stab. Lit. Anst.

86
85
S. Marcos
Boca Parrita
R. Naranjo
R. Barú
Cruces
M. Dota
M. Lyo
U-ja
P. Uvita
R. Grande de Terraba
R. Espino
R. Matarala
R. Dulce
Golfo Dulce
P. Llorena
Puerto Arenitas
P. Sal-si-puedes
San Domingo
B. de Pavon
Cabo Matapalo
P. Platanal
P. Burica
I. Burica
200 kilometer.
84
83

88 87

Comayagua

KARTA
öfver
NICARAGUA
och
COSTA RICA
till
CARL BOVALLII RESA
1882 - 1883.

Skala $\frac{1}{1950000}$

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 150

5

86 85

